

Jeugdschrijvers & actualiteit

Gierik

& Nieuw Vlaams Tijdschrift

Literair tijdschrift met initiatief
Stichters van Gierik: Guy Commerman en Erik van Malder

nr 93
24ste jaargang
nr 4 winter 2006
ISSN 077-513X

www.gierik-nvt.be & www.draagbaarliterair.be

Redactiesecretaris

Dimitri Bontenakel
Sint Laureisstraat 59, 2018 Antwerpen
e-mail: gierik.nvt@hotmail.com

Administratie & abonnementen

Paul Goedtkindt
Koninklijkelaan 80
2600 Berchem
e-mail: paul.goedtkindt@skynet.be

Redactie West-Vlaanderen

Thierry Deleu
Zandzeggelaan 18/102 – 8760 Oostduinkerke
e-mail: thierry.deleu@skynet.be

Redactieleden

Chantal Bauwens, Koenraad De Meyer, Kathy De Nève, Dimitri Bontenakel, Jan Lampo, Sandra Pauwels, Sven Peeters, David Troch, Barbara Van den Eynde, Diederik Vandendriessche, Paul Goedtkindt, Wim van Rooy, Guy Commerman, Erik van Malder, David Troch, San Van de Voorde.

Ad hoc-redactie

Dimitri Bontenakel, Barbara Van den Eynde

Vormgeving

Kunstcentrum Berkenveld
Berkenveldplein 16, 2610 Wilrijk
e-mail: vervliet.grco@skynet.be
gsm: 0476 242 991

Drukkerij

Cover: Brabo / Verheyen
EPO, Lange Pastoorstraat 25-27
B-2600 Antwerpen

Lidmaatschapsbijdrage

1 jaargang (4 nummers): 22 euro
Buitenland: 30 euro
te betalen op rek. nr. 068-2237695-29, met vermelding lidmaatschap Gierik + jaargang.
De betaling geldt voor een volledige jaargang en wordt stilzwijgend verlengd, tenzij het lidmaatschap schriftelijk wordt opgezegd voor het volgend jaar.

Inzendingen aan het redactieadres

Redactie & begeleiding kopij: Dimitri Bontenakel. Alleen niet eerder gepubliceerde teksten. Geen aangetekende zendingen. Inzendingen bij voorkeur via e-mail (word). Anders op CD-Rom en met uitdraai in 4 exemplaren in 'platte tekst'. Over ongevraagde kopij wordt geen correspondentie gevoerd. Ongevraagde kopij wordt niet geretourneerd, tenzij er voldoende postzegels plus envelop worden bijgevoegd. Auteurs ontvangen een bewijsexemplaar. Hun tekst wordt -mits voorafgaand akkoord- op onze website geplaatst. Auteurs zijn verantwoordelijk voor hun tekst.

Copyright

berust bij vzw *Gierik & NVT*. Overname van teksten is toegelaten mits bronvermelding en voorafgaand akkoord van de uitgever.

Auteursrechten

Personen, die we niet hebben kunnen achterhalen of bereiken i.v.m. eventuele auteursrechten, kunnen de redactie contacteren.

Prijs per nummer

6,50 euro / buitenland 10 euro
Verzending van afzonderlijke nummers na betaling op rekening 068-2237695-29 + portokosten (België: 1,5 euro / buitenland: 4 euro).
Proefnummers gratis mits betaling van portokosten.
IBAN BE26-0682-2376-9529
BIC-code GKCC BE BB

Advertenties

Tarieven te verkrijgen bij en aanvragen en documenten te richten aan Paul Goedtkindt (administratieadres)

Verantwoordelijk uitgever

Guy Commerman
Kruishofstraat 144/98, 2020 Antwerpen
e-mail: guycommerman@skynet.be

Met de steun van Vlaams Fonds v.d. Letteren

Met steun van de Provincie Antwerpen

Inhoudstafel

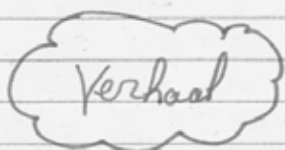
winternummer 93

4	Illustratie
5	Woord vooraf / Auteurs en actualiteit – Dimitri Bontenakel & Barbara Van den Eynde
10	Illustratie
11	Moet er nog sla zijn? – Jan de Leeuw
17	Kindsoldaten – Bettie Elias
30	Illustratie
31	Dakota – Do van Ranst
35	Triptiek als onderzoek – Barbara Van den Eynde
	1. Interview met Luk Depondt
	2. De mening van Nicole Boumaâza
	3. Het publiek aan het woord
48	Pril geluk – Guy Didelez
58	Niemand die mij ziet – Els Wuyts
62	De nieuwe kinderen – Rita Ghesquière
66	Illustratie
67	Basjert! – Gerda Van Erkel
78	Illustratie
79	22 – Dominique Biebau
86	Een selectie uit <i>Nachtboeknotities</i> van Thomas Ligotti – vertaling: Yorgos Dalman
92	Van denken aan twee – Sven Cooremans
94	Oversteek naar het licht – Pieter Luyckx
96	Zonder dat licht – Diederick Slijkerman
98	Reisgedichten – Tymen Trolsky
102	Wij, die hier waren – Eric Vandenwijngaerden
105	Cyclus 'Caspar David Friedrich' – Liliane Melis
108	Prendergast & Co – Wouter Noorderwier
111	Om nooit te vergeten – Alvert Kostverloren
114	Vorbijge dagen – Johan Clymans
117	Het laatste woord / De vier opa's van Nathan – Erik Corman
120	Woordenkramerijdom / Ik heb een broek aan, zegt Dik Trom
122	Publicaties & mededelingen van de abonnees
124	Reclames
125	Gierik in de boekhandels
126	Gierikbeschermtcomité
127	Medewerkers winternummer 93

Skylar verhalen
de morgen

zaterdag 7 okt 2006 waargaat het over?

In Brussel in de tunnel Kennedytunnel is er een ongeval gebeurd en het heeft niet alleen de politie wakker geschud maar ook pendelaars hebben een schok gekregen.

In Brussel rond 12:30 is er een ongeval gebeurd een vrachtwagen is tegen een personenauto gobot in de persoonswagen waar de baby van 4 dagen oud vast steekt dat is niet overleden dat is een wonder in de geschiedenis is en de vrachtwagen is 1 alles stuk & de man is overleden de baby is er zonder schrammen er van af gekomen.

Einde

Woord vooraf

Auteurs & actualiteit

‘Literaire tijdschriften doen alsof kinder- en jeugdliteratuur eenvoudigweg niet bestaat.’

Dat schreef Mark Cloostermans in het jaarboek 2004 van Villa Kakelbont. In zijn stuk onderzocht hij of kinder- en jeugdliteratuur (KJL) stiefmoederlijk behandeld wordt in de Vlaamse pers. En concludeerde dat dit in literaire tijdschriften het geval is. ‘KJL is niet meer of minder dan hun blinde vlek. Doorblader een jaargang van *DWB*, *Gierik & NVT*, *Deus ex Machina*, *De Brakke Hond*, *Kreatief* ... en er zal geen spoor van KJL opduiken.’

Point taken.

Dit winternummer is gewijd aan onze blinde vlek. Maar omdat het onderwerp zo veelomvattend is dat je er een apart literair tijdschrift voor kan oprichten (*Gierik & NVT* – de ketnetversie) en omdat de redactie o zo graag met thema’s werkt, bakenen we het onderwerp af.

Meer actualiteit in de jeugdliteratuur! De Nederlandse schrijver Edward van de Vendel, auteur van o.m. ‘Superguppie’ en ‘Rood rood roodkapje’, deed dit voorjaar een publieke oproep. Toen uitgevers in ‘Vers voor de pers’ hun boekenaanbod voorstelden, viel op dat de actualiteit maar mondjesmaat binnensluipt in de Nederlandse KJL. Daar wil van de Vendel verandering in brengen.

Hoe zit dat in Vlaanderen? In hoeverre wordt het werk van Vlaamse jeugdauteurs beïnvloed door de actualiteit? En is die opening naar de realiteit nodig binnen de jeugdliteratuur? We vroegen het aan de auteurs zelf.

Paul Van Oevelen, auteur van ‘Maria Dolores Esperanza. De kip die tomaten legt’ bevindt zich aan de ene zijde van het spectrum. Hij volgt de actualiteit van zijn verbeelding. Bewust een nieuwsfeit of maatschappelijke trend als uitgangspunt nemen is niet aan hem besteed. Hij vindt dat kinderen zelf verbanden kunnen zoeken en leggen met de echte wereld. Verder ziet hij hierin vooral een rol weggelegd voor het jeugdjournaal.

‘Dat God of Allah ons behoeft voor boeken die als volgt beginnen: “er

waren eens twee torens. Ze stonden al heel lang fier naast elkaar tot er op een dag twee boze vliegtuigen kwamen aangevlogen...”, besluit hij lachend.

Marc de Bel leest geen kranten, luistert nooit naar de radio, kijkt zelden tv. Het meeste “nieuws” (de aanhalingstekens zijn van hem) interesseert hem niet. ‘Alleen als de actualiteit mij aangrijpt, laat ik mij daardoor beïnvloeden.’ Hij schreef ‘Blauwe snoepjes’ nadat hij in 1989 een artikel las over kindermisbruik in Amerika.

Guy Didelez houdt ervan om over uiteenlopende thema’s te schrijven. Lang niet al zijn boeken zijn op actuele gebeurtenissen geënt. Dat hoeft volgens hem ook niet. Integendeel, schrijvers die bewust nieuwsfeiten achterna hollen, lopen het risico keer op keer te laat te komen. Anderzijds probeert de auteur vaak bruggetjes met het heden te slaan. Zo schreef hij samen met Patrick Bernauw ‘In het teken van de ram’, over het Duitsland van de jaren dertig en voegde opzettelijk een proloog en een epiloog toe die zich in het heden afspeelde. ‘Op die manier hoopten we de jonge lezer duidelijk te maken dat racisme nog altijd tot de actualiteit behoort. Zo wordt een historische roman meteen ook een actueel boek.’

Bettie Elias vindt het belangrijk dat het aanbod binnen de KJL zo uitgebreid en divers mogelijk is. Alle thema’s zijn waardevol. Actualiteit is dus zeker geen *must* voor haar, maar vaak komt de schrijfster er zelf, bijna instinctief, bij uit. Zo ging haar roman ‘Weg’ over Dinar, die met zijn moeder en twee zusjes gedwongen wordt om uit Kosovo te vluchten. En ook haar nieuwe roman, die in het voorjaar in de rekken ligt, bespeelt de actualiteit. ‘Het idee om een boek over kindsoldaten te schrijven, kreeg ik na een bezoek aan Oeganda, waar ik in contact kwam met ex-kindsoldaten. Het thema liet me niet los. Voor het boek keerde ik terug en praatte uitgebreid met hen.’

Els Wuyts legt eveneens de nadruk op de diversiteit. Actualiteit mag, maar is niet noodzakelijk bij alles wat kinderen te lezen krijgen. ‘Helemaal eng vind ik jeugdliteratuur die gaat onderwijzen, of erger nog: moraliseren,’ voegt ze er aan toe.

Jan de Leeuw schrijft in zijn stuk over de stortvloed aan probleemboeken van therapeuten, psychologen en tv-presentatoren die zich in feite van

medium vergissen. Het kostte hem bijna zijn leesgenot.

Ook Do van Ranst waarschuwt voor het belerende vingertje. Hij is het soort schrijver dat zijn verhaal niet ophangt aan een bepaald probleem of verschijnsel. 'Een problematiek zal zich eerder, bijna stiekem, in de kantlijn ophouden om het verhaal te voeden of een zetje te geven.' Zo is het er hem in zijn nieuwste boek 'Dun!' niet zozeer om eetstoornissen te doen maar om een meisje dat schreeuwt om aandacht en vriendschap. 'Uiteraard wordt haar schreeuw krachtiger door de ziekte en is het voor mij een dankbare *tool* maar het kon net zo goed om een heel andere aandoening gaan. Het is nooit mijn bedoeling om het thema te analyseren of uit te diepen. Daar bestaan een ander soort boeken en een ander soort auteur voor. Als de media bol staan van een bepaalde problematiek of een thema, zoals onverdraagzaamheid of overvolle asielcentra, dan zal ik dat eerder uit de weg gaan.'

Als een jeugd- of kinderboekenschrijver zich genoodzaakt voelt te schrijven over een bepaald actueel thema, dan moet hij dat vooral doen, aldus de auteur. 'Hoedje af voor schrijvers die enkele weken meedraaien in een afkickcentrum of kinders hospitaal om research te doen voor hun volgende boek.' Een boek dat een actueel thema aanpakt, kan heel leerzaam zijn. Maar het gevaar bestaat dat de schrijver in kwestie de belerende toer opgaat, dat de roman als doos gaat fungeren waar hij zijn opgedane kennis koste wat kost in kwijt wil. Ten koste van het verhaal.

'Een lezer (en dan vooral een kind) verplaatst zich liever in een boeiend personage dan in een situatie die zich te ver van zijn eigen leefwereld afspeelt. Wat mij betreft: zet de actualiteit in de kantlijn vanwaar het kan toeslaan als de lezer én het verhaal het nodig heeft.'

Gerda Van Erkel heeft oog voor de effecten die gebeurtenissen, ook politieke gebeurtenissen, op individuen en volkeren hebben. Zij is bezig met de kleine man in het verhaal, niet met de man aan de top. 'Als ik schrijf is dat een eerbetoon aan de moed van die kleine man, een poging tot troost.'

In die zin deelt ze de opvatting van Anaïs Nin die in haar dagboek het volgende schrijft: 'Ik ben niet onbewust geweest van het aan de gang zijnde politieke drama, maar ik heb in het geheel geen partij gekozen omdat alle politiek in mijn ogen in de kern verrot leek en altijd gebaseerd op economie, niet op humaniteit. Het lijden van de wereld scheen mij ongeneeslijk toe, behalve door wat we individueel konden geven. Ik vertrouwde geen enkele beweging of systeem.' Ze nuanceert Nins woorden: 'ik vertrouw de

politiekfilosofen, maar niet degenen die de macht in handen hebben. Die macht wordt in mijn ogen vaker misbruikt voor het eigen imago, dan dat die macht ten dienste staat van het welzijn van de mensen van een land. Politiek hoort nederig te zijn en ik zie zelfgenoegzaamheid. Zoals Anaïs Nin stel ik daar een persoonlijk engagement tegenover: als elk individu, waar ook ter wereld, zich tegenover elk ander individu fatsoenlijk en humaan zou gedragen, zouden er geen politieke drama's bestaan, dan zou solidariteit macht kunnen vervangen. Wellicht is dat utopisch, maar hoe dan ook geen excuus om er niet zelf aan te beginnen.'

Soms valt er eenvoudigweg niet te ontsnappen aan de realiteit. Toen ze aan *Engel in rood* begon, wilde de schrijfster in eerste instantie een boek schrijven over een jongen die zijn drift leert beheersen. De noodzaak ontstond vanuit het verschrikkelijke aan agressie dat ze in haar werk als psychotherapeute tegenkwam. Ze begon te schrijven op 1 september 2001. '11 september, daar kun je dan niet omheen.'

Iets gelijkaardigs gebeurde met *Basjert!*, haar roman in wording. 'Ik wilde over een *Baal Tesjuvah* schrijven, iemand die terugkeert naar de wortels van zijn geloof. Op het ogenblik dat ik aan mijn boek begon, werden de Joden uit Gaza verdreven. Er is de rode draad van de gehele Joodse geschiedenis die onlosmakelijk met hun geloof verbonden is. Daar moet ik mee bezig zijn, of ik blijf steken in de oppervlakkigheid van de geldende vooroordelen tegen Joden en *chassidim* in het bijzonder. Als ik hun recht wil doen, moet ik doordringen tot hun diepste beweegredenen en die zijn religieus maar ook politiek, aangezien Israël het land is dat God hun gegeven heeft. Aan Israël verzaken is aan hun schepper verzaken.'

Ze wil geen geschiedkundig boek schrijven, 'feiten dienen lezers maar uit de media te halen', ze wil onderzoeken hoe een dergelijk drama mensen beweegt, zowel emotioneel als in gedragsverandering. 'Ik denk dat jonge mensen zich bewust moeten zijn van wat er in de wereld gebeurt en dat die actualiteit dus in jeugdboeken kan en mag aan bod komen, misschien wel moet aan bod komen waar zich de opening aandient. Maar ik wil mijn lezers niet vol kennis stoppen, ik wil ze raken, bewegen, in beweging zetten om als individu zich persoonlijk aansprakelijk te stellen voor het welzijn van ieder ander individu dat ze op een of andere manier op hun weg ontmoeten.'

Ook bij illustrator Carll Cneut sluipt actualiteit er vaak vanzelf en onbewust in. 'Het lijkt vanzelfsprekend dat vaak besproken actualiteit als verdraagzaamheid ook door schrijvers vaker opgepikt wordt. Als illustrator kan je

daar dan mee aan de slag, het gegeven verder uitdiepen en op jouw manier vertellen. Los van het werk van de auteur waar ik mee werk, merk ik vaak dat een actuele gebeurtenis die mij getroffen heeft vaak plots in een tekening weer opduikt.'

In hoeverre móet jeugdliteratuur beïnvloed worden door de actualiteit? De illustrator vindt niet dat het een verplichting mag worden. Maar: 'Het pleiten voor bijvoorbeeld meer verdraagzaamheid kan een heel klein beetje helpen de toekomst te verbeteren.'

In dit nummer brengt schrijver Jan de Leeuw de jonge lezer in kaart, stelt professor Rita Ghesquière waarom kinderen verhalen nodig hebben in plaats van cursusboeken en vertellen pedagoog Luk Depondt en schrijfster Nicole Boumaâza waarom ze voor kinderen schrijven. De kinderen zelf laten we ook aan het woord. We vragen of actuele feiten thuishoren in *hun* boeken en laten hen vervolgens zelf aan de slag gaan met nieuwsfeiten. Verder brengen we een fragment uit de onlangs verschenen roman van Guy Didelez en voorpublicaties uit de romans in wording van Bettie Elias, Gerda Van Erkel en Do van Ranst.

De kinderillustraties werden gemaakt door zesdejaarsleerlingen van de stedelijke basisschool in de Prinsstraat te Antwerpen tijdens een project met kranten in de klas. De illustraties op voor- en achterflap zijn van de hand van Carll Cneut en komen uit zijn laatste boek *O monster, eet me niet op* (De Eenhoorn, 2006). Het boek verscheen tegelijk in elf talen in vijftien landen.

Van de poëzie van Els Wuyts krijgt u hier alvast een voorsmaakje:

*In de zomer
zijn sproetjes mooier.
In de winter
zijn het stipjes
van voorbij.*

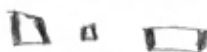
De ad hoc-redactie, Dimitri Bontenakel & Barbara Van den Eynde

Polen lossen schoten bij discussie over geld

Goedat van Antwerpen

Lenny

Jan de Leeuw

Moet er nog sla zijn?

Grofweg bestaan er twee soorten lezers: de realisten en de escapisten.

De ene leest om zich te informeren, om een duidelijker beeld te krijgen van zijn of haar plaats in deze wereld. De andere leest om die wereld en zijn plaats erin te vergeten.

De ene opteert voor romans met een hedendaagse problematiek en verkiest boeken met een persoonlijke relevantie. De andere gaat voluit voor het verhaal. De ene zal in extremis de roman opgeven en zich met non-fictie bevredigen. De andere loopt de kans zich te verliezen in karakterloos bandwerk, ontdaan van alle realistische weerhaken, zodat de dagdroom hinderloos naar binnen glipt. De romanticus onder de escapisten heeft zijn boeket- en Harlequinreeksen, de exoticus zijn ontelbare Tolkienklonen, de mathematicus kan zich verliezen in de mechanische *whodunits* van de *Golden Age Mystery* en hun hedendaagse doorslagjes.

De twee lezersgroepen zijn niet exclusief. Iemand die zweert bij *The Corrections* van Jonathan Franzen kan toch, tot zijn of haar verbazing, de winkel verlaten met een Dan Brown in handen. De realistische literatuur van de ene eeuw wordt trouwens vanzelf de ontsnappingsliteratuur van de volgende. Het verleden is een ander land dat achter ons ligt, overzichtelijk en veilig. Onze voorkeur ligt relatief vast, maar we durven al eens van kamp wisselen, afhankelijk van stemming en stemmingmakerij, en vooral van leeftijd.

We worden misschien niet als escapist geboren, maar worden het snel. Als kind grijpen we even instinctmatig naar sprookjes als naar zoetigheid. We willen verbeelding. We willen gruwel en schoonheid en gerechtigheid. We willen een goede afloop.

Het zal wel te maken hebben met onze kijk op de wereld, die, zoals we zelf beseffen, verre van compleet is. Veel van de vragen waar we op dat moment mee worstelen, worden door volwassenen nooit bevredigend opgelost. Niemand krijgt ons uitgelegd hoe het kan dat mensen nu tezelfdertijd goed

én fout zijn? Wat we uiteindelijk willen, is duidelijkheid en dat kan realisme ons niet bieden. De wereld zoals hij is, blijkt te verwarrend. En verwarring werkt frustrerend. Geen wonder dat we naar sprookjes grijpen, vertrouwde verhalen met de helderheid van houtsneden, als tegengif voor de complexiteit van hun wereld.

Maar wanneer we rond ons twaalfde levensjaar leren omgaan met abstracte symbolen, hypothesen en met ogenschijnlijke tegenstrijdigheden, krijgt een aantal onder ons genoeg van het fantastische. Het brein is klaar voor complexere taken. We kruipen onder ouders vleugels uit en staren half angstig, half hoopvol naar een nieuwe wereld die op ons ligt te wachten, een wereld van uitgebreide relaties, van vriendschappen en ontluikende seksualiteit, van zingeving en verschuivende identiteit. Als we hier onze plaats willen vinden, dan moeten we meer te weten komen van de omgeving en van die anderen die blijkbaar in die omgeving dartelen. Onze ouders kunnen we het niet vragen. We hebben net ontdekt dat ze allesbehalve perfect zijn. Boeken zijn een *short cut*. We krijgen de ervaring zonder de nadelige gevolgen die meestal de prijs voor ervaring zijn. We kunnen een nachttje stappen in andermans leven, zonder de volgende ochtend de kater te hoeven verwerken.

Geen wonder dus dat rond die leeftijd de probleemromans populair worden. We denken dat zij het echte leven verkondigen. Wat zijn onze schoolse sleur, onze banale ruzies over het uitgaansuur vergeleken met Braziliaanse bedelkinderen, boulimie en lesbische rolstoelpatiëntes?

Dit is ook de periode van het grote lezen, wat cultuurpessimisten en het voltallige lerarencorps ook mogen beweren. Tussen 14 en 24, nochtans een sociaal drukke periode, gevuld met examens, toekomstangsten, *ropeskiping* en de wonderen van de hofmakerij, wordt er gretig gelezen.

Deze leesgierigheid blijft echter niet duren. We krijgen een beetje genoeg van de realiteit. Rond de dertig denken we zelf ongeveer te weten hoe het er hier aan toe gaat en heeft de literatuur als routebeschrijving voor het leven afgedaan. De practicus zal zich nog een tijd behelpen met een biografie, maar uiteindelijk krijgt de leesmoetheid hem toch te pakken. En na de dertigste poging om de precieze plek in *Angela's Ashes* of *Het goddelijke monster* te vinden, waar hij de vorige keer was gestopt, zal hij het boek weer achter het nachtkastje en uiteindelijk uit zijn leven gooien.

Niet iedereen stopt. De verwoede escapist leest verder. Hij hoeft geen handboek maar een vluchtweg. En geen wonder. Nu we uit de duizenden moge-

lijkheden ons pad hebben gekozen, begint het leven te krimpen. Dit is het huis waar het moeten mee doen. Dit is het werk. Dit is de partner met eventuele kinderen.

Zijn we tevreden? Misschien. Willen we nog alternatieve levens leiden, vanuit de veiligheid van onze zetel? Uiteraard.

En toch, terwijl de sleur toeneemt, vermindert ook hier de leesdrang. Er zijn makkelijker kanalen dan boeken om onszelf te vergeten. En die kanalen zijn minder verdacht voor onze omgeving. Niet dat lezen niet wordt getolereerd. We hebben het allemaal wel gedaan in onze jeugd, doen het nog wel eens in de beslotenheid van onze slaapkamer, meer uit nostalgie, uit bravoure, om onszelf voor te liegen dat we het nog niet helemaal verleerd zijn. Maar om daar veel tijd in te stoppen, is dat wel ... gezond?

Zij die er nu nog mee doorgaan, zijn dan ook de *diehards* van het boek. Ze hebben verborgen noden, gaten in hun psychische opmaak, die door een eindeloze reeks van boeken slechts tijdelijk gevuld worden. Ze vormen het literaire equivalent van Trekkies, van Barbie-fanaten en verzamelaars van Hitlerparafernalia. En ze weten het. Ze erkennen de afwijking, Waarom zouden ze anders gelijkgezinde geesten opzoeken, websites bouwen en zich op lezingen verdringen? Waarom zou de Lezer, de individualist bij uitstek, die voor het persoonlijke ondeelbare genot heeft gekozen zich anders groeperen, als hij zich niet onzeker voelde? Het is zuiver kuddegedrag. Men ruikt de wolf, de wolf van de verachting en het gezond verstand die om hen heen cirkelt.

Maar men hoeft zich niet te schamen. Op het einde worden de meeste onder ons weer lezers. Lezers van kranten, onder andere, schudders van hoofden over het onheil dat ons in een razend tempo tegemoet komt, genietters van andermans leed en gestorven hoop, nu we zelf bijna uit de *running* zijn en dus quasi ongenaakbaar, ons optrekkend aan de doodsberichten, onze doodsangst lezend in onze eigen ogen, weerspiegeld in de brillenglazen van onze gretige erfgenamen.

We lezen dus datgene waar we het meeste nood aan hebben. En die nood verandert met de leeftijd. Het is dus niet te verwonderen dat de jeugd vooral realistische onderwerpen wil en informatie, duiding ook, maar dan van een autoriteit die ze zelf kunnen kiezen, een autoriteit die liefst ook zegt wat ze willen dat hij zegt, anders nemen ze wel een volgende schrijver die hen beter begrijpt. Ze zoeken, net als wij allemaal, inzicht in zichzelf.

Je kunt je de vraag stellen of de volwassen literatuur niet in hun behoefte

kan voorzien. Maar het zou fout zijn om hen daarom meteen naar Dostojevski en Céline, of, God beware ons, Joyce of Kafka te sturen, hoe interessant die confrontatie ook kan zijn. Die auteurs richten zich op een ander publiek, gebruiken een andere taal, worstelen toch met andere problemen. Er is nood aan een specifieke literatuur die uit de chaos van deze wereld een paar onderwerpen pikt en die op een bevattelijke wijze aanbiedt aan jongeren. En zoals overal gelden ook in de literatuur de wetten van vraag en aanbod. Als jongeren dit soort boeken willen, zullen ze die krijgen ook. Een heleboel mensen voelt zich aangesproken om in te gaan op die jeugdige roep om inzicht. Leraars, therapeuten, sociaal werkers, psychologen, reisgidsen, tv-presentatoren en ervaringsdeskundigen allerhande willen hun informatie, verpakt als boek, in hulpbehoevende lezershanden duwen. Dat verklaart waarschijnlijk ook waarom er zoveel absolute troep tussen deze boeken zit. Want, o schok, o wonder, het beschrijven van een probleem en het afronden met een lichtpuntje hoop, maakt ondanks alle ondernomen pogingen nog steeds geen goed boek.

Trouwens, niet iedere twaalfjarige is gediend met dit soort boeken. Ikzelf had een hekel aan romans waar de actualiteit te nadrukkelijk aanwezig was. De oranjele reeks (was het Lannoo die toen ongeveer het monopolie had op verkankerde moeders en de gevaren van drugs, of was het Averbode?) waar men mij met goede bedoelingen heen duwde, weg van mijn geliefde sprookjes, kostte me bijna mijn leesgenot. Ik las om mijn banale omgeving te vergeten en nu eiste men van mij dat ik me zou onderdompelen in een geconcentreerde versie van die omgeving? Men wilde me nog ongelukkiger krijgen door me te beladen met triestheid en dooie walvissen? Ik dacht het niet. Ik vraag me trouwens nog steeds af of kinderen en jongeren, die toch al weinig impact hebben op hun omgeving (zonder stemrecht, zonder georganiseerde pressiegroep, met beperkte bewegingsvrijheid en inspraak), geconfronteerd moeten worden met problemen en schrijnende toestanden die zij nauwelijks kunnen aanpakken? Is dat geen pure wreedheid? Waaruit leerde ik meer mededogen en empathie? Uit het verhaal van een Kongolees kindsoldaatje of uit het fiasco van Eeyore's verjaardagsfeestje?

Annie M.G. Schmidt stelt in *Voer voor Kinderen*:

Het kind dat opgroeit met Afke's tiental, met Winnie de Poeh, met Andersen, zo'n kind krijgt een bepaald soort vitamines; het krijgt een beschermende bijvoeding.

Natuurlijk hebben ook deze boeken niet een directe, een onmiddellijk nauwkeurige uitwerking. Maar de vitamines werken op lange termijn.

Gelukkig is het geen kwestie van of/of. Er is de dag van vandaag zo'n groot aanbod dat elk kind en elke jongere zelf kan kiezen wat hij wil lezen. De probleemroman als overgangsrite naar de volwassen roman, zoals ik die heb gekend, hoeft niet meer. Het kind beslist wat het leest. En zo moet het ook zijn. Met één bedenking.

Ik had het al over de excessen van beide kampen. Infotainment aan de ene zijde, romances en stereotype verhalen zonder verrassing aan de andere. Geen van beide uitwassen is literatuur, om de eenvoudige reden dat ze de aanwezigheid van een leefbaar personage uitsluiten.

Zit er leven in de zwartharige blauwogige dokters en naïeve, doch nieuwsgierige verpleegsters, in de staljongens en baronessen, piraten en gouverneursdochters? De wetten van de liefdesroman zijn hard, en een te individualistisch personage zal door de redacteurs worden teruggefloten. Wil het hoofdpersoon alle lezeressen aanspreken, dan kan het zich niet te veel eigenheid veroorloven. De grootste gemene deler is onverbiddelijk.

Hetzelfde geldt voor het andere kamp. Wie meer informatie wil over anorexia of aidsbaby's in Oeganda, mag zich niet laten afleiden door te veel persoonlijkheid. De lezer heeft wel behoefte aan figuren, mannequins die het probleem dragen, die zich in bedenkingen en dialogen buigen over het te exploreren onderwerp of gedrag, maar zelden zijn dit levende personages. Waarom zijn die zo zeldzaam in dit soort jeugdboeken? Is het echt omdat een aantal van de schrijvers niet kan schrijven? Of is ook dit een kwestie van vraag en aanbod? Waarom de moeite doen, als de lezer er toch geen behoefte aan heeft?

Ik had bijna geschreven: 'gelukkig zijn er in zo'n grote groep ook genoeg degelijke schrijvers die het niveau van de probleemroman naar een aanvaardbaar niveau optillen.'

Maar waarom gelukkig? Waarom is het een gelukkig gegeven dat er, met een krakkemikkige culinaire metafoor, toch nog een blad sla bij de hamburger zit, als geen enkele klant daar wakker van ligt, als het hem om de snelle hap, het gevoel van voldaanheid te doen is en niet om de afwerking?

De vraag of een boek al dan niet de actualiteit behandelt, is voor mij van ondergeschikt belang. Belangrijker is de vraag wat een goed jeugdboek wel is. Wat Bruno Bettelheim in zijn inleiding van *Het nut der Sprookjes* schrijft, is geen pleidooi voor fantasie tegen actualiteit, maar geldt voor beide kampen:

Wil een verhaal werkelijk de aandacht van een kind boeien, dan moet het hem aangenaam bezighouden en zijn belangstelling wekken. Maar om zijn leven te verrijken moet het zijn verbeelding prikkelen, hem helpen zijn intellect te ontwikkelen en zijn emoties te verhelderen; afgestemd zijn op zijn angsten en strevingen; zijn moeilijkheden ten volle erkennen en tevens oplossingen bieden voor problemen die hem kwellen.

Meer moet een goed boek niet zijn. En ook niet minder. ■

Dinsdag 19 december om 20 uur

Voorstelling van het **winternummer 93**
van ***Gierik & Nieuw Vlaams Tijdschrift***
in de Stedelijke Basisschool, Prinsstraat 24, 2000 Antwerpen

“Jeugdschrijvers & actualiteit”

Verwelkoming, inleiding en optreden van
Els Wuyts (poëzie), **Nicole Boumaâza** (kortverhaal)
en **Guy Didelez** (proza)

Nadien gelegenheid tot napraten met een glas der vriendschap

Bettie Elias

Kindsoldaten

'Kindsoldaten' (werktitel) speelt zich af in Oeganda en Zuid-Soedan. Om het boek te schrijven reisde auteur Bettie Elias tweemaal naar Oeganda waar ze veel contact had met ex-kindsoldaten. Het boek verschijnt in het voorjaar van 2007. U leest een fragment.

Sam ligt hijgend op zijn buik in het dichte struikgewas. Hij trilt over zijn hele lichaam. Krampachtig probeert hij armen en benen stil te houden. Hij mag niet bang zijn. Gisteren heeft hij met eigen ogen gezien wat er dan gebeurt. Hij haalt diep adem in de hoop zijn schokkende lichaam rustig te krijgen. De geur van aarde prikkelt zijn neus. De aarde van zijn geboortedorp. Zijn maag trekt samen.

In de verte hoort hij onderdrukt geroep en getier. Af en toe een scherpe kreet door de nacht. Sam krabbelt recht en probeert iets te zien door de struiken. Hij weet waar zijn hut staat, ook al is het een donkere nacht doordat de maan verscholen is achter wolken. Ideaal om het dorp te beroven, vond de commandant. Donkere gestalten lopen rond de hutten. Klein, snel en lenig. Zouden zijn vader en moeder verrast worden in hun slaap? Misschien zijn ze weg, denkt hij. Ook al weet hij dat ze er zijn. Zijn hart bonst in zijn keel. Hopelijk verzetten ze zich niet, want dan gebeurt het ergste.

De eerste kinderen komen terug aangerend. Ze gooien de buit op een hoop. Vooral eten en drinken. De commandant staat er wijdbeens naast. Hij kijkt over zijn schouder naar Sam en vernauwt zijn ogen tot spleetjes.

'Wat doe je daar?' snauwt hij.

Sam vermant zich en gaat rechtop staan. Hij hoopt dat de commandant zijn angst niet ziet. Of ruikt.

'Ik kan angst ruiken', had hij gisteren gezegd.

'Kom hier', zegt de commandant, 'dan kan je de boel in de gaten houden.'

Hij schopt met zijn voet tegen een zak graan. Met knikkende knieën gaat Sam bij de geroofde etenswaren staan.

‘Zorg dat iedereen eraf blijft.’

Opeens krijgt iemand door de nacht. Het is een schreeuw van pijn. Gehuil. Gejank van ellende. Sam krimpt in elkaar. Maar dan bedenkt hij zich. Niet bang zijn. Een hut staat in lichterlaaie. En daar nog een, en nog een. Sam moet zich bedwingen om te blijven staan. Hij wil te hulp schieten. Helpen blussen. Zijn ouders troosten. Roerloos blijft hij staan.

‘Wie probeert te vluchten, wordt afgemaakt!’

De commandant dreigt er dagelijks mee. En gisteren was het gebeurd. Sam wordt misselijk als hij eraan terugdenkt. Stokken. Hakmessen. Bloed. Een stuiptrekking. En dan niets meer.

De commandant neemt zijn geweer van de schouders en schiet éénmaal in de lucht. Meteen komt iedereen aangerend. De armen vol met de laatste buit. Wie niets bijheeft, verstopt zich achter een ander in de hoop dat men het niet ziet. Terwijl hij de kinderen één voor één ruw aanraakt en aan de kant duwt, telt de commandant of iedereen wel is teruggekomen na de plundering.

Sam weet wat hem te doen staat. Hij en nog een paar andere kinderen moeten de buit dragen. Zwaarbeladen volgt hij de groep die in het dichte struikgewas verdwijnt.

‘Haast je!’ sist de commandant.

Sam wil nog kijken of zijn hut in brand staat. En misschien kan hij een glimp van zijn ouders opvangen.

Maar de commandant duwt hem ruw vooruit met de kolf van zijn geweer. Struikelend over zijn blote voeten verdwijnt Sam uit het zicht van zijn dorp.

Sam heeft moeite om te volgen. De buit weegt zwaar en zijn voeten zijn gezwollen. De commandant loopt vlak achter hem en heeft hem al een paar keer bij zijn nekvel gegrepen.

‘Je weet wat er gebeurt als je niet kan volgen’, zegt hij vlakbij Sams oor.

Sam doet een poging om met zijn zware last te rennen en de anderen in te halen.

Want hij kent regel nummer twee: wie niet kan volgen, gaat eraan. Opgelucht sluit hij zich aan bij de groep, met de commandant nog steeds op de hielen. Morgen zorg ik ervoor dat ik vooraan loop, neemt hij zich voor, of in het midden.

Hoe verder ze zich van het dorp verwijderen, hoe moeilijker het wordt om vooruit te komen. Zwoegend banen ze zich een weg door het dichte woud.

Eén uur, twee uur. Of zijn het drie uur? Elke stap is een stap verder weg van huis. Net als Sam vreest dat hij gaat bezwijken, doet de commandant teken dat ze moeten stoppen.

‘Hier is onze rustplaats voor de nacht...’

Met zijn hoofd knikt hij naar een kleine open plek in het bos. Uitgeput laten ze zich ter plekke op de grond zakken.

‘Eerst de wapens en het eten naar hier brengen’, beveelt de commandant. Moeizaam krabbelt iedereen terug overeind. Met hun laatste krachten doen ze wat hen gevraagd wordt. Als Sam het eten afgeeft, voelt hij hoe leeg zijn maag is. Heeft hij vandaag al gegeten? Hij kan het zich niet herinneren.

In het donker zoeken zijn ogen naar Agnes, zijn drie jaar oudere zus. Hij wil bij haar zijn om te slapen. Agnes is net veertien geworden, bij haar voelt hij zich veilig. Een klein beetje toch. Overdag praten ze zo weinig mogelijk met elkaar.

‘Geen vrienden in mijn groep’, had de commandant gezegd. ‘Met vrienden loopt het altijd fout af!’

Bang dat ze anders uit elkaar gehaald worden, doen ze alsof ze vreemden zijn voor elkaar. Alleen in de beslotenheid van de donkere nacht durven ze bij elkaar zijn. Agnes ziet er afgepeigerd uit. Met een treurige blik kijkt ze naar hem. Het is een hele tijd geleden dat ze ontvoerd werden. Hoelang weet hij niet meer. In het begin telde hij de dagen. En de nachten. Maar hij is de tel kwijtgeraakt. Met een achttal kinderen waren ze onderweg van school naar huis. Nietsvermoedend wandelden ze bij valavond over een stille landweg naar hun dorp, niet ver van Kitgum. Hij speelde met enkele jongens met een leeg blikje dat ze over en weer stampen. Agnes vertelde haar geheimen aan een vriendin. Giechelend liepen ze achterop. Opeens werden ze omsingeld door de commandant en zijn soldaten. De rebellen van ‘Het Leger van de Heer’. De schrik van Noord-Oeganda. Telkens doken ze ergens anders op. Ze hadden er al zoveel over horen vertellen. Er waren al zoveel kinderen ontvoerd. Om mee te vechten als kindsoldaat. Naast de commandant stonden kinderen met een geweer in de aanslag. Gericht op hen.

Hun hart ging tekeer. Maar ze waren blijven staan. Stokstijf. In plaats van in het struikgewas te vluchten.

‘Bind ze vast’, had de commandant gesnauwd.

Hun handen werden op hun rug vastgebonden en ruw werden ze meegenomen. Sam was beginnen te huilen. Eén van de soldaten had hem en toen tussengenomen. Hij had hem geslagen en geschopt tot Sam erbij neerviel.

Agnes was naar hem toegesnel, maar werd van hem weggetrokken en kreeg ook een pak slaag.

Sam huivert als hij eraan terugdenkt. En dat doet hij elke dag. En elke nacht. Samen met de andere kinderen zoeken ze een plaats om te slapen. In het vochtige gras, zonder deken. Ze kruipen dicht tegen elkaar om de warmte van hun lichamen zoveel mogelijk te bewaren. Sam kijkt door de bomen naar de maan die versluierd is door traag voortdrijvende wolken. Kon hij nu maar in zijn eigen bed liggen. Verkrampd draait hij zich naar Agnes.

‘Heb je mama of papa gezien?’ vraagt hij fluisterend.

Agnes schudt het hoofd terwijl haar ogen vol tranen schieten. Het was de eerste keer dat ze hun eigen dorp hadden moeten aanvallen en plunderen. Als er tegenstand geboden werd, moesten ze de bewoners doden met een hakmes en de hut in brand steken.

‘Heb je...’ Sam blijft in zijn woorden steken. Hij durft het niet te vragen.

Agnes schudt heftig nee.

‘Wie is er in onze hut geweest?’ vraagt Sam.

‘Ik weet het niet... Het moest allemaal zo snel gaan...’

Sam richt zich op zijn elleboog om naar de andere kinderen te kijken. Ze zijn met een dertigtal. De meeste van hen zijn al een tijd ingelijfd bij het rebellenleger en dragen wapens. Ze plunderen en vernielen zonder een kík te geven. Wie van hen zou bij zijn ouders geweest zijn? En zouden ze iets gedaan hebben? Iets... iets... Sam wil er niet aan denken.

Een eindje verderop zit de commandant onder een boom te eten en te drinken in het gezelschap van zijn soldaten. Sam krijgt het water in de mond.

‘Wat ben je van plan?’ roept opeens een soldaat die de wacht houdt.

Hij schopt met zijn laars tegen Sams blote voet. Sam bijt op zijn lip om het niet uit te schreeuwen.

‘Wil je er soms vandoor?’

‘Nee... nee...’

‘Je weet wat er gebeurt als je probeert te vluchten!’

Sam knikt, zijn mond hangt open.

‘Wat is er aan de hand?’ roept de commandant.

‘Ik ben die kleine snotaap een lesje aan het leren’, zegt de soldaat. Met zijn laars schopt hij voor de tweede keer venijnig tegen Sams voet.

‘Ai...’ roept Sam. Hij kan het niet inhouden.

‘Sst...’ fluistert Agnes als de soldaat weg is.

Ze neemt zijn hand en knijpt er zachtjes in. Sam trilt over zijn hele lichaam. Tranen van pijn en woede stromen over zijn wangen.

‘Stil maar...’ probeert Agnes hem te sussen. ‘Geen domme dingen doen.’ Met haar blik op de soldaten gericht, legt ze een arm over hem heen en wiegt hem in slaap.

Midden in de nacht schiet Sam badend in het zweet wakker. Elke nacht droomt hij over de gruwelijke dingen die ze tegen hun wil moeten doen. Een nachtmerrie. Dag en nacht.

Zijn kleren zijn klam van de dauw. Een nieuwe dag is in aantocht. De lucht kleurt metaalgrijs. Hier en daar begint een vroege vogel te fluiten. Sam kijkt naar Agnes. Ze ligt opgerold in een bolletje, met beide handen tussen haar opgetrokken knieën. Op haar wangen een spoor van opgedroogde tranen. De soldaat die de wacht houdt, hangt ineengezakt tegen een boom te slapen. Sam richt zich op en vergeet zijn pijnlijke voeten. Zou dit een kans zijn om te vluchten? Nu hun dorp nog bereikbaar is. Eén of twee uur stappen. Opgewonden kijkt hij naar Agnes. Zou hij haar wakker maken? Opeens zakt de soldaat onderuit en wordt wakker. Sam duikt naar beneden en knijpt zijn ogen dicht. Met ingehouden adem luistert hij. Zou de soldaat iets vermoeden? Opgelucht hoort hij na een poos zwaar gesnurk. Maar vluchten durft hij niet meer.

Sam draait zich verkrampt op zijn zij en probeert verder te slapen. Maar beelden van thuis schuiven als een film over zijn netvlies. Hij ziet zijn vader voor dag en dauw naar het veld vertrekken. Met een spade op zijn magere schouder draait hij zich nog eens om.

‘Ga je naar de markt vandaag?’ vraagt hij aan Sams moeder. ‘Er is nog maïs om te verkopen.’

Zijn moeder wuift hem lachend weg.

‘Dat heb ik gisteren al gedaan’, zegt ze. ‘Ga nu, anders ben je te laat.’

Zijn vader haalt zijn schouders op en vertrekt. Pas tegen de avond komt hij, moe en hongerig, terug naar huis. Een man van weinig woorden. Tenzij hem iets dwars zit.

Sam gaat op zijn rug liggen. Hij herinnert het zich nog glashelder. Een paar dagen voor zijn ontvoering was hij thuisgekomen met een slecht rapport. Twee rode cijfers! Zijn vader had lang naar de punten gekeken. Zonder een woord gaf hij het rapport terug aan Sam. Pas na het avondeten riep hij Sam bij zich. Zijn vader zat voor de hut naast het houtskoolvuur dat nog een beetje warmte gaf. Hij keek hem ernstig aan met zijn donkere ogen, een beetje wazig van het bananenbier. Sam wist wat er ging komen. Maar zijn vader bleef zwijgen. Tot Sam er zenuwachtig van werd. In de verte hoorde hij zijn vrienden voetballen op de open ruimte tussen de hutten.

‘Je hebt me teleurgesteld’, verbrak zijn vader eindelijk de stilte. ‘Niet iedereen heeft de kans om naar school te gaan en dan durf jij thuiskomen met slechte punten!’

Sam herinnert zich de trilling in zijn vaders stem. Hij was boos en teleurgesteld. ‘Ik heb zelf geen kans gehad om naar school te gaan’, ging hij verder. ‘Ik kan niet lezen en niet schrijven. Het enige wat ik kan is op het veld werken. Van zonsopgang tot zonsondergang...’

Sam durfde zijn vader niet meer in de ogen kijken. Beschaamd boog hij het hoofd. Hij wist het maar al te goed. Niet alle kinderen in het dorp mochten naar school. Sommigen moesten ’s morgensvroeg al mee naar het veld.

‘Ik wil dat mijn kinderen het later beter zullen hebben dan ik. Dat ze leren lezen en schrijven. En dat ze later een beroep hebben om hun gezin te onderhouden.’

‘Ik zal beter mijn best doen’, had Sam gefluisterd. ‘Ik beloof het je...’

Daarna was hij gaan voetballen met zijn vrienden. Af en toe keek hij naar de stille figuur naast het uitgedoofde vuur. Zijn vader was voor hem gaan slapen. Zo moe was hij van het zware werk op het veld. Sam voetbalde tot zijn moeder hem riep. Met een bezorgde blik nam ze hem op toen hij zijn handen en zijn gezicht waste in een teil water.

‘Slaapwel’, zei hij toen hij klaar was en aanstalten maakte om in de hut te verdwijnen.

‘Kom hier’, zei ze opeens en trok hem tegen haar brede boezem. ‘Speelvogel die je bent!’

‘Op mijn volgende rapport zullen geen rode cijfers meer staan’, had hij gezegd.

‘Dat hoop ik!’, zei zijn moeder terwijl ze hem in zijn wang kneep. ‘Anders zwaait er wat.’

Sam slikt, hij voelt een brok in de keel. Hij heeft de kans niet meer gehad om zijn vader blij te maken met een goed rapport. Misschien zal dat nooit meer gebeuren. Hij draait zich op zijn zij en begint stilletjes te snikken.

Nog voor het helemaal licht geworden is, worden ze ruw wakker gemaakt. ‘Opstaan! Luilakken!’

Sam voelt een porrende geweerkolf in zijn zij. Geschrokken springt hij recht.

‘Dacht je dat je hier op vakantie was?’

De soldaat geeft hem een draai rond zijn oren. Als Sam zijn spullen bij elkaar gezocht heeft en zich haast om in het midden van de groep terecht te komen, gloeit zijn oor nog altijd. Ze zijn nog maar net vertrokken of hij heeft al

moeite om bij te blijven. Sam is de jongste van de groep. Bij de gedachte dat hij niet kan volgen, slaat de angst hem om het hart. Waar is Agnes? Opgelucht ziet hij dat ze een paar meter voor hem loopt. Alsof ze zijn blik voelt, kijkt ze even over haar schouder naar hem. Haar ogen staan bezorgd. 'Doorstappen!' roept de commandant naar haar.

Ze struikelt even, maar herstelt zich snel. Met gebogen hoofd stapt ze verder. Ze kijkt niet meer om. Ook niet als de commandant Sam begint te treiteren. 'Snotaap!' roept hij. 'We zullen eens zien of je kan volgen. Of je in Soedan geraakt...'

Sam hijgt. Het zweet staat in zijn nek. Op zijn rug bungelt een zware zak met eten en drinken. Gisteren was hun laatste plundertocht in Oeganda geweest. Er is nu genoeg proviand om de tocht aan te vatten naar een trainingskamp in Soedan. Een zware tocht, heeft hij gehoord. Enkele oudere kinderen hebben er met afschuw over verteld. Honderden kilometers weg van huis. Achter hem hoort hij de valse lach van de commandant. Hij bijt op zijn tanden om de pijn aan zijn voeten niet te voelen. Met wanhoop hecht hij zijn blik vast aan Agnes.

'Ik mag niet opgeven', denkt hij verbeterd. 'Ik moet bij Agnes blijven...'

Soms lukt het hem om te stappen zonder te denken. En zonder te voelen. Dan stapt hij in een waas, alsof hij er zelf niet bij is. Tot hij opeens met een open blaas op een scherpe steen of een versplinterde tak stapt. En weer beseft in welke hel hij terechtgekomen is.

Zijn opluchting is groot als de commandant teken doet om te stoppen. Sam laat de zware zak met eten van zijn rug zakken.

'Hier!' snauwt de commandant.

Sam legt de zak voor de voeten van de commandant.

'Of dacht je misschien dat het eten voor jou bestemd is?'

Sam durft niet op te kijken. Hij vreest dat hij weer een rammeling krijgt. Maar de commandant heeft honger. Zoveel honger dat hij meteen met zijn hand in de zak grabbelt. Met knikkende knieën draait Sam zich om.

'Mm...' hoort hij de commandant nog achter zich. 'Lekker!'

Sam voegt zich bij de andere kinderen. In de buurt van Agnes. Ze zoeken planten. En vruchten. Sam kan er niet aan wennen. Hij kijkt naar de commandant die onder een boom luidruchtig zit te eten met smakkende geluiden. Ondertussen betasten zijn handen blaadjes van struiken. Op zoek naar malse blaadjes. Groene blaadjes. Met tegenzin trekt hij ze af en stopt ze in zijn mond. Ze smaken bitter. Hij maalt met zijn tanden tot het wrange sap eruit is. De droge prop krijgt hij met moeite doorgeslikt. Maar er zit niets

anders op. Zijn maag is leeg. Zo leeg als zijn hoofd.

's Avonds moet Sam braken. Een groene smurrie wringt zich kokhalzend uit zijn schokkende lijf. De commandant knijpt met zijn knokige hand in zijn nek en duwt hem ruw naar beneden.

'Voor jou is er geen plaats in het Leger van Kony', smaalt hij.

Sam valt op zijn knieën. Koud zweet staat op zijn aangezicht en rillingen lopen over zijn hele lichaam.

'Sta op!'

Sam krabbelt recht. Hij kan nauwelijks overeind blijven op zijn slappe benen. Door een waas ziet hij Agnes staan. Met tranen in haar ogen bijt ze op haar pols. Hij haalt diep adem en recht zijn rug. Als bij een wonder voelt hij de misselijkheid langzaam uit zijn lichaam wegtrekken. Met de rug van zijn hand veegt hij zijn mond schoon. Vanuit zijn ooghoeken ziet hij dat de commandant van hem weggaat.

'We zullen zien!' roept hij nog.

De andere kinderen zijn er stil van. Maar niemand durft iets zeggen. Iedereen slaat zijn ogen neer als Sam met een bleek gezicht bij hen komt zitten. Zwijgend wachten ze tot het donker wordt. Het moet pikdonker zijn om de rivier over te kunnen steken. Ze houden zich schuil achter struiken op een paar honderd meter van de rivier. Af en toe fluistert er iemand iets. Voorzichtig. Want de commandant wil absolute stilte. Bij deze oversteek worden de rebellen regelmatig door het regeringsleger overvallen. Daarom moeten de kinderen eerst oversteken. Als levend schild. In het donker kan het leger het onderscheid niet maken tussen rebellen of kinderen.

'Jullie hebben er belang bij om zo stil en zo snel mogelijk de rivier over te steken', had hij in de vooravond gezegd. 'Als er wordt geschoten, is het op jullie en niet op ons.'

'Bij het eerste schot dat er valt, slaan ik en mijn soldaten op de vlucht', had hij eraan toegevoegd. 'En jullie zijn er geweest!'

De spanning is te snijden. Sam hoort de rivier tot hier. Hij kan niet zwemmen. Bang kijkt hij naar Agnes. Hij weet dat zij ook niet kan zwemmen. Met wanhoop in haar ogen haalt ze haar schouders op.

'Het moet', fluistert ze.

Sam kijkt om zich heen. Zouden ze niet kunnen vluchten? Want eenmaal in Soedan, een vreemd land, heeft ontsnappen geen enkele zin meer. Maar de rebellen sluipen rond als luipaarden. Op zoek naar hun geliefkoosde prooi, de soldaten van het regeringsleger. In het donker is het onmogelijk

om te zien waar ze zijn of waar niet. Alsof Agnes zijn gedachten kan lezen, schudt ze haar hoofd.

‘Niet doen’, fluistert ze.

Om haar woorden kracht bij te zetten neemt ze zijn hand stevig vast. Tot de commandant langskomt. Geschrokken laten ze elkaar los. Maar hij heeft niets gezien. Hij kijkt naar de maan en doet teken naar zijn soldaten. De kinderen volgen met ingehouden adem zijn blik. Ze hadden gehoopt dat het niet zou gebeuren. Langzaam maar zeker schuift er een dikke wolk voor de maan. Het duister valt over hen heen als een benauwende deken.

Het is tijd om te vertrekken.

Sam slikt en zet een stap achteruit. Voor hem stroomt de rivier, een donkere massa die onstuimig voorbijraast. Eén van de grotere jongens moet als eerste oversteken om een touw te spannen. Het water komt tot aan zijn middel. Met één hand houdt hij zijn geweer en munitie boven het hoofd, met de andere sleept hij het touw achter zich aan.

Sam kijkt naar de zware zak met etenswaren die aan zijn voeten ligt.

‘Als er iets nat wordt’, had de commandant gedreigd, ‘dan heb je je beste dag nog niet gehad!’

De jongen waadt stapvoets door het water. In het midden van de rivier waar de stroming het sterkste is, wankelt hij opeens op zijn benen. Sam houdt zijn adem in. Even ziet het ernaar uit dat de jongen meegesleurd wordt, maar gelukkig kan hij zijn evenwicht herstellen. Als hij aan de overkant is, worden de uiteinden van het touw op beide oevers aan een boom vastgeknoopt.

Sam heeft voor één keer geluk. Hij en de andere kinderen die etenswaren dragen moeten in het midden lopen. Voor hem en achter hem lopen de bewapende kindsoldaten. Onzeker hijst hij de zware zak op zijn schouders. Met knikkende knieën neemt hij het touw vast en stapt in het ijskoude water. Stukje bij beetje trekt hij zich aan het touw vooruit. Hij moet alle kracht gebruiken om recht te blijven op de glibberige stenen. Het snelstromende water komt tot aan zijn borstkas.

‘Nu de zak nog droog houden’, denkt hij.

Met opengesperde ogen kijkt hij naar een punt recht voor hem. Het is niet Agnes die voor hem loopt, maar een ander meisje. Ook zij heeft moeite in het midden van de rivier waar het water kolkte. Sam probeert zich schrap te zetten voor het moeilijkste stuk. Krampachtig grijpt hij het touw vast.

‘Het moet lukken’, denkt hij terwijl de krachtige stroming hem probeert onderuit te halen.

‘Het lukt...’ denkt hij.

Maar opeens voelen zijn voeten geen grond meer onder hem en het ergste gebeurt. De zak valt met een zware plons in het water. Bengelend aan het touw met één hand en met de zak in de andere hand probeert de stroom hem mee te nemen. Het water gulpt in zijn mond. Een laatste poging om zich aan het touw op te trekken mislukt. Het touw snijdt in zijn handen tot bloedens toe. Hij kan niet meer. Gelaten laat hij zich los en voelt dat de rivier hem gaat meenemen. Tot hij opeens een hand voelt, tastend en scharrelend in het water. Iemand heeft hem beet en trekt hem mee tot hij weer op zijn eigen benen kan staan. Hijgend en proestend trekt hij zich de laatste meters vooruit aan het touw. De jongen die hem gered heeft, trekt hem uit het water. Sam laat zich uitgeput op de grond vallen.

Agnes zit een eindje verder tegen een boom uit te blazen. Haar natte haren plakken tegen haar hoofd. Er verschijnt een zwakke glimlach op haar ingevallen gezicht wanneer Sam haar vindt in het donker. Agnes doet teken naar hem dat hij moet rechtstaan. Achter hem waden de soldaten met gemak door de stroom. Zonder zware bagage of munitie. Net als de laatste soldaat op het droge is, schuift de wolk weg van de maan. Ze verzamelen zich in een bos niet ver van de rivier. De kinderen zijn opgelucht. Het regeringsleger heeft hen niet beschoten. En er is niemand verdronken. Het geluk is echter maar van korte duur.

‘Wat is dit?’ vraagt de commandant.

Hij wijst met zijn geweer naar beneden.

‘En?’

Sam volgt de loop van het geweer met zijn ogen. Op de grond, naast zijn voeten, ligt de zak met voedsel. Druipend van het water.

‘Wat hadden we gezegd?’ snauwt de commandant.

Sam krijgt geen woord over zijn lippen.

‘Je weet wat dat betekent?’

Het is muisstil rond Sam en de commandant. Sam laat het hoofd zakken.

De commandant kijkt dreigend naar de andere kinderen.

‘Hij moet een lesje krijgen’, zegt hij.

Enkele soldaten beginnen te lachen.

‘Eten is schaars in oorlogstijd...’

Niemand durft iets te zeggen.

‘Dertig stokslagen op de rug...’

Sam krimpt in elkaar. Dat overleeft hij nooit. Hij voelt tranen opkomen, maar probeert ze terug te dringen. Als hij weent krijgt hij misschien vijftig stokslagen.

De commandant stapt langzaam tussen de kinderen. Hij is op zoek naar iemand. Naar iemand die Sam dertig stokslagen gaat geven. Iedereen probeert zich zo klein mogelijk te maken.

‘Jij daar’, zegt hij opeens. ‘Dertig stokslagen!’

Sam hoort een gesmoorde kreet. Agnes slaat beide handen voor de mond.

‘Nee!’ roept ze.

‘Je móét! Dertig stokslagen.’

Agnes zakt huilend door de knieën.

‘Als je je niet haast worden het vijftig stokslagen!’

Een soldaat trekt haar ruw aan de haren omhoog.

‘En jij krijgt een kogel door je kop...’

De angst siddert door haar lichaam. Smekend kijkt ze naar de commandant.

‘Alsjeblieft’, zegt ze. ‘Hij is nog zo klein...’

De commandant begint spottend te lachen.

‘Hier’, zegt hij en duwt een stok in haar handen.

‘Dertig. Of vijftig. Kies maar.’

Agnes kijkt door haar tranen naar Sam. Radeloos. Wat moet ik doen? vragen haar ogen. Sam aarzelt. Dan knikt hij en draait zijn rug naar haar toe.

‘Op je blote vel’, zegt de commandant.

Sam trekt zijn hemd uit en trekt zijn hoofd tussen zijn schouders om de eerste slag op te vangen. Agnes knijpt haar ogen dicht en slaat met de stok.

‘Harder!’ roept de commandant.

Agnes slaat opnieuw.

‘Harder!’ schreeuwt de commandant

De stok ploft op Sams rug. Het eerste straaltje bloed loopt naar beneden.

‘Is dat harder?’ gromt de commandant.

Hij houdt de loop van zijn geweer tegen haar hoofd en haalt de trekker over.

Agnes hapt naar adem en begint te slaan. Sam houdt zijn lippen op elkaar. Ergens halverwege valt hij op de grond. Agnes slaat en slaat met een geweerloop op haar gericht. Bij dertig gooit ze de stok weg en zakt snikkend naast Sam. Hij ligt stil in het zand. Zijn rug is open.

‘Sammy’, kreunt Agnes, ‘Het spijt me zo...’

Het duurt dagen voor Sams rug genezen is. Overdag schuurt de zware zak zijn rug terug open. ’s Avonds legt Agnes groene blaadjes op zijn wonden, in de hoop dat ze sneller genezen. Na een tijd komen er eindelijk korsten op. Er wordt niet meer over het voorval gesproken. Maar Agnes blijft zich schuldig voelen. Sam kan het zien in haar ogen.

De tijd verstrijkt. Dagen en nachten volgen elkaar op. Stappen, rusten, stappen, rusten. Overdag in de verschroeiende zon. 's Nachts in de bittere koude. Hoe korter ze bij Soedan komen, hoe droger het wordt. Het landschap wordt kaler en rotsachtig. Dor en stoffig. Er is bijna geen water meer om te drinken.

Sam probeert zijn gesprongen lippen te bevochtigen met zijn tong. Maar zijn mond is kurkdroog. Het helpt niet. Met een onverschillig gebaar verjaagt hij een insect op zijn voorhoofd. Hij stapt zonder nadenken. Zijn blik gericht op een punt voor hem, ergens ver weg.

'Doorstappen!' roept de commandant. 'Morgen moeten we in Soedan zijn.' Sam versnelt zijn pas. Hij luistert niet meer naar de woorden van de commandant. Hij is een machine geworden. Een robot, die reageert op de stem van de commandant. Stappen. Sneller. Stoppen. Stappen. Sneller. Nog sneller. Opengereten voeten horen bij het dagelijkse leven. Of een lege maag. En dorst. Dorst is het ergste van alles. Hij likt nog eens tevergeefs aan zijn lippen. Voor hem loopt een jongen te sukkelen. Hij struikelt over zijn magere benen en kan met moeite zijn vracht dragen. Sam wil het niet zien. Hij blijft voor zich uit staren. Maar hij ziet het toch. Zonder te kijken.

Stappen. Sneller.

De jongen valt op één knie. Sam loopt hem bijna omver.

'Sneller stappen', denkt hij.

De jongen kreunt.

Sam aarzelt.

Waar is de commandant? Hij heeft het niet gezien! Nog niet.

Vlug trekt hij de jongen aan zijn arm omhoog.

'Je moet volhouden', fluistert hij.

De jongen wankelt.

'Recht blijven', probeert Sam nog eens. 'En stappen...'

Hij steekt de jongen voorbij. Het moet. Het kan niet anders.

'Help mij!' roept de jongen. 'Ik kan niet meer...'

Sam stapt verder. Sneller.

Tot hij niets meer hoort.

Aarzelend kijkt hij over zijn schouder. De jongen is gevallen. Zijn schouders schokken op en neer. Zonder geluid.

Sam rent terug. Met alle macht sleurt hij de jongen recht.

'Je moet het zelf doen', zegt hij bijna huilend. 'Ik kan jou niet helpen. Ik moet volgen. Anders...'

Sam rent verder. Hij hoort een doffe plof achter hem in het zand.
Het lichaam ligt in het midden van de zandweg. Grijs van het stof. Zonder
te bewegen.
Nog één keer kijkt hij om. Een kleine zwarte stip in het midden van de weg.
Het zou een dier kunnen zijn. Maar Sam weet beter. ■

joepie 4 okt.

Charlotte en ROSEMARIE

Model doodgevallen op de catwalk

Een model is doodgevallen op de catwalk?

De reden is dat ze veel te mager was.

Omdat er nu een model is doodgevallen op de catwalk
mogen er geen te magere modellen meer op de
catwalk lopen. Dus als je een model wil worden
dan moet je er durf wat voor over hebben?

Ben je één meter en 75 cm en weeg je 55 kg of minder
dan mag je niet meer op de catwalk staan.
Dus een ding is zeker.

**BETER
DAN TE
Dik
Dun!**

Do van Ranst

Dakota

Iets over mijn moeder.

Jorin zit bij me in de klas. Hij is een echte wildeman. Hij zweet altijd. Hij mag van de leraar niet meer op de speelplaats komen, zo erg is het met hem. Als hij één voet buiten het schoolgebouw zet, wordt hij meteen knalrood en plakt zijn haar op zijn voorhoofd. Dat komt omdat hij altijd rent. Hij wandelt nooit gewoon. Hij is altijd gehaast. Hij heeft ook rare tics die volgens mij heel vermoeiend zijn waardoor hij meteen in de vlam schiet. Jorin.

Hij is best zielig, hoor. Hij draagt zomer en winter een korte broek. Zomer én winter. Als het heel warm is, draagt hij een kort, badstoffen broekje met daarop een geruit hemd uit dik katoen met lange mouwen. Hij heeft een loodzware ijzeren bril op met erg dikke glazen. Hij ziet eruit alsof hij verzonnen is. Laatst mocht hij weer de klas niet uit tijdens de pauze. Hij was de dag voordien helemaal nat in zijn bank gaan zitten. Hij droop! Hij stonk ook. Hij stonk naar zweet natuurlijk. Maar mijn vader zegt dat je vers zweet, dus zweet van vandaag, niet kan ruiken. Pas als het al enkele dagen in je huid gedrongen is en er door een nieuwe inspanning weer uitkomt, dan pas ruik je het. Zweet. Oud zweet.

Eigenlijk waren we het allemaal flink zat met Jorin. Elke keer weer dat gemekker van de leraar dat het maar eens genoeg moest zijn met dat zweet van hem. Hij zei zweet, maar bedoelde oud zweet natuurlijk.

Hij schold hem de huid vol en Jorin lachte. Dat deed het 'm geloof ik. Dat hij lachte. Jorin lacht altijd. Als je hem de huid vol scheldt dus ook. Het is geen gezicht. Terwijl hij zich zou moeten schamen, lacht hij.

Marit zegt dat het niet echt lachen is, eerder een zenuwtrek. Ze vergeleek het met een hond die geeuwt. Een hond geeuwt niet omdat hij moe is of verveeld. Een hond geeuwt omdat hij zich geen houding weet aan te nemen. Een hond. Zo is het ook met Jorin volgens Marit. Hij weet zich geen houding aan te nemen. Dus hij lacht. Nu ja, lachen. Hij werkt op onze zenuwen. De zenuwen van Elke, Marit, Wim Schevels en vooral mijn zenuwen.

We besloten er iets aan te doen. Elke, Marit, Wim en ik waren tijdens de pauze,

waarin hij dus weer eens niet buiten mocht, verdacht dicht bij elkaar gaan staan. We zouden hem een lesje leren. We knikten allemaal, terwijl niemand van ons wist wat we daar eigenlijk mee bedoelden. Een lesje leren.

Het kon van alles zijn. En het zou morgen gebeuren, kwart na tien 's ochtends, de pauze. Want als Jorin straf had, duurde dat maar een dag. Ook dat vonden we best verschrikkelijk, dat het altijd maar voor een dagje was. Eén pauze.

We stonden hem aan het hek op te wachten. Jorin stond altijd bij het hek. Hij keek naar de voetballers omdat hij graag voetbalde, maar het werd hem vorig schooljaar verboden door de leraar. Vanwege dat zweten. Hij mocht alleen nog kijken, als hij zich bij dat kijken niet teveel opwond, want ook daar zweette hij van.

Hij kwam bij het hek en stak zijn handen in zijn zakken. Dat kon omdat hij deze keer niet dat badstoffen ding aanhad. Hij droeg een lange broek met zakken. Dat was heel uitzonderlijk. Het was alsof hij zich had opgedirkt voor deze speciale dag en zijn lesje.

Maar hij had ook sandalen aan. Sandalen zonder kousen. Dus blote tenen.

Marit wees ernaar. Ze kneep haar neus dicht alsof ze ze kon ruiken. Zijn tenen.

We moesten lachen. Hij moet het gehoord hebben. Hij werd een beetje rood.

Alsof hij het al warm kreeg.

Ik kreeg een idee.

'Kom', zei ik. Marit en Wim en Elke volgden me. Vond ik best knap van mezelf. Ik voelde dat ik veel ging durven.

Nog voor ik goed bij hem stond, tilde ik mijn voet al op en plantte die megahard op zijn linker. Hij riep want het deed zeer. Ik had zware schoenen aan. Mijn zwaarste, alsof ik het allemaal had voorbereid.

De anderen volgden meteen mijn voorbeeld. Een voor een traptten we op zijn tenen. Jorin sprong op en neer om onze stampende schoenen te ontwijken. Het leek op een indianendans. Maar dan plomp en zonder iets dat nog maar van veraf leek op ritme.

Uiteindelijk liep hij van ons weg, maar we volgden hem. We gierden het uit van de pret om zijn beduusde gezicht. Hij vroeg zich natuurlijk af waarom we dit deden. Ik bedacht dat hij het misschien leuk vond. De aandacht. Dat wij achter hem liepen terwijl we dat anders nooit deden. We liepen normaal gezien in een brede boog om hem heen. En nu.

Hij lachte, Jorin.

Het was alsof we ons in een soort roes bevonden. Dat hollen van hem en wij erachteraan. Ik zag hoe zijn gezicht zwol en het zweet van zijn slapen naar zijn nek liep. Hoe langer we liepen, hoe meer zweet ik zag.

Opeens had ik met hem te doen. Omdat hij dat niet mocht, zweten. Hollen

ook niet. Maar zweten al helemaal niet.

Ik denk dat het juist daarom was dat ik niet meer van ophouden wist. Ik hoorde en voelde achter en naast me hoe de anderen gestopt waren met Jorin op te jagen. Alleen ik deed verder, maar dat kwam door mijn medelijden. Ik zou dit afmaken. Er zou geen zweet meer te zien zijn. Ik dreef Jorin in het nauw tussen de toiletten en de zijmuur van de fietsenstalling. Hij lachte nog steeds. Van zo dichtbij zag ik dat het alleen maar een akelige trek om zijn mond was die van veraf alleen maar leek op lachen.

Ik zei geen woord omdat ik niet wist of ik daarop iets moest zeggen, maar stompte loeihard met mijn hak op alle vijf zijn tenen. Zijn gezicht verkrampte, maar er kwam geen geluid uit. Ik deed het nog een keer en nog een keer en misschien zelfs nog een keer. Maar ik bleef zweet zien. En dat mocht niet. Ik legde mijn hand met opengesperde vingers op zijn aangezicht, met zijn neus in mijn handpalm. Zijn bril schoof van zijn neus, raakte mijn knie en viel op de grond. Ik voelde zijn adem, zwaar en warm in mijn hand. Ik dacht dat hij mij misschien ging bijten als ik niet oplette. In een beweging duwde ik zijn hoofd tegen de muur van de galerij. Enkele keren na elkaar. Tot ik het bloed zag dat van zijn achterhoofd langs zijn nek op zijn T-shirt liep, in fijne lichtrode draadjes. Het was bloed. Geen oud zweet. Ik had mijn taak volbracht, dacht ik.

Het is ergens in die pauze, tussen het treiterige trappen en Jorins bloed, dat mijn moeder gestorven is.

Mijn moeder was gek.

Ze was nog gekker dan Jorin en het stomme plan om hem een lesje te leren. Ze dacht dat ze een vogel was, die ochtend toen ze haar vonden op het voetpad voor ons huis. Mijn moeder. Ze had haar slaapkleed nog aan en mijn onderbroek van Tweety. Alsof ze geloofde dat die zou helpen met vliegen. Die vadsige vogel in zijn kooi. Mijn onderbroek!

Als ze niet oplette, kwam ze zo in de krant, met die onderbroek. Maar ze hebben het niet gedaan. Voor ons, zo zeggen ze, voor mijn broer en mij. Omdat het al erg genoeg was.

Erg. Mijn moeder hebben was erg. Mijn moeder was alle dieren. Een regelrechte ark was ze. Een konijn, een schildpad, een kraai, een zeeduiwel, een monster was ze. Alles bij elkaar een monster.

Af en toe sloten ze haar op. Als het weer eens de spuigaten uitliep met haar dieren. Meestal wist ze zich netjes binnenshuis te houden. In haar kooi waar ook wij opgesloten zaten. Wij, mijn broer Livio en ik dus. Mijn vader had er geen last van.

Alleen als ze het dier uitliet en iemand haar zag zoals ze dan was, werd er gealarmeerd. Meestal door mensen die er niks mee te maken hadden. Mensen die er geen last van hadden of ze nou een hond, een kat, een muis of gewoon mijn moeder was.

Het ergste was als we bezoek kregen.

Wij probeerden gewoon te doen, mijn broer en ik. Zo van, wij zijn het gewend, hoor. Aan elke moeder scheelt wel iets. We deden of het gewoon grappig was, zo'n moeder. Maar terwijl we krampachtig gewoon probeerden te doen, waren we druk in de weer de visite zo snel mogelijk buiten te werken. Ze mochten niet langer blijven dan de tijd dat onze moeder een ietwat uit de hand gelopen grap kon zijn.

Mijn moeder *liep* niet alleen uit de hand. Ze at er ook uit. Apennoten, kattenkorrels, zangzaad.

Zolang ze maar niet gaat vliegen, had mijn vader een keer gezegd. Zolang ze maar niet uit een boom springt, of van het dak.

Een week voor ze het echt deed, zei hij dat. 'Ik houd mijn hart al vast', zei hij. En hij nam mijn broer en mij stevig in zijn armen, alsof wij zijn hart waren.

Zangzaad. We hadden het moeten zien aankomen. Ze at zangzaad, die ochtend. Ik kon het niet aanzien en ben in een rotvaart naar school gefietst. Halfweg, onder de Vlietbrug, heb ik hard geschreeuwd omdat dat goed deed.

Diezelfde ochtend heb ik Jorin een lesje geleerd, hem op zijn voeten getrapt en zijn hoofd tegen een muur geslagen tot het bloedde.

Als mensen mij vragen hoe ik me mijn moeder herinner, omdat ze het dolgraag willen horen hoe ik *hond* zeg, of *papegaai* of *vogel*, dan zeg ik hen dat ik me haar herinner als een wirwar van fijne draadjes bloed. Dan zou je hun gezichten moeten zien, dan weten ze niet wat te zeggen. ■

Barbara Van den Eynde

Triptiek als onderzoek

1. Een interview met Luk Depondt

**'Fictie kan kinderen dichter
bij hun eigen actualiteit brengen'**

Wie is 'Luk Depondt'?

Van opleiding ben ik pedagoog, afstudeerrichting-onderwijskunde. Nu werk ik deeltijds in het centrum voor ervaringsgericht onderwijs in Leuven. In dit centrum verzorg ik o.m. nascholing voor leerkrachten uit het basisonderwijs. Daarnaast werk ik deeltijds freelance als schrijver, voordrachtgever en workshopleider. In deze contexten ga ik vaak aan de slag met kinderliteratuur rond gevoelens en moeilijke situaties zoals pesten, verlieservaring...

Wat schrijft u zelf?

Zelf schrijf ik vooral prentenboeken voor kleuters en voor de eerste graad van de lagere school. Daarnaast schrijf ik kinderpoëzie (drie bundels verschenen bij uitgeverij Bakermat), ook voor oudere kinderen van de lagere school en is er mijn werk ook voor de tijdschriften van Averbode (*Zonneland*, *Zonnestraal*, *Zonnekind*) en voor de liedjesteksten en cd's die in enkele van deze tijdschriften verschijnen.

AVI boekjes schrijven vind ik een uitdaging. AVI is een systeem waarbij de kinderen worden ingedeeld per leesniveau (van niveau 1 voor beginners tot en met niveau 9). Voor deze leesniveaus worden kleine boekjes geschreven, met een strikte beperking in taal en vorm, rekening houdend met het leesniveau van het kind.

Ik schreef jaren terug ook een boek over pesten dat bestond uit verschillende verhalen, met een pedagogische omkadering. (*Een vuurspuwend monstertje*, *Jeugd & Vrede*/ Bakermat)

Hoe begon deze manier van schrijven?

Vroeger gaf ik les in de normaalschool in Borsbeek, de opleiding voor leerkrachten. Daar ontdekte ik de kracht die literatuur kan hebben bij kinderen. Door de positieve reactie van kleuters op een tekst die ik schreef, ontstond bij mij de idee om er meer mee te gaan doen.

Schrijf je bewust enkel voor kinderen?

Ik schrijf louter fictie voor kinderen. Voor volwassenen heb ik enkel artikels geschreven, geen fictie. Het komt er gewoon niet van.

Werk je nog aan andere projecten?

Op het moment werk ik o.m. mee aan een project 'welbevinden op school', een project dat loopt in Limburg. Hier zijn we bezig met welbevinden in de basisscholen, bij kinderen én leerkrachten. De bedoeling is dat er na Limburg over heel Vlaanderen en Nederland zulke projecten komen. Hier kan kinderliteratuur ook een rol spelen, a.h.v. gedichten en verhalen.

Moet een jeugdschrijver beïnvloed worden door de actualiteit? Maakt dit fictie sterker?

Niet per se.

Een goed kinderboek is iets dat lang meegaat en dat kinderen EN volwassenen aanspreekt. Voor *Zonnestraal* heb ik ooit een gedicht geschreven met als thema 'kerstdag'. Het ging zo:

Door
een raam
kijk ik naar binnen:
een
kerstboom
warmte - licht - muziek - cadeautjes
borden vol lekker eten: zoveel men maar wil.

onder
een brug
lig ik buiten

onder een deken
op een stuk vochtig karton:
koude grond - honger - donker - ik ril.

vrede
voor alle
mensen
van goede
wil?

De herkenbaarheid zit ook in fictie. Deze kan heel diepgaand en therapeutisch zijn.

Laat je je nooit door de actualiteit beïnvloeden, het dagelijkse nieuws?

Ik schreef ooit een gedicht naar aanleiding van de zaak Dutroux in '96. Dat was toen éénmalig, omdat het kinderen betrof. Ik liet kinderen toen zelf teksten schrijven waarin ze hun gevoelens konden uiten. Daar kwamen schokkende dingen uit.

Er zijn twee manieren om met actualiteit te werken. De eerste is om de actualiteit expliciet op te nemen, wat niet echt mijn ding is, uitgezonderd die ene keer.

Een andere manier is spelen op herkenbaarheid. Je sluit aan bij de leefwereld van kinderen, een wereld waar ze hun buur, hun vrienden, hun omgeving in herkennen en laat op die manier de werkelijkheid een rol spelen. Dit is helemaal mijn manier van werken. Ik vind het bijvoorbeeld storend dat in een tijd van interculturaliteit nog vaak uitsluitend Vlaamse namen voor de hoofdpersonages verschijnen. Ik verwerk graag allochtone personages in mijn werk. Voor mij hoeft het niet altijd Els, Piet of Jan te zijn.

Ook mooi is om - zonder expliciet te zijn - het in verhalen en gedichten 'gewoon' te vinden dat een personage enkel een mama of papa heeft. Of twee mama's, of twee papa's. In een tijd dat holebi- en cultureel gemengde gezinnen geen taboe meer zijn, moet dit ook in kinder- en jeugdliteratuur duidelijk worden.

Hebben kinderen/jongeren hier nood aan?

Aan die herkenbaarheid zeker. Ze beseffen dat dit hen omringt. Het is goed dat ze via literatuur of ook *Zonneland* of *Zonnestraal* deze veranderende

omgeving en actualiteit kunnen volgen, op hun niveau.

Kan een kind geboeid een verhaal lezen waar het geen enkele band mee heeft?

In een goed verhaal zit emotie. Zelfs in *Arendsoog* en *De Rode Ridder*, boeken die ik in mijn kindertijd verslonden heb. Daar zit ook herkenbaarheid in. Kinderen kunnen het gevoel dat ze herkennen in de situaties van het verhaal ombuigen naar de gevoelens die zij zelf hebben in hun huidige situatie.

Heb je nooit het idee dat kinderen doorhebben dat je via een verhaal een boodschap wil doorgeven; en pikken ze dat?

Het is mooi meegenomen als verhalen of gedichten herkenbaar zijn. De uitdaging is herkenbaarheid te bieden, zonder dat een kind de indruk heeft: 'Oei, dit is een 'kopie' van mijn situatie'. Therapeutisch schrijven, dus slechts enkel schrijven over dat probleem, doet kinderen soms afhaken. Als het te expliciet is, werkt dat voor sommige kinderen bedreigend.

Zorgend schrijven, ook al gruwel ik van de term, is zorgen dat een kind zich in de situatie kan herkennen en er iets mee kan doen, zonder dat het zich bekeken voelt.

Willen kinderen liever fantasie?

Er bestaat een terminologie over fantasie die nog stamt uit de jaren '70. Eerst heb je de toedekkende fantasie: de fantasie die kinderen laat wegdromen, zonder contact te houden met de realiteit. Ik heb meegemaakt dat een jongen zich een hele tijd in de wereld van Harry Potter opsloot. Een vlucht als het ware.

Dan heb je de emancipatorische fantasie: de fantasie die kinderen uitdaagt om iets aan hun situatie te doen, die kinderen inspireert.

Een voorbeeld hiervan is mijn boek: *Kaspers rattenplan*, (CEGO- publishers) over een rat die verstoten wordt door een hond en een kat en zich 'vreemd' gaat gedragen. Dit gegeven kan kinderen 'helpen' om hun eigen situatie te evalueren en misschien te veranderen.

Bestaat hier genoeg materiaal over in de 'zorgend geschreven boeken'?

Over sommige concrete problemen bestaan misschien geen verhalen en gedichten. Maar misschien is dit niet nodig.

Als een kind een concreet probleem heeft, herkent het zich misschien in een verhaal of gedicht waarin eenzelfde gevoel of basisbehoefte aan de orde is. Een voorbeeld hiervan zijn mijn *Tintelboeken* en *Reuzenboeken* (CEGO-publishers) over basisbehoeften als slaap, voeding, beweging, affectie, er bij horen, veiligheid, duidelijkheid, continuïteit. Deze fictieboeken kunnen kinderen dichter bij hun eigen actualiteit brengen.

Heb je een tip voor beginnende jeugdauteurs?

Als je tekst aansluit bij hun leef- en belevingswereld, dan beland je automatisch bij hun eigen actualiteit.

Op het tv-journaal gezien
twee meisjes
van nog geen tien
door een enge man
ontvoerd - misbruikt - vermoord

Op het tv- journaal gehoord
vreemde woorden
pedofilie - prostitutie - kinderporno

Die vreemde woorden
begrijp ik niet goed
Op de enge man
ben ik woest
En de twee meisjes...
een beklemmend gevoel
Alsof hun pijn - angst - paniek
ook mijn lichaam doorwoelt.

(Luk Depondt, uit: *Dichter bij mij*, CEGO- Bakermat, 1996)

An en Eefje

Het is donker in het land
Twee kinderen vermist
Een gruwel
biddend
hopend
wenend

treurig
verdrietig

maar nu begraven.

(Julie, 10 jaar)

2. De mening van Nicole Boumaâza

‘Veel boeken schrijf ik voor meer begrip’

Nicole Ceulemans huwde in 1972 met Mohammed Boumaâza. Hij inspireerde haar tot het schrijven van haar eerste boek *Een Marokkaans jongetje*. Ze schreef in totaal 23 jeugdboeken met telkens het thema van verschillende culturen in het verhaal verweven.

In hoever zijn je boeken autobiografisch?

Je krijgt ideeën door wat je ziet.

Bijvoorbeeld het thema ontvoering. Ik ben getrouwd geweest met een Marokkaanse man, van 1972 tot 1999. Ooit zei hij in woede: ‘Morgen ben ik weg met de kinderen’. Hij kon dat, hij had hun namen op zijn paspoort staan. Om de kinderen op mijn paspoort te krijgen had ik destijds zijn toelating nodig. Pas met de nieuwe wet van 1982 kon ik de kinderen op mijn eigen paspoort laten registreren. Ik ken vijf vrouwen die zo hun kinderen verloren zijn, in Marokko, Algerije. Zij hebben hun kinderen nooit meer gezien.

Wat zou er kunnen gebeuren met mijn kinderen? Dat begon door mijn hoofd te spoken. Zo ontstond het boek *Aan de andere kant van het water*: hierin neemt een Marokkaanse vader zijn drie kinderen mee naar Marokko, met de bedoeling ze daar op te voeden, terwijl de Vlaamse moeder thuis blijft, met de idee dat het om een vakantie gaat.

Veel boeken schrijf ik voor meer begrip.

Toen ik zwanger was van mijn eerste kind heb ik *Een Marokkaans jongetje* geschreven. In dit boek heb ik het verleden van mijn man verwerkt. Ik schreef het in 1972, mijn man was een van de eerste Marokkanen in de straat en onbekend is onbemind. Mensen reageerden bang. Ik kan niet tegen vooroordelen. Vijf procent van de allochtonen is crimineel, dat klopt, maar dan is 95 procent dus ook niet crimineel.

Het is een zeer dubbel gegeven. Langs de ene kant merk ik tijdens mijn vertalingen bij de rechtbank dat vele jongeren in de criminaliteit terechtkomen, letterlijk de teugels verliezen, aan de andere kant denk ik: ‘Als ik zou horen dat ik door een papier te tekenen elke maand duizend euro zou krijgen, ik gek zou zijn mijn handtekening niet te zetten.’

Er zou een veel gericht beleid moeten gevoerd worden!

Zou je over zulke dingen willen schrijven, meer politiek gericht?

Dat woord ligt niet in mijn hart, ik ben meer met mensen bezig. Zodra er politiek aan te pas komt, zijn er compromissen en plaatsen om te verdelen. Politiek ligt voor mij te ver, het is niet mijn ding. Ik schrijf liever fictie. Ik fantaseer graag. Een boek schrijven of lezen moet plezierig zijn.

Achtergrondinformatie mag, maar het moet fictie blijven.

Ik vind het boeiend om onrechtstreeks gewoonten van andere landen in mijn boeken te brengen, of een andere leefwereld, zoals in mijn boek *Cyberlief*, dat gaat over jongeren die chatten. Dat is zo'n gegeven.

Zou je nooit willen schrijven voor een volwassen publiek?

Mijn eerste boek *Een Marokkaanse jongen*, was een boek geschreven voor volwassenen. Ik stuurde het naar een uitgeverij en kreeg een negatief antwoord. Iemand gaf me de raad het te verwerken tot jeugdboek en toen werd het wel uitgegeven.

Ik heb gewoon meer voeling met kinderen, ik begrijp hen beter. Hun thema's zijn mijn thema's. Volwassenen zijn terughoudend, een kind is open, net als ik.

Als je niet met een Marokkaan was getrouwd, had je dan anders geschreven?

Dan had ik niet die thema's gehad. Schrijvers schrijven over de thema's die hen omringen. Als ik terugkijk op de drieëntwintig boeken die ik uitgaf, heb ik een goed gevoel. Ik weet waarom ik ze schreef en ze worden veel gelezen.

Op *De stille wereld van Jamina* werd dikwijls naar een vervolg gevraagd. Dat is ondertussen geschreven, en nog een tweede vervolg. Helaas, bij uitgeverij De Standaard wil men dit niet uitgeven. Het is niet commercieel genoeg. Dat heeft mij wel een knak gegeven. Ik wil deze delen nog steeds publiceren.

Deze twee vervolghandscripten werden geweigerd, ondanks het feit dat je naam genoeg hebt?

Ik ben geen leurder, De Standaard had het gewoon moeten doen, of Davidsfonds.

Manteau wilde mijn autobiografie eerst niet uitgeven, bang om het op de markt te brengen in een klimaat van verrechtsing. Ze wilden het wel uitbrengen als fictie.

Laat je je beïnvloeden door de actualiteit?

Voorals het nieuws van de vluchtelingen in de flucca's, daar wil ik over schrijven. En over Roma's die in een asielprocedure verwickeld zijn, maar dan vanuit hun perspectief.

Ga je die mensen opzoeken?

Over de flucca's heb ik wel gepraat met mensen, maar ik weet technisch nog niet genoeg. Davidsfonds zit er al twee jaar op te wachten, het moet non-fictie worden, maar hoe kan ik non-fictie schrijven als ik het niet zelf heb meegemaakt?

Hebben Marokkanen volgens u een andere lees- of vertelcultuur?

In veel huizen in Marokko zijn geen boeken, in veel dorpen en steden geen bibliotheken. Intellectuelen lezen de koran, en als die uit zichzelf schrijven is dat filosofisch en wijs. Je moet weten dat tv in Marokko nog niet lang is ingeburgerd, dus wordt er 's avonds veel verteld. Toen ik mijn man nog maar net kende, vertelde ik verhalen, voor we gingen slapen. Roodkapje, Sneeuwwitje. Hij vertelde andere verhalen. Een daarvan was een mooi verhaal over Adam en Eva.

In het begin in het paradijs woonden Adam en Eva apart. Ze hadden allebei een paar schoenen van God gekregen en gingen op stap. Ze ontmoeten elkaar en Adam zegt: 'Ik heb zo hard naar u gezocht, kijk, mijn schoenen zijn versleten'. Eva zegt: 'Ik heb u niet lang gezocht, want mijn schoenen zijn nog nieuw'. Eva had de hele tijd de schoenen in haar handen gedragen.

■

3. *Het publiek aan het woord*

Fantastisch, een nummer over jeugdliteratuur. We hebben interviews, essays van professor in de Letteren Rita Ghesquière en auteur Jan de Leeuw, proza en poëzie.

Jeugdliteratuur en actualiteit gezien door de ogen van experts.

Maar wat vinden de lezers er zelf van?

Ik stapte naar de lagere school van mijn zoon in de Prinsstraat te Antwerpen en stelde enkele vragen aan de zesdejaars (10 tot 12-jarigen). Tijdens een les MOGO (moraal-godsdienst) heb ik de leerlingen geïnterviewd. Een volledig resultaat uitschrijven is onmogelijk, gezien het hier om achtentwintig meningen gaat.

In een rondvraag over hun interesse in de actuele gebeurtenissen verbaasde het me toch dat velen het nieuws volgden op televisie, enkelen zelfs op strikt verzoek van hun ouders. Anderen lazen de krant mee met hun ouders, nog anderen luisterden naar de radio in de auto op weg naar school. Velen lezen de Kids-krant, waar ze via de school een abonnement op kunnen krijgen. Een krant op kindermaat, die twee keer per maand verschijnt. Op mijn vraag in hoeverre een jeugdauteur moet of mag beïnvloed worden door actualiteit werd unaniem gereageerd: 'Als het boek maar spannend is.'

Ik las enkele stukken voor uit het boek: *Aan de andere kant van het water* van Nicole Boumaâza. Ze luisterden aandachtig. Het pakte hen, een verhaal lezen verteld door een hoofdpersoon van 13 jaar. Er was herkenning, identificatie.

De volgende dag draaiden we de rollen om. Hoe zouden ze het zelf aanpakken? Een stapel kranten en tijdschriften werd letterlijk verscheurd, vernipt, geplakt, gelezen en weggelegd.

Achtentwintig paar jonge handen gingen te werk met pen en papier, potloden, kleur en letters.

Enkele resultaten worden hier gepresenteerd. Het geeft een beeld van hoe een elfjarige de wereldse actualiteit ervaart en ombuigt naar zijn eigen kleine actuele leven.

Een paar rake uitspraken:

Jannes, 11 jaar: 'Ik vind het vervelend als ik een boek moet terugbrengen naar de bibliotheek. Dan geef ik het terug aan die mevrouw, maar dat boek afgeven, geeft me het gevoel dat het boek me uit het verhaal stamp. Ik voel me er dan echt uitgeschopt!'

Robin, 11 jaar: 'Ik kan het niet laten om eerst de laatste zin van een boek te lezen, voor ik het verhaal lees. Ik weet dat dat eigenlijk niet mag, maar het is gewoon sterker dan mezelf!'

'Literatuur kan dodelijk zijn voor de jeugd!' Zo vertelde Gwen, leerkracht van de zesde klas.

Als twaalfjarige boekenverslindster, had ze bijna haar bed in brand gestoken. Zo sterk was de drang om toch nog stiekem in de late uurtjes het verhaal uit te lezen, dat ze verdoken onder de lakens met het nachtlampje vlakbij de bladzijden het einde van het verhaal niet haalde en in slaap viel. Toen ze wakker werd, waren de lakens aan het roken - de gloeilamp was de hele nacht blijven branden.

Welk boek het was, wist ze niet meer. Maar het was duidelijk iets wat ze niet geacht werd te lezen.

Wat ons dan weer bij een ander dilemma brengt: in hoeverre laat je jongeren toe tot de zogenaamde 'volwassen' literatuur? Een moeilijke discussie. Is het zo simpel om te zeggen dat een kind zelf weet wat het aankan om te lezen en wat niet? Moeten ze 'beschermd' worden?

Kunnen ouders wel bepalen wat voor hen wel of niet 'interessant' is?

Celstraf met uitstel voor doodgereden hert

Kortrijk: Een 27-jarige vrachtwagenchauffeur die op 3 december 2006 langs de E-17 in Waregem een hert doodgereden heeft, werd door de Kortrijkse politierechter veroordeeld tot heel zijn leven in de cel. De man moet ook 1 cent boete betalen. Het hert was nog maar 5 jaar en toen het daar lag op de weg waren al zijn botten gebroken en het had net een vriendin.

(Anu Bulgan, 11 jaar - gebaseerd op: 'Celstraf met uitstel voor doodrijder wegwerker' uit *Het Laatste Nieuws*)

Vraag het aan de robot

In september krijgen een aantal gezinnen in Zuid-Korea een robot om hem te testen. De robot moet mee helpen in het huishouden. Poetsen, op de kinderen letten en het huis bewaken. En zijn eigen batterij weer opladen.

Kindje & robot

een robot heel speciaal
zit te wachten hier heel ver vandaan.
Hij heeft een computer zo erg slim,
dat hij zelf tegen een kampioen winnen kan.
Hij ziet dan een kindje lopen en hoort hem roepen:
'Die robot wil ik hebben'.
Hij springt omhoog en blijft staan en hoort dan:
'Nee, nee, nee, geen domme dingen in huis!'
Hij stampte toen zo hard dat de mama begon te lachen
en toen, ja toen mocht het!

Roetsjbaan

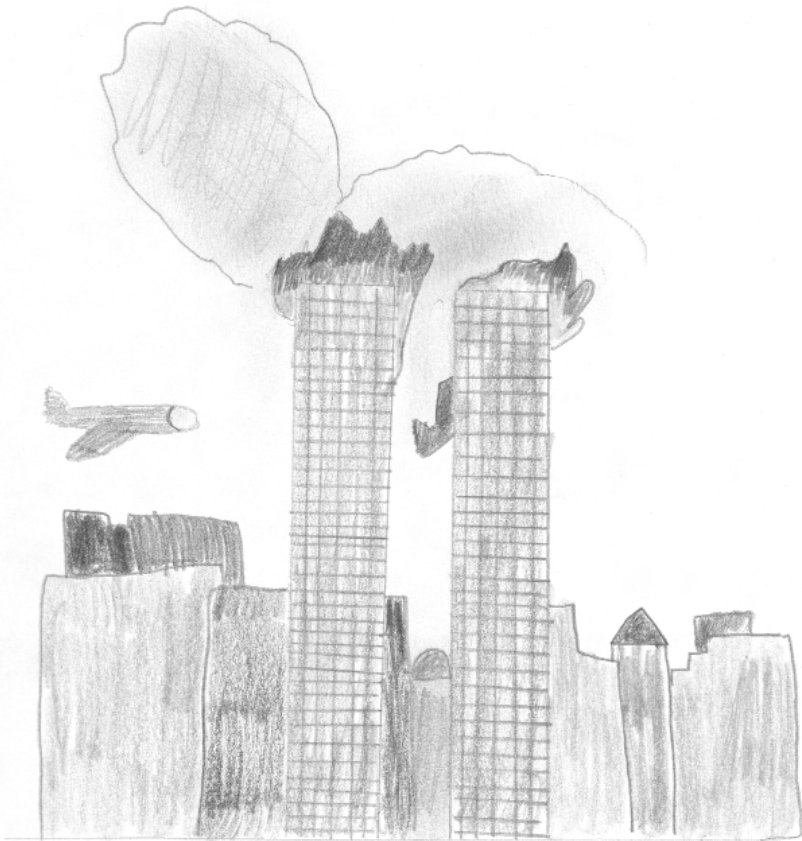
'WAAH!' roepen de mensen van de beurs op de roetsjbaan.
De roetsjbaan gaat snel tekeer.
Maar ook heen en weer.
En op zijn kop.
Straks is het wisselgeld op.
Zoveel mensen op een rij.
Een roetsjbaan maakt hen altijd blij.
(Jelle Florizone, 11 jaar - uit de krant *De morgen*, artikel over beurs en beleggen)

Te mager

Niet te dik,
niet te mollig.
Het gevolg van een stik,
en niet te bollig.
Het lichaam wordt helemaal uitgeput.
'Je kan een beroemd model worden',
dat hadden ze beloofd.
Maar ze wilde te hard vermageren,
en haar leven is beroofd.
(Fidan Ukaj en Dries Reydam, allebei 11 jaar - uit de *Kidskrant* van oktober: 'in september stierf een mannequin aan een hartaanval')

Twin towers

Vijf jaar geleden in New York, de stad.
was Al-Qaeda de twin towers zat.
Osama Bin Laden was heel woest.
Dus stuurde hij twee vliegtuigen op de koest.
De twee vliegtuigen vlogen elk door een toren heen.
En de mensen op straat liepen er om heen.
Toen gebeurde er wat!...
De rook kwam uit het gebouw
en de twin towers brandden plat.
(Loulou Klerks, 11 jaar - uit de *Yo-krant*, artikel: 'spanning rond 11 september') ■

Guy Didelez

Pril geluk

'Pril Geluk' is de lieflijke, klinkende naam van het opvanghuis waar Hanne Daelemans samen met haar broer en zus en tal van andere kinderen terecht komt. Veel 'lieflijks' valt er in dit gruwelhuis niet te ontdekken. De eigenaars voeren een waar terreurbewind en zijn vooral geïnteresseerd in hoeveel alles opbrengt. Hoewel de kelders barsten van het eten krijgen de kinderen alleen maar brood- en speculoospap. Ze worden meedogenloos gestraft van zodra er nog maar gedacht wordt dat ze buiten de lijntjes lopen. 'Pril Geluk' is gebaseerd op het levensverhaal van Anne Thielemans, die haar jeugd in een opvangtehuis doorbracht. Samen met heel wat van de andere kinderen begon Anne in november een proces tegen het opvangtehuis.

DEEL 6

MEI 1984 - OKTOBER 1985

1

'Valt het al erg op?'

Hoewel het strikt verboden is, bevindt Pascale zich weer in mijn kamer. Ik zit op het bed en zij staat voor mij. Ze heeft haar bloesje wat naar boven en haar rok wat naar beneden getrokken.

'Zo niet natuurlijk. Je trekt je buik in.'

'Niet waar!'

'Wel waar! Gisteren trok je je buik niet in. Je had dat blauwe rokje aan. Je weet wel, dat smalle. Ik zag je van opzij en ik kon echt niet naast je buik-je kijken. Je bent trouwens helemaal zwaarder geworden...'

Ze zucht. Ongetwijfeld denkt ze aan de opmerking die Simona daarstraks gemaakt heeft. We stonden in de keuken – want het is binnenkort weer moederdagdiner en er moeten cakes gebakken worden – en Simona kwam binnen. Ze zei eerst niks, maar inspecteerde haar troepen. Haar blik bleef lang op Pascale hangen. Te lang?

‘Werken hoor, Pascale! Niet alleen snoepen!’

Maar Pascale wás niet eens aan het snoepen. Sindsdien is ze er niet gerust op. Waarom zei Simona dat? Is ze dan zo dik?

Pascale kijkt naar het kleine spiegeltje in haar hand. In geen enkele slaapkamer hangt een spiegel. We zouden eens ijdel kunnen worden. Maar Pascale bewaart in haar pennenzak een spiegeltje dat ze van een vriendin gekregen heeft en dat ze te pas en te onpas tevoorschijn haalt.

‘Je hebt gelijk. Mijn bh is ook al te klein geworden. Mijn borsten puilen er bijna uit. En op zolder vind ik geen grotere maat. Ik weet echt niet hoe lang ik het nog kan verbergen!’

‘Hoe reageert Theo er eigenlijk op?’

Ze kijkt star voor zich uit. Er begint me iets te dagen.

‘Je gaat me toch niet zeggen dat...’

‘Ik weet niet hoe hij zal reageren. Misschien laat hij me wel zitten.’

‘Drie maanden geleden heb je me al beloofd hem op de hoogte te brengen.’

‘Ik heb niks beloofd. Jij hebt gezegd dat ik dat moest doen. Dat is alles.’

Ze draait zich om en loopt naar het raam dat uitkijkt op de tuin en op de gebouwen van Fotoshoot.

‘Hoe is het godverdomme mogelijk dat je de vader van je kind niet eens op de hoogte brengt?’

Ze haalt haar schouders op.

‘Het gaat niet zo goed meer met Theo. We hebben ruzie gemaakt.’

‘Wanneer?’

‘Een paar dagen geleden. Ik denk dat er een ander is.’

‘Heeft hij dat gezegd?’

‘Ik voel dat het zo is.’

Ik kan me bijna niet voorstellen dat Theo haar zomaar laat zitten. Hij is altijd goedlachs, lief en vriendelijk tegen de hele wereld. Maar dat is misschien juist het probleem...

‘Je had hem al veel vroeger moeten vertellen dat je in verwachting was. En je had vooral van tevoren wat beter moeten nadenken. Een baby godverdomme... Alsof we nog geen problemen genoeg hebben.’

‘Theo was altijd zo lief...’

Ik denk terug aan die jongen op het verjaardagsfeestje van Angela. Ik heb hem afgewezen en hij heeft niet verder aangedrongen. Dom van hem. Als hij het nog gevraagd had, had hij zijn zin gekregen... Wie lief is, krijgt alles van ons gedaan.

Het is nu stil in de kamer. Ik zou naar Pascale toe moeten gaan en mijn hand op haar schouder leggen. Daar zijn zussen toch voor. Maar er zitten

te veel gruwelijke beelden in mijn hoofd. Als ik ooit een kind van Guido krijg, maak ik mezelf van kant, zoveel is zeker.

‘O, Hanne, wat moet ik nu doen?’

‘Ik wou dat ik het wist... Simona zal niet blijven denken dat je te veel deeg hebt gegeten!’

Pascale kijkt nogmaals in het spiegeltje. Nu ze haar buik niet meer intrekt, puilt hij duidelijk uit boven haar rokje.

‘Tja, het zijn wel heel veel cakejes, hè.’

Ze glimlacht bitter, trekt haar bloesje recht en legt het spiegeltje op het kastje naast mijn bed.

Op dat ogenblik zwaait de deur open. Louisa staat in de deuropening. Ze kijkt spottend van mij naar Pascale en dan weer terug. Ze is niet eens verbaasd mijn zus op mijn kamer te zien.

‘Problemen, meisjes?’

Het klinkt niet alsof ze echt een antwoord op die vraag verwacht. En ze lacht ook heel gemeen. Er is geen twijfel mogelijk. Ze stond te luistervinken.

‘Shit!’ vloekt Pascale.

Ik reageer alerter.

‘Niks zeggen, Louisa. Als Simona dit hoort...’

‘Pijnlijk, hè... Op de blaren moeten zitten als je gat verbrand is!’

Haar glimlach wordt nu een grijns. Ze kickt hierop, weet ik.

‘Please?’ dring ik aan. Ze loopt de trap al af. Wat zal het haar deugd doen om Simona een rampbericht te kunnen vertellen. Louisa houdt van rampberichten. Ze zouden haar een plaatsje in het televisiejournaal moeten geven. Een aparte stoel om rampberichten voor te lezen.

In paniek kijken Pascale en ik elkaar aan. Zo moeten mensen die een hoge vloedgolf op zich zien afkomen elkaar ook bekijken. Hoewel het geen zin heeft om te vluchten, lopen we toch de gang op. Vlak voor de trap blijft Pascale staan.

Hoewel het maar een paar seconden duurt, lijkt de tijd bevroren. Dan vliegt er beneden een deur open. Voetstappen stormen de trap op.

Simona! Ze is alleen. Dit vettig varkentje zal zij wel even op haar dooie eentje wassen. Haar hoofd is rood van woede.

‘Is dat waar?’

Onwillekeurig doet Pascale een stap achteruit. Op de achtergrond kijk ik toe.

‘Is dat dan mijn dank voor alles wat ik gedaan heb?’

Wat moet ik doen? Hoe kan ik me onzichtbaar maken? Ik heb met de hele zaak niks te maken. Ik wil niet nog eens gestraft worden.

‘Wie is de vader?’

‘Wat maakt dat nog uit?’

‘Die buschauffeur zeker. Niet moeilijk dat het fout gelopen is. Zoals je hem voortdurend stond op te geilen. Ik heb het meer dan eens tegen Martin gezegd: ‘Dat loopt verkeerd! Het is niet normaal, zoals Pascale met haar kont voor die vent loopt te draaien.’

Ze briest. Haar woorden zijn moeilijk te verstaan. Ze worden in korte, hete ademstoten uitgespuwd.

Maar Pascale krimpt niet samen. Ze recht haar rug. Voor het eerst valt het me op dat ze groter is dan Simona.

‘Wanneer is het gebeurd? Waar?’

‘In de struiken bij de speeltuin. En bij Theo thuis. En in de bus. Op de achterbank. Nu goed?’

Het maakt Simona alleen maar kwader.

‘In de bus nog wel! En ik maar denken dat die je veilig naar school bracht.’

‘Het is niet op weg naar school gebeurd. Een andere keer. Je was niet thuis. Theo had zijn bus in de buurt geparkeerd. Ik ben ervanonder gemuisd.’

‘Gemuisd’, ja, dat is het juiste woord. Je hebt me erin ‘gemuisd...’

Ik kan niet lachen om de woordspeling. Simona wordt immers alleen maar kwader. Ze moet zich duidelijk inhouden om mijn zus geen klap voor haar kop te verkopen.

Met uitzondering van dat ene kleine stapje achteruit geeft Pascale geen krimp. Ze blijft kaarsrecht boven aan de trap staan. Ik voel me plotseling heel trots op haar.

‘Hoever ben je al?’

‘Maakt dat iets uit?’

‘Veel. We kunnen het misschien nog laten weghalen. Ik weet waar...’

‘Nooit!’

‘Wil je dan worden als je moeder?’

‘Hoe bedoel je?’

‘Eens een hoer, altijd een hoer. Het gaat van moeder op dochter. Het moet stoppen. Stel je voor dat het een meisje is. Je zou toch niet willen dat zij later op haar beurt...’

Het wordt Pascale te veel. Ze geeft Simona een striemende slag in het gezicht.

‘Wat... Wat...’

Het volgende ogenblik grijpt Simona Pascale met twee handen bij het haar.

‘Slet!’

Hoewel Simona niet groot is, is ze wel sterk. Dat voel je vooral als ze je kopje-onder komt duwen. Ze is ongelooflijk pezig en taai.

Als een huilend beest probeert Pascale zich los te trekken. Hoe harder ze zich verzet, hoe feller Simona aan haar korte luizenkapsel trekt.

‘Ik zal je... Mij durven slaan!’

Dan gebeurt het onmogelijke. Als een volwaardige judoka maakt Simona een draaibeweging, zodat Pascale het evenwicht verliest! Ze probeert zich nog even aan Simona vast te klemmen, maar die rukt zich los, en Pascale buitelt de trap af. Steeds dieper en dieper valt zij, achttien lange treden naar beneden, en intussen schreeuwt ze het uit.

‘Mijn kindje!’

Het lijkt wel een toverwoord. De hele tijd heb ik in een toestand van verstarring toegekeken, maar nu wordt het me te veel. In blinde haat vlieg ik af op Simona, die met de rug naar me toe staat. Ik grijp haar met beide handen rond het middel. Het volgende ogenblik rollen wij op onze beurt als een ineengegroeid kluwen van armen en benen naar beneden. Ondanks de traploper kneust elke nieuwe trede wel een andere rib. Maar ik ben vastbesloten. Ik maak mijn greep niet losser.

Onder ons is Louisa inmiddels de overloop op gelopen. Met grote niet-begrijpende ogen overziet ze de ravage.

‘Ron!’ schreeuwt Simona vlak voor ze happend naar adem weer een nieuwe buiteling maakt. Voor één keer gehoorzaamt Louisa niet. Zodra ik de trap af ben gehobbeld, schiet ze op me af en trekt mijn handen los. Ik ben intussen al veel te murw om me nog te verzetten.

‘Afvoeren!’ roept Simona, die over haar slaap strijkt en tot haar verbazing vaststelt dat haar hele hand onder het bloed zit!

Dat hoeft ze Louisa maar één keer te zeggen. Ik sta nauwelijks op mijn benen of ik krijg een geweldige duw in de richting van de leefruimte.

‘Naar binnen!’

In een flits zie ik nog hoe Pascale voorovergebogen op haar knieën zit, met haar handen op haar buik. Ze kermt alsof ze op het punt staat haar baby te verliezen. Ondanks het bloed dat uit haar slaap gutst, heeft Simona mijn zus nu bij haar T-shirt vast. Ze probeert haar de andere kant uit te trekken, de woonkamer in.

Hodia en Wimmeke, die aan tafel zitten te kleuren, kijken raar op als ik half versuft naar binnen wordt geduwd. Ze begrijpen niet waar al dat gebonk op de trap vandaan komt.

‘Zit!’ snauwt Louisa. ‘Zit en waag het niet je te bewegen!’

Ik gehoorzaam, te verward om wat dan ook nog te ondernemen. Louisa stormt de overloop weer op.

‘Wat is er gebeurd?’ fluistert Hodia bang. ‘Hebben jullie gevochten?’

Ik antwoord niet. Hoe zou het met Pascale zijn? Zal ze haar kindje verliezen? Wat zal er met haar gebeuren, nu ze zich tegen Simona heeft durven te verzetten? Wat zijn ze met mij van plan?

Hodia beseft dat het geen zin heeft me nog verder uit te horen. Ze geeft haar blauwste kleurpotlood aan Wimmeke, die me nog altijd met grote schrikogen aankijkt. 'Hier. Om de lucht te kleuren...'

Lange tijd blijft het nu stil. Wat gebeurt er toch in de woonkamer? Moet ik niet bij Pascale proberen te blijven?

Als de deur eindelijk weer opengaat, wijst Louisa streng naar boven.

'Badkamer!'

Ik weet dat dit maar de aanloop is van een verschrikkelijke straf. Toch kan het me allemaal niet zoveel schelen. Mijn gedachten zijn bij Pascale. Bij haar kindje.

'Hoe is het...'

'Badkamer!' herhaalt Louisa streng.

Ik sta op. Op de overloop luister ik scherp of er geluiden uit de woonkamer klinken. Geen gekerm, geen gesnik. Niets!

In de badkamer moet ik me zoals gewoonlijk uitkleden en in het ijskoude bad met bleekwater gaan zitten. Zonder op Simona te wachten grijpt Louisa me meteen bij mijn nek. Ze duwt me heel lang onder, langer nog dan anders. Hoewel ik intussen al flink getraind ben en erin slaag om heel lang mijn adem in te houden, lijkt het dit keer echt alsof mijn longen uit elkaar zullen spatten. Als ze me eindelijk bij mijn haar uit het water trekt, hap ik met wijdopen mond naar lucht.

Heeft ze daarop gewacht? Ik weet het niet. In tegenstelling tot anders duwt ze me meteen weer onder. Ik krijg een geweldige slok water binnen, die halverwege mijn luchtpijp blijft steken. Rochelend en proestend probeer ik me los te werken, maar Louisa maakt haar greep niet losser. Pas als het me zwart voor ogen wordt en mijn armbewegingen iets spastisch krijgen, trekt ze me weer boven water. Het volgende ogenblik kots ik er alle deeg uit die ik eerder die dag uit de potten heb gelikt. Als een vieze brij drijft het braaksel op het water.

'Viezerik!'

Ze heeft gelijk. Het is een vies papje dat om me heen dobbert. Toch blijf ik zitten. Ik heb gewoon de kracht niet meer om uit het bad te komen. Zelfs als ik nu in een beerput zou tuimelen, zou ik nog niet reageren. Hijgend probeer ik wat bij te komen. Alles doet pijn. Bij iedere ademhaling schuurt er iets door mijn luchtpijp.

Gelukkig duwt Louisa me niet nóg eens kopje-onder. Misschien vindt ze het

water te vies geworden om er haar handen in te steken. Ze neemt een handdoek en gooit die naar me toe. 'Afdrogen!'

Na de hoest- en rochelbui heb ik de kracht niet meer om snel te reageren. De handdoek komt half in het water terecht. Toch zal ik het ermee moeten doen. Een vuile handdoek is al meer dan genoeg extra werk voor Louisa. Ondanks mijn knikkende knieën slaag ik erin recht te komen en mij uit het bad te werken. Terwijl ik me afdroog, moet ik me met een hand aan de rand van het bad vasthouden. Ik zou zo kunnen wegdraaien!

Zodra ik min of meer droog ben, kijk ik Louisa aan. Wat wordt er nu van mij verwacht? Mag ik mijn kleren aandoen, of moet ik in mijn blootje naar beneden?

Ze zegt niets en ik kies voor het eerste. Toch weet ik dat er iets niet klopt. Ik heb nooit eerder met Simona gevochten. Het kan toch niet dat ik er met alleen maar een koud bad van afkom?

2

Pas een hele poos later stuurt Louisa me de woonkamer in. Ik hoop er Pascale aan te treffen, maar vind er Simona en Ron. Zij zit in de fauteuil en heeft een pleister op haar slaap. Hij staat rechtop. Hij heeft een spannend T-shirt aan en zijn kale kop glimt alsof hij hem met brillantine heeft ingewreven. Zijn bovenarmen en schouders lijken zo mogelijk nog indrukwekkender dan anders.

'En dat is dan nummer twee!' zegt Simona. 'Die heeft me van de trap geduwd...'

Ron komt vlak voor me staan en kijkt met een vernietigende blik op me neer.

'En? Was het spannend? Vechten met Simona...'

Ik kijk naar de neuzen van mijn schoenen. Alles wat ik nu zeg, is verkeerd. Secondenlang blijft het stil. Ik hoor de slinger van de klok bewegen. Tik-tok, tik-tok...

'Misschien is ze doof', zegt Simona dan. 'Misschien moeten haar oren uitgespoten worden.'

'Zou kunnen...' antwoordt Ron. Hij buigt wat door zijn knieën, neemt mijn hoofd tussen zijn worstvingers en kijkt me recht in de ogen. Hij articuleert op een overdreven manier.

'Hoor je me niet? Ben je doof misschien?'

Mijn hart bonst nu nog sneller. Wat zijn ze van plan?

Hij laat me weer los. 'Potdoof', concludeert hij.

Ondanks die stomme pleister op haar kop kijkt Simona hem speels-verleidelijk aan. Er hangt een parfumlucht in de woonkamer die ik nooit eerder geroken heb.

‘Ik heb geen spuit om die oren uit te blazen. Hoe lossen we dat op?’ vraagt Ron.

Hij keert me de rug toe en kijkt naar Simona in de stoel. Dan, in een flits, wentelt hij om zijn as en geeft me met alle kracht in dat enorme lijf van hem een klap op mijn linkeroor. Ik vlieg twee, drie meter verder, tot tegen de tafel.

‘Heb je hem gehoord?’ vraagt Ron poeslief. ‘De klap bedoel ik... Heb je de klap gehoord?’

Hij klinkt nu heel ver weg. Alsof er misthoorns loeien in mijn oor. Als mijn trommelvlies maar niet gesprongen is! Kan dat? Kunnen trommelvliezen springen van één klap?

Ik krabbel overeind. Ron komt vlak bij mij staan en kijkt me schijnbaar bezorgd aan.

‘Misschien hoort ze met het andere oor ook niks?’ suggereert Simona.

Ik voel het gevaar, breng snel mijn hand voor mijn rechteroor.

‘Mis poes!’

Met zijn rechterhand geeft Ron me zo’n geweldige slag op datzelfde pijnlijke linkeroor dat ik opnieuw mijn evenwicht verlies en tegen de tafel beland.

‘Ze loopt ook een beetje onvast, vind je niet?’

Ik krimp samen tot een bolletje, mijn beide handen op mijn oren. Hij komt opnieuw bij me staan, kijkt in gespeelde bezorgdheid op me neer.

‘Misschien heb je toch gelijk en zit het in haar andere flapper.’

Lacht hij nu schalks naar Simona? Snuift hij haar parfum op? Fladderen de vlinders in hun blikken? Ik weet het niet. Ik blijf ineengeschrompeld zitten. Wachtend op wat onvermijdelijk komen zal.

Maar er gebeurt niks en wanneer ik even tussen mijn vingers gluur, zie ik tot mijn stomme verbazing dat Martin nu in de woonkamer staat. Ik heb hem niet eens horen binnenkomen. Ben ik dan echt aan een kant doof geworden?

Ik kan hem niet verstaan, maar zijn blik zegt genoeg: wat doet Ron hier?

‘Pascale is in verwachting’, hoor ik Simona nu toch tussen het getoet door. Martin slaat de ogen ten hemel.

‘Dat moest ervan komen natuurlijk. De buschauffeur?’

Simona knikt. ‘Ze kon hem nooit met rust laten...’

Ik kan het gesprek ternauwernood verstaan. Er blijven treinen fluiten in

mijn oor. Het doet ook verschrikkelijk pijn. Niet alleen vanbuiten, maar ook vanbinnen. Als er maar niks kapot is. Maar misschien heb ik al met al nog geluk. De aanwezigheid van Martin geeft het gesprek een andere wending. 'Waarom roep je mij er niet bij? Ik ben toch de voogd?'

Hij kijkt kritisch naar Simona. Zou hij haar nieuwe parfum ook ruiken? Dan laat hij zijn blik op mij rusten.

'En wat doet zij hier?'

'Hanne is wild geworden. Ze heeft me van de trap geduwd. Ik kon je niet dadelijk bereiken. Ik heb Rons hulp moeten invoepen.' Ze wijst naar de pleister op haar slaap.

'Ah zo...'

Er valt een ongemakkelijke stilte.

'Ze hebben allebei hun lesje gehad', zegt Ron nu. 'Ik stap maar eens op.'

Hij glimlacht schaapachtig van Martin naar Simona en gaat naar de deur.

'Boe!' roept hij als hij mij passeert, en hij doet dreigend een stap in mijn richting. Ik krimp nog dieper in elkaar. Simona gniffelt. Dat is uitzonderlijk. Ze lacht weinig. Als ze lacht, is het uit leedvermaak.

'En nu?' vraagt Martin, zodra Ron de deur achter zich heeft dichtgetrokken.

'Wat moet er nu gebeuren?'

'We moeten praten', zegt Simona. 'Over hoe het verder moet.'

Het is onduidelijk of ze het nu over mij, over Pascale of over Ron heeft. Het kan me op dit moment ook niet zoveel schelen. Ondanks de stekende pijn in mijn oor ben ik blij dat ik de zwaarste straf ontlopen ben. Wat zou er gebeurd zijn als Martin niet was binnengekomen?

'Naar je kamer!' beveelt Simona. 'We spreken elkaar nog!'

Ik veer op en wil de woonkamer uit lopen. Na twee passen al moet ik blijven staan. Er dwarrelen zwarte vlekken voor mijn ogen. Als ik nu verder durf te lopen...

'Hoor je mama niet?' vraagt Martin. Er zit een rare echo op zijn stem. 'Je bent toch niet doof of zo?'

O nee, hij ook al.

Met onzekere pas vervolg ik mijn weg. Ik lijk in het luchtledige te stappen. Alsof er onder mij niets meer is.

Op de trap houd ik me stevig vast aan de leuning. Zo slaag ik erin om toch veilig in mijn kamer te komen. Ik ga meteen op mijn bed liggen. Mijn hele kamer tolt, net als die ene avond toen ik zoveel wijn had gedronken.

Plotseling moet ik braken. Terwijl de muren om me heen blijven wentelen, haast ik me naar de badkamer.

Laat Guido niet tevoorschijn komen. Nu toch niet.

Ik heb geluk. Ik haal net op tijd de wastafel en Guido duikt niet op. Na het kotsen heb ik een verschrikkelijke hoofdpijn. Toch voel ik me iets beter. Niet zonder moeite slaag ik erin om alle braakselresten tussen mijn vingers fijn te malen zodat alle smurrie weg kan door het metalen rooster-tje onder in de wasbak. Daarna probeer ik het email weer schoon te krijgen en schrob ik mijn handen met zeep. De stank is niet weg te krijgen, maar ik kan niet blijven schrobben. Ik keer terug naar mijn kamer en ga op mijn bed leggen.

Hoe zou het met Pascale zijn?

Wat heeft Ron met haar gedaan? Als hij mij al zo hard aangepakt heeft...

En hoe zit het met haar baby? Leeft die nog?

Ik sluit mijn ogen en probeer te denken. De verschrikkelijkste beelden van te vroeg geboren en in stukken gehakte baby's verschijnen voor mijn ogen. Omdat ik het niet meer wil aanzien, zet ik mijn kussen tegen de muur en probeer rechtop te gaan zitten. Onmiddellijk is er weer die barstende hoofdpijn en het gevoel te moeten braken.

Ik moet Pascale zo vlug mogelijk zien, neem ik me voor. Ik moet haar spreken! ■

Els Wuyts

Niemand die mij ziet

moeder veegt de vloer.
vader leest zijn boek
in een stoffige hoek
van de kamer. hier doet
geen kruimeldief het werk.
sokkenvoeten op het tafelblad.
rimpels om haar mond. vader
gromt wanneer zij vegend
nadert. hij strooit de letters
op de grond zijn ergernis om
al dat dralen om hem heen.
maar moeder merkt hem niet
ze veegt haar kruimels
van voorbij. en niemand
die mij ziet. en niemand
denkt aan mij.

onder de tafel zit ik. verstopt
met opgetrokken benen. tenen
krullen in mijn schoenen. veel
te klein ben ik. ik wacht.
ik wacht nog op mijn geboorte.
wacht nog op mezelf. op wat ik
nog niet heb gevonden.
niemand die mij ziet. veel
te klein ben ik. ik wacht.
niemand die mij hier
kan horen. ik ben nog niet
geboren veel te stil
ben ik. te klein. ik ben
nog niet wie ik wil zijn.

Als kleine prinsen en prinsessen
later in kastelen wonen
hebben ze geen stoelen meer
want dan zijn dat tronen.

Als kleine prinsen en prinsessen
later in kastelen wonen
zetten ze wel hoedjes op
maar die heten kronen.

Als kleine prinsen en prinsessen
later in kastelen wonen
zijn zij koning, koningin
en wij zijn de gewonen.

Een beetje moe en slecht gezind,
poetst het kleine elfenkind
haar tere vleugels in de wind.

Ze vouwt haar jasje netjes op,
steekt haar kousjes in het sop,
zoekt haar liefste knuffelpop.

Kust vluchtig nog haar suikerbeertjes,
blaast de lichtjes uit de peertjes,
duikt in haar bed van duizend veertjes.

Denkt, 'oh wat zijn mijn teentjes moe'
zucht en doet haar oogjes toe.
Ssst,
ze slaapt.

Rita Ghesquière

De nieuwe kinderen

Waar komen die engelen vandaan? Het zou een vraag kunnen zijn van een kind uit de jaren negentig : geseculariseerd, nieuwsgierig, kritisch, onderzoekend. Kinderen geloven nog maar moeizaam in ‘fabels’ en toch is dit niet altijd zo geweest. Het kind werd lange tijd voorgesteld als een naïef en onschuldig wezen. En hoewel hij fabels geen geschikte lectuur voor kinderen vond, toch was Rousseau een van de eerste pleitbezorgers van een echte zorgeloze kindertijd waarin het kind zich rustig op zijn eigen ritme kan ontwikkelen. We laten hem even aan het woord: *‘Waarom wilt u die onschuldige kleinen de vreugde onthouden van een zo korte tijd! die voorgoed voorbijgaat, van een zo kostbaar goed waarvan ze geen misbruik zouden kunnen maken? Waarom wilt u die eerste, zo snel verstreken jaren die voor hen evenmin zullen terugkeren als voor u, vullen met bitterheid en pijn?’* In tegenstelling tot de meeste pedagogen die hun blik gespannen richten op de volwassenheid gunt Rousseau het kind het recht om kind te zijn. Bij hem vinden we een uitgesproken idealisering van de kindertijd. *‘Bemin de kindertijd’* zo luidde zijn leuze, *‘gun het kind zijn spel, zijn plezier, zijn goedaardig instinct. Wie van u heeft soms niet getreurd om die tijd waarin de lach altijd op de lippen is, de ziel altijd vreugde heeft?’*

Die twee grondhoudingen vinden we doorheen de geschiedenis van de kinderopvoeding telkens weer terug. Vooral de romantiek en de beweging ‘Vom Kinde aus’ hebben het beeld van het lieflijke kind, dat zich in zijn eigen wereld van spel en verbeelding terugtrekt, versterkt. Zolang het autoritaire opvoedingsmodel standhield, bleven ook onderdanigheid en gehoorzaamheid belangrijke waarden die spontaan aan de notie kind gekoppeld werden. Het toezien oog van de volwassene, als beschermer van de zwakken of als behoeder van waarden (engelbewaarder) was nooit ver weg. Door economische en sociale omstandigheden werd dit ideaalbeeld van een zorgeloze kindertijd in afzondering pas in de eerste helft van de twintigste eeuw voor een grote groep kinderen gerealiseerd. Die mentaliteit vertaalt zich in vrolijke en zonnige kinderboeken, in sprookjes en fantasieverhalen. Kritische volwassenen hebben vanaf de jaren zeventig, het einde van die

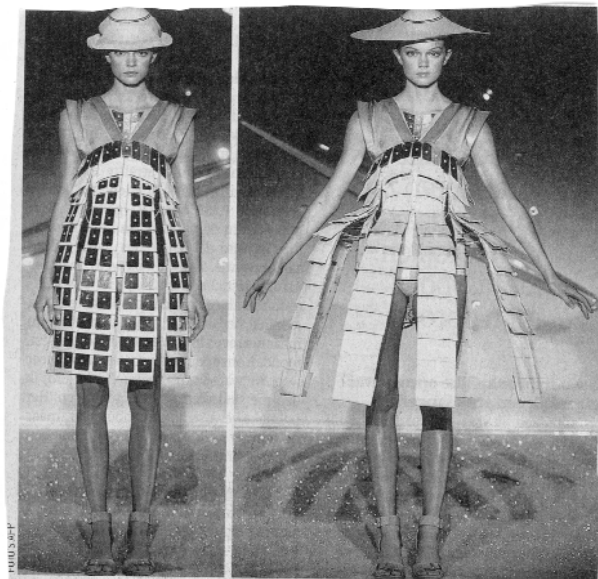
paradijsstijd ingeluid. Het kind zal zich immers in die periode van algemene ontvoogding weten te emanciperen. De muren van het 'kinderland' waar pedagogen als Dasberg zich danig aan geërgerd hebben, worden snel gesloopt. In de opvoeding staat zelfontplooiing centraal, autoriteit en gezagsrelaties maken plaats voor overleg en kameraadschappelijke verbondenheid. De visie van Gordon, vertolkt in *Luisteren naar kinderen* (1970) wordt toonaangevend. Tegelijkertijd groeien ook nieuwe vormen van afstandelijkheid. Beroepsbezigheden voor de vrouw in het tweeverdienersgezin zorgen ervoor dat kinderen van jongsaf aan in contact gebracht worden met andere opvoeders (crèche, onthaalmoeder). Ouders plaatsen bij echtscheiding soms hun nieuwe partner, en niet het kind, op de eerste plaats. Kinderen worden op jeugdige leeftijd naar school gebracht en vanaf 11-12 jaar spelen de leeftijdgenoten (de peer-groep) een belangrijke rol in het leven van de jeugdige. Opvoeden tot zelfstandigheid wordt een ander belangrijk objectief. Dat de afstand tussen volwassenen en kinderen almaar kleiner wordt, heeft ook te maken met maatschappelijke veranderingen. In *Het verdwijnende kind* wijst Neil Postman (1984) de media met de vinger. Vooral de televisie speelt bij het scheppen van nieuwe verhoudingen een belangrijke rol. Via het scherm wordt het kind immers direct geconfronteerd met 'volwassen' onderwerpen als seksualiteit, ziekte en dood of wan-toestanden, die enkele decennia eerder angstvallig verzwegen werden. De volwassene verliest niet alleen zijn recht op geheimen maar ook de aparte 'volwassen' aanpak. In *Zappend door het leven* (1995) duidt Zöllner vooral de levensstijl van de volwassenen aan als oorzaak van de grensvervaging tussen volwassenen en kinderen. Ouders leggen zichzelf steeds minder beperkingen op omwille van het kind, maar ze dwingen het kind om hun patroon over te nemen. Zodoende confronteren ze het met situaties en verlangens die niet bij zijn leeftijd horen, wat voor een steeds verdergaande acceleratie zorgt.

Op de drempel van de eenentwintigste eeuw zijn de kinderen opnieuw kleine volwassenen, vertrouwd met het reilen en zeilen van de samenleving, cynisch om zoveel boosheid en trouweloosheid in de wereld, gekweld door kwalen als depressiviteit, die vroeger alleen volwassenen konden treffen. Het filosoferen met kinderen sluit naadloos aan bij het beeld van het 'volwassen' kind. De pluriformiteit van de huidige samenleving waarin vaste structuren en waarden plaats gemaakt hebben voor een brede waaier van keuzemogelijkheden heeft de nood aan een persoonlijk houvast versterkt. Zowel kinderen als volwassenen moeten hun weg zoeken in de complexe samenleving en zich leren kritisch opstellen tegenover wat hen aangeboden

wordt - zowel inhoudelijk als qua vorm. Het 'Critical Thinking Movement' wil kinderen helpen om tot inzicht te komen en hen beter wapenen als ze keuzen moeten maken. Wijsgerige geletterdheid opent de weg naar innerlijke zekerheid en naar democratische besluitvorming. Ze wapent het kind om als gelijke van de volwassene kritisch de werkelijkheid te benaderen. Wie het kind modellen geeft om denkoperaties inzichtelijk te maken, reikt meteen ook de intellectuele verantwoordelijkheid aan.

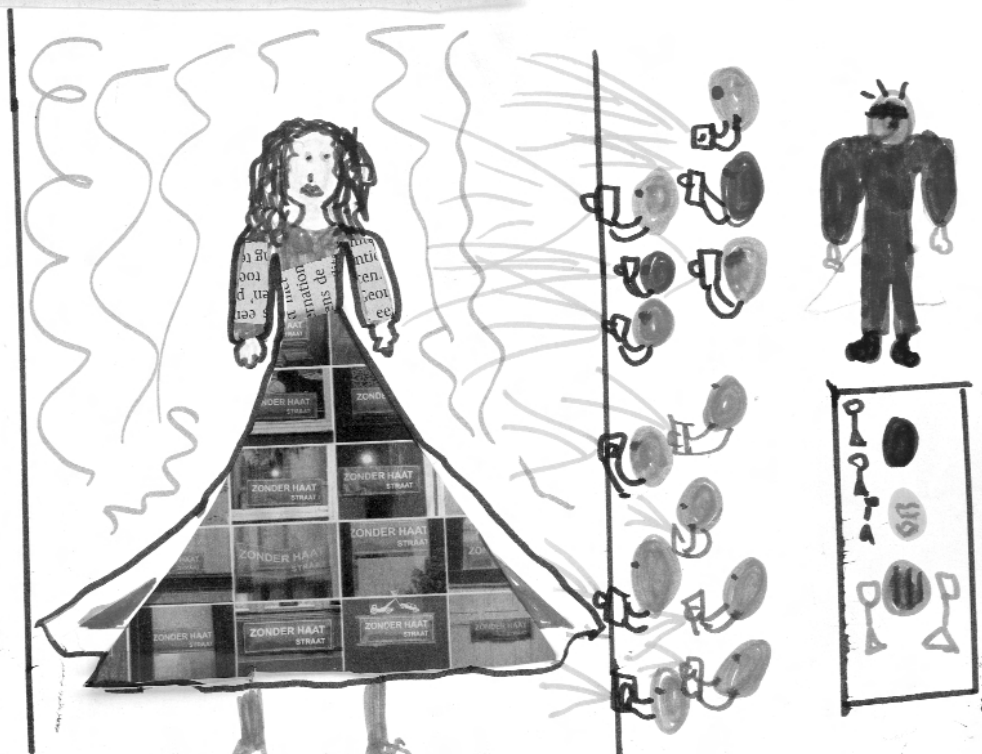
Piaget, de ontwikkelingspsycholoog die vanuit het structuralisme o.m. de cognitieve en intellectuele ontwikkeling van het jonge kind in kaart bracht ging ervan uit dat kinderen het abstracte denken niet beheersen en alleen vanuit concrete situaties redeneren. Pas vanaf ongeveer zeven jaar kan het kind inzicht verwerven in causaliteit en (on)omkeerbaarheid van relaties, vanaf elf jaar kan het kind abstracte begrippen hanteren en werken met hypothesen. Daarnaast hecht Piaget veel belang aan 'decentratie', het zich kunnen losmaken van het eigen ik. De laatste jaren krijgt zijn visie meer kritiek. Men verwijt Piaget dat hij zijn experimenten met kinderen te sterk stuurde en dat hij de proefpersonen te weinig ruimte gaf om creatief te antwoorden. De kritische en/of creatieve houding van de kinderen werd hierdoor afgeremd. Andere onderzoekers wijzen op het belang van de dialoog, die een situatie van gelijkwaardigheid schept, terwijl de experimenten het kind eerder in een ondergeschikte passieve positie plaatsen. Vooral Amerikaanse onderzoekers stellen dat jonge kinderen zich vroeger dan Piaget aangeeft, kunnen inleven in de problematiek van andere kinderen (decentratie) en dat ze tot abstract redeneren in staat zijn. De naïviteit waarmee het kind de wereld onbevange tegemoet treedt, beschouwen ze als een natuurlijk voordeel om tot filosoferen te komen. Waar de filosoof 'onbevangeheid' fingeert, is dit voor het kind de spontane basishouding. Vanuit deze nieuwe kijk op kinderen groeide ook de gedachte dat kinderen wel degelijk in staat zijn om te filosoferen. Door kinderen van jongs af aan te confronteren met een wereld die groeit en verandert stimuleert men het creatief denken. Ook verhalen spelen daarbij een centrale rol. Een belangrijk voorvechter van kinderfilosofie Matthew Lipman formuleert het als volgt: *Children have a keen sense of what is going on, but they do not necessarily have a keen understanding of how things can be sequenced so that they will begin to build and grow on their own. This is why children need as textbooks narratives instead of sourcebooks of information, so that growth and development, with recurrent themes and variations, can be constantly before their eyes.* ■

[Rita Ghesquière gaf haar toelating tot publicatie van bovenstaande tekst uit *Waar komen die engelen vandaan? Filosofie en kinderliteratuur*. Eerder verschenen in P. Mooren, H. van Lierop-Debrauwer *Morele Verbeelding. Normen en waarden in de jeugdliteratuur*. Bijdragen aan het gelijknamig symposium gehouden op 20 januari 1999 aan de Katholieke Universiteit Brabant. Tilburg University Press, 1999]

■ Een strikt, victoriaans ontwerp van Hussein Chalayan split open in een zilverkleurig charlestonjurkje.

Robin
&
Joke

Gerda Van Erkel

Basjert!

VOORWOORD

Ik heb eraan getwijfeld of het schrijven van dit boek geen tijdverlies is. Waarom achterom kijken als ik toch zoveel jaren heb in te halen? Voor mezelf hoef ik de dingen niet echt meer op een rij te zetten, mijn strijd van twijfels is gestreden, nu is het tijd om waar te maken waarvoor ik gekozen heb. *Hasjem* is mijn weg.

Maar hoe graag had ik een boek zoals dit gelezen toen ik zelf pas een *baal tesjuvah* werd! Terugkeren naar het geloof zet heel je oude, vertrouwde leven op de helling. Vaak was ik bang als hel. Een getuigenis als dit had me houvast kunnen geven. Het had mijn ouders en Ruth houvast kunnen geven. Diep in mijn binnenste hoop ik dat ik met dit boek hun ziel op een kier kan zetten voor G'd. Dat zou dan mijn steentje zijn dat ik bijdraag aan de komst van *Mosjiach*.

Misschien leest Wout dit boek. Hij is mijn buurjongen en mijn vriend van toen hij zich op die zomerdag jaren geleden met opzet van op de muur in onze tuin liet vallen. We waren kleuters en hij had Ruth en mij horen schaterlachen in het opblaasbare zwembad, terwijl hij zich op zijn eentje verveelde als een dode mus. Het was het begin van een lange hete zomer en van een vriendschap waarvan hij, maar ik ook, altijd hadden gedacht dat niets er ooit tussen zou kunnen komen. Nu zijn onze wegen uit elkaar gegroeid, we leven in twee totaal verschillende werelden, met alleen Ruth als een soort brug. Toch is Wout in mijn hart nog altijd mijn vriend. Maar hij is ook een *goj*, vol vooroordelen, zoals jij misschien. Als ik die misvattingen een stukje kan ontkrachten, breng ik een vleugje vrede op de wereld.

Hasjem moge u beschermen!

Schmuell Liebmann

HOOFDSTUK 1

Volgens Wout veranderde alles sinds die avond dat een paar van die bruine mannen mij op straat in elkaar hadden getimmerd. Het was 21 augustus 2005 en de Joodse kolonisten moesten, vrijwillig of onder militaire dwang, hun nederzettingen in de Gazastrook verlaten. Wout is niet de enige die er zo over denkt, zelfs mijn familie ziet dat als het begin, maar ze vergissen zich. Het is begonnen op de dag dat G'd met Mozes en het hele Joodse volk op de berg Sinaï een verbond gesloten heeft. Jood zijn is geen keuze, het is een opdracht. Ik was afgedwaald en *Hasjem* heeft me terug naar huis geroepen. Het was zo voorbestemd, of *basjert*.

Toen ik die bewuste augustusavond thuiskwam, met mijn linkeroog dicht en overal op mijn gezicht en T-shirt opgedroogde sporen van bloed, zaten Wout en Ruth tv te kijken. Mijn zus lag met haar hoofd tegen zijn schouder, sinds kort gingen ze met elkaar. In de maanden die volgden zou Wout me dat vaak als koekje van eigen deeg teruggeven: als alles dan toch *basjert* was zoals ik beweerde, had diezelfde G'd er ook voor gezorgd dat hij ten eerste in onze tuin, en ten tweede op Ruth was gevallen. Had dat dan geen betekenis? Natuurlijk wel, maar misschien een andere dan hij eraan wilde geven. Ze lag in de wijsheid van G'd. Maar ik wil proberen om niet te veel vooruit te lopen.

Mijn vader regelde een afspraak met een collega in het ziekenhuis voor röntgenopnamen. Mijn neus was gebroken en ik had een lichte hersenschudding. De schok om wat er gebeurd was, zat echter veel dieper dan het lichamelijke letsel, en dan heb ik het over het gebrek aan respect, de haat, het doelbewuste treffen van een onschuldige. Ik had in het park op een bank bij de vijver zitten lezen, toen ik was opgeschrikt door een groepje Moslimsjongens die amok zochten met een *chassied*. Eerst hadden ze alleen gescholden, *We hebben jullie uit de Gaza weggekreken, nu nog uit Antwerpen! Vuile Jood!*, daarna hadden ze geprobeerd om hem zijn keppeltje af te pakken. De jongen had zijn lippen op elkaar geperst en het op een lopen gezet, terwijl hij met zijn hand zijn *kipah* tegen zijn schedel drukte, maar zijn belagers waren te talrijk. Zonder erover na te denken was ik hem te hulp geschoten. Vechten is nochtans niet mijn ding, maar onrechtvaardigheid is dat nog minder.

De jongen heet David Stern. Hij was ouder dan ik hem had geschat, al twintig. De middag na het incident in het park kwam hij me opzoeken. Ik zat met Wout en Ruth in de tuin. Eigenlijk hadden we gepland om naar zee te

gaan, maar ik voelde me te beroerd. Ik lag een beetje te soezen, Wout was juist klaar met Ruth's teennagels te lakken en blies er zachtjes over. Ze giechelde dat het kietelde. Er werd aan de deur gebeld. Vader was op zijn ronde huisbezoeken, moeder naar de bibliotheek. Ruth keek naar haar nagels die nog niet helemaal droog waren en zuchtte.

'Zal ik gaan?' bood Wout aan.

'Nee, waarschijnlijk is het een patiënt.'

Op blote voeten trippelde ze weg. Toen ze terugkwam, was David bij haar. Ik stelde hem aan Wout voor. Ik noemde zijn naam en Wout voegde eraan toe: een vriend van Sam en de vriend van Ruth. Alsof hij instinctief zijn territorium afbakende tegen een indringer, dacht ik, maar haast ter zelfder tijd schudde ik die onzin uit mijn hoofd.

David had een blauw oog en rond de neusbrug van zijn bril was plakband gewikkeld. Het hield niet goed en de bril stond een beetje scheef.

'Jou hebben ze leuker toegetakeld', zei hij.

Mijn gezicht was inderdaad opgezet en begon alle kleuren van de regenboog te vertonen.

Ruth vroeg of hij iets wilde drinken, maar uiteraard schudde hij zijn hoofd. Hij moest het nochtans warm hebben in zijn lange broek en witte overhemd. Op zijn voorhoofd stonden zweetdruppels. Er viel een stilte. Wout trok een tuinstoel bij, maar David wilde niet blijven, hij kwam me alleen bedanken.

'Waarom?' vroeg ik. 'Ik had me er misschien beter niet mee bemoeid. Ik ben bang dat ik hen alleen maar nijldiger heb gemaakt.'

'Dat kan, maar dan was dat G'ds bedoeling. Heb je nog veel pijn?'

'Jij?'

We grijnsden zuinigjes naar elkaar, elke beweging deed pijn.

'Als je beter bent en er zin in hebt, zou je bij ons sabbat kunnen komen vieren', zei David. 'Mijn ouders willen je graag ontmoeten. Je kunt blijven slapen.'

Ik stemde toe. Toen hij vertrokken was, kreeg ik Wout en Ruth op mijn dak. 'En de zee dan? Het is het laatste weekend voor de school weer begint! Je zult je daar dood vervelen, wedden dat ze niets anders doen dan bidden? Je kent hen niet eens!'

'Het zijn Joden', antwoordde ik; ik had er niet over nagedacht, maar met die woorden bezegelde ik, achteraf bekeken, mijn toekomst.

Ruth en Wout vertrokken op vrijdagmorgen naar zee, ik zou zondag komen. We hadden afgesproken aan het station van Oostende. Ik zat amper

op de trein of Ruth belde me op, het eerste moment verontwaardigd dat ik twee dagen lang onbereikbaar was geweest. Ik had inderdaad mijn gsm uitgezet, eerst om nog te rusten, later vanwege de sabbatrust, die ik uit respect bij de Sterns niet had willen verstoren. Ruth draaide snel bij. Zij en Wout hadden een studio gevonden op twintig minuten wandelafstand van het strand, klein en een beetje smoezelig en met draken van meubels, maar hij kostte maar een prik. Ze klonk superenthousiast. Ze hadden het al gezellig gehad onder hun tweetjes, net een pas getrouwd stel.

‘Je bent toch wel braaf geweest?’ vroeg ik, half plagend, half ernstig; ik was toch haar grote broer en zij was pas vijftien.

Maar ze hadden alleen als lepeltjes liggen kletsten en later liggen fluisteren en ten slotte liggen zwijgen. Zo waren ze in slaap gevallen en ’s morgens weer wakker geworden. Voor het ontbijt had ze broodjes warm gemaakt in de oven. Daarna hadden Wout en zij de vaat gedaan, hij had afgewassen, zij afgedroogd. Ik kon het me voorstellen: twee bordjes, twee messen, twee glazen. Ze had de vaatdoek keurig over het rekje gehangen en Wout was met het sponsje over het aanrecht gegaan. Thuis was haar kamer een bende, maar dit was wittebrood. Ze hadden beslist ook gezoend.

Na haar telefoontje keerden mijn gedachten vanzelf terug naar de sabbat. Ik had het gevoel gehad dat mij daar iets overkwam en dat ik niet anders kon dan het te laten gebeuren, zelfs dat ik er zonder het te weten op had zitten wachten. Al een hele tijd leek ik vastgelopen met mijn leven, maar tot nu had ik daar nog met niemand over durven praten. Ze zouden me gek verklaren, ik begreep het zelf niet eens, ik had alles om gelukkig te zijn. Ik had me zelfs al afgevraagd of ik niet gewoon verwend was. Alles viel me in de schoot, ik had geen doel waar ik echt voor wilde of moest knokken. Zelfs studeren leek vanzelf te gaan en voor meisjes had ik nog alle tijd. Het was een beschamende luxe in een wereld die steeds meer vierkant draaide. Davids woorden – dan heeft G’d het zo bedoeld – hadden echter iets in beweging gezet. Volgens hem had ik me spontaan als een Jood gedragen, toen ik hem in het park te hulp was geschoten. Ik had het gebod van *Pikuach Nefesj* gehouden. En al deed daarna elk botje in mijn lijf pijn, voor even was ik die verschrikkelijke onvoldaanheid kwijt. Datzelfde gevoel van een last die van me afviel was me opnieuw overkomen tijdens het sabbatmaal, toen reb Stern had gesproken over opklimmen naar het licht.

‘We moeten nu al leven in het vaste geloof dat de Messiaanse tijd is aangebroken’, zei hij. ‘*Mosjiach* is onder ons, ook al kunnen we Hem nog niet zien. We moeten Zijn onthulling bespoedigen door de Wet na te leven,

daartoe heeft G'd ons volk uitverkoren. Dan zal er eindelijk vrede zijn over de hele aarde, ook onder de *gojim* van goede wil.'

Ik voelde zoveel troost bij die woorden en had plotseling beseft dat ik behoefte had aan goedheid en schoonheid. Ik vond de wereld zo lelijk.

Het was lang geleden dat ik nog in een synagoge was geweest. Thuis gingen we alleen op de Grote Feestdagen en dan bezochten we een liberale *sjoel*. Voor die gelegenheid had ik een keppeltje, buiten *sjoel* droeg ik het nooit. Ik had een zwarte jeans en een wit linnen hemd met lange mouwen aangetrokken, toch viel ik nog uit de toon. Ik was de enige man zonder gebedsmantel. Davids vader stelde me aan een aantal mensen voor. Ze heetten me welkom en dankten *Hasjem* dat Hij me op Davids pad en naar hun *sjoel* had geleid.

De dienst bezorgde me kippenvel, ik had dat nooit eerder meegemaakt, het was alsof mijn Joodse ziel uit een diepe coma ontwaakte. Ik stond tussen David en Aaron in, een van zijn vijf broers. Ze waren er allemaal. Hun vier zussen waren thuis. De twee oudsten hielpen hun moeder met de voorbereidingen van het sabbatmaal.

Mevrouw Stern stond ons met de meisjes op te wachten toen we van de synagoge kwamen. De tafel was gedekt en de kaarsen waren aangestoken. Als dank aan de engelen die ons veilig hadden begeleid, zongen de mannen een hymne van driehonderd jaar oud. Daarna zong reb Stern alleen en speciaal voor de *rebbetzin* een psalm uit het boek Spreuken. David vertaalde nadien de woorden voor me: de man houdt van zijn vrouw zoals G'd van zijn bruid, het volk van Israël. Het wordt elke vrijdagavond gezongen. Vader en moeder Stern zegenden hun kinderen. Ze legden hun de handen op het hoofd en smeekten bescherming over hen af. Ook voor mij hadden ze een *b'racha*. Toen maakte reb Stern *kiddoesj*. Hij vulde een zilveren beker met wijn, hief hem omhoog en sprak er een gebed over uit. Daarna dronk hij ervan en schonk hij voor iedereen een beetje uit. Thuis hielden we nooit sabbat, we kwamen niet verder dan een paar kaarsen aansteken, maar dat was puur voor de gezelligheid, zonder enig ritueel. Nadat we gedronken hadden, volgde ik de anderen naar de keuken, waar een kelk gevuld werd met water. Om de beurt en nog steeds in stilzwijgen overgoten we overvloedig onze handen, om rein te zijn om het brood te ontvangen. Zoals door het water zouden we ook door goedheid overspoeld worden. In navolging van de anderen dankte ik G'd voor Zijn geboden, waarmee Hij ons uit het alledaagse had opgeheven, daarna keerden we in die zelfde ingetogen

stilte naar de woonkamer terug, waar reb Stern de sabbatbroden van onder het kleedje nam. Hij hief ze omhoog zoals hij met de beker wijn had gedaan. 'Moge U – G'd, onze G'd, Koning van de wereld – naderbij gebracht worden, doordat wij erkennen dat U het bent die het brood uit de aarde doet voortkomen', bad hij.

Hij sneed een van de *challes* aan en gaf iedereen een stuk, dat we driemaal in het zout doopten alvorens ervan te eten. Het tweede brood herinnerde aan de extra portie manna die de Israëlieten kregen op de vooravond van hun eerste sabbat van de Exodus. En zoals de manna in een vlies gehuld zat, lagen de broden onder een kleedje. Reb Stern onderwees zijn kinderen en ik luisterde gretig mee.

'In de woestijn moesten we de manna die uit de hemel viel elke dag volledig opeten', vertelde hij. 'Weet je waarom, Sam? Geen korreltje mochten we bewaren, als blijk van geloof in G'd dat Hij ook elke volgende dag opnieuw voor twee of drie miljoen mensen voor voldoende voedsel zou zorgen. Zo moeten er ook twee sabbatkaarsen aangestoken worden, om te verwijzen naar het dubbele gebod op sabbat: *kiddoesj* maken en het werk neerleggen, in het vertrouwen dat Hij die alles geschapen heeft ook voor alles zal zorgen.' Tijdens de maaltijd werden nog meer verhalen uit de Bijbel opgerakeld. Een aantal ervan kende ik en ze vervulden me met nostalgie naar de zeldzame avonden dat ik mijn grootouders over hun jeugd had horen vertellen, toen ze zelf nog klein en vroom waren. Later was dat allemaal weggewuifd als folklore. Met mijn *Bar Mitsvah*¹ had mijn pa in *sjoel* na de dienst *kiddoesj* aangeboden en daarna waren er een receptie en een feest bij ons thuis geweest, maar we hadden zelfs niet *kosjer* gegeten. Bij de Sterns was elke maaltijd een eerbetoon aan G'd die in alles, voedsel en drank, en in iedereen aanwezig was. Ik voelde me verzadigd van vreugde. *Naches* noemden ze dat daar.

Mijn trein reed Oostende binnen. Ik was er op uit om Wout en zeker Ruth alles over de sabbat te vertellen. Ze waren blij me te zien en opgelucht dat ik een heel stuk was opgeknapt, maar op mijn verhaal reageerden ze vrij lauw en Ruth zelfs een beetje gepikeerd toen ik vertelde hoe lief en respectvol de Sterns met elkaar waren omgegaan.

'Je doet net alsof wij dat niet doen!' zei ze.

Ik haastte me om haar te sussen.

'Natuurlijk wel', zei ik. 'maar er was méér, Ruth, bij hen voelde ik het vertrouwen dat alles in orde zal komen.'

Even keek ze me bevreemd aan, zelfs een tikkeltje ongerust, dan gaf ze me een por en lachte.

‘Natuurlijk komt alles in orde!’, zei ze. Ze gaf Wout een kneepje in zijn hand. ‘Denk jij dan van niet, Sam?’

Ik aarzelde, ik was niet zo iemand die met zijn problemen te koop liep.

‘Ik weet het niet. Soms heb ik het gevoel dat ik iets mis. Waar het echt om draait.’

We moesten een druk kruispunt oversteken. Aan de overkant namen we de draad niet weer op. We waren bijna bij de studio en Ruth wilde afspreken wat we gingen doen. Wat haar betrof, was dat van elke minuut zon profiteren.

Ik dropte mijn rugzak en we dronken iets fris. Daarna huurden we mountain bikes. Naar het strand zouden we ’s avonds gaan, als het er rustiger was. We mochten de sleutel houden tot maandagmorgen.

Er stond een stevige wind, zodat we behoorlijk moesten doortrappen. Na iets meer dan twee uur stopten we bij een frietkot. Ik dacht bij mezelf dat al die troep vast niet *kosjer* was, maar bestelde wat ik altijd bestelde en liet het me smaken. We lagen een poos in het gras naar de wolken te kijken; ze waren klein en onschuldig. Later reden we langs een Engels soldatenkerkhof. Ik dacht aan Davids vader die gehuild had omdat premier Sharon ons land aan de Palestijnen had gegeven. Toen ik er iets over zei, wilden Ruth en Wout dat onderwerp liever snel van de baan. Wout zei dat hij de politiek in grote lijnen volgde, maar er waren zoveel kleine lettertjes.

‘Natuurlijk vind ik het erg voor die kolonisten,’ gaf hij toe, ‘maar ik heb ook te doen met de Palestijnen... Hoeveel jaren wachten ze al niet op een eigen land?’

‘Niet het land dat G’d aan Mozes heeft beloofd’, antwoordde ik heftiger dan ze van mij gewend waren.

Ruth wierp op dat volgens haar dat Beloofde Land niet ergens letterlijk op die of die breedtegraad te zoeken was, maar in ons hoofd en in ons hart, dan was al dat oorlog voeren niet nodig en konden wij tenminste in alle rust genieten van de zon.

‘Wat jij bedoelt is de Verlossing’, weerlegde ik. ‘Als de Messias komt.’

Ze haalde verveeld haar schouders op.

‘Droom maar, Sam! Ik reken liever op mezelf om gelukkig te worden. En op Wout natuurlijk.’

Ze lachte naar hem en hij legde zijn hand op haar schouder. Ik volgde. Zo fietsten we verder.

Misschien was ik beter niet naar zee gegaan – niet dat het niet leuk was, overwegend wel, maar ik zat nog te veel met mijn hoofd bij de Sterns en

als ik er dan iets over zei, botste ik op een muur. Vooral van Ruth kwetste me dat. Als Joodse moest zij toch aanvoelen wat ik bedoelde, hoewel, ook voor mij was het nieuw en zelfs onthutsend. In mijn eigen enthousiasme verwachtte ik wellicht te veel. Davids vader zei dat ons volk één ziel in vele lichamen is. Wellicht verklaart dat waarom ik me vanaf de eerste minuut thuis bij hen voelde, sterker zelfs, alsof ik eindelijk was terechtgekomen waar ik hoorde, hoe bevreemdend en overweldigend het ter zelfder tijd ook allemaal was. Daar durfde ik die dag aan zee niet mee aan te komen, ik gooide alleen een voorzichtig balletje op dat we thuis misschien ook af en toe sabbat konden vieren.

‘We zijn toch Joods’, pleitte ik. ‘Wat betekent het anders?’

‘Miserie’, antwoordde Ruth half sarcastisch, half lachend, al gaf ze daarna toch toe dat het mooi klonk wat ik vertelde, maar alleen omdat het nieuw was.

‘Het zou snel sleur worden’, zei ze.

‘Niet bij de Sterns!’

Ze antwoordde dat ik dat niet kon weten en mezelf waarschijnlijk wel weer iets wijsmaakte.

‘Sam de dromer’, zei ze.

Ik weet dat ze het hartelijk en zelfs een beetje bezorgd bedoelde, maar deze keer ergerde het me, ik hoefde haar meewarigheid niet. Ik wilde er nog mee schermen dat zij toch ook nooit uitgekeken raakte op de zee of een zons-
ondergang. En beweerde ze niet heftig dat geen twee druppels bloed onder een microscoopglasje ooit hetzelfde waren? Ik had zelfs kunnen aanvoeren dat G’d erin aanwezig was, in elke spat zon, in die druppel bloed, maar ik zweeg, plotseling moe. Ik had geen zin in een discussie, wellicht was ik bang dat zij en Wout zouden proberen me iets af te pakken dat ik maar pas gekregen had en dat ik me niet zou kunnen verdedigen. Het verhaal van de kruik zou Ruth beslist afdoen als een sprookje.

Op weg van de synagoge naar huis had Sem, Davids broer van elf, in ver-
strooidheid een blaadje van een boom getrokken. Zijn vader had hem zacht terechtgewezen dat hij het blaadje zo verhinderde zijn eigen natuurlijke weg te gaan zoals *Hasjem* die had bedoeld. Aan David vroeg ik wat die weg dan was. Hij glimlachte dat het een lang verhaal was, maar begon niettemin te vertellen.

‘Ooit zat al het G’ddelijke licht in een glazen kruik,’ zei hij, ‘maar het was zo intens dat het glas het begaf. De vonken en de scherven spatten uit elkaar. Een deel van de lichtvonken keerde terug naar de bron, een ander deel versmolt met de scherven en daalde neer in de dieren, de planten, de mineralen... dus ook in het blaadje dat Sem zonder nadenken heeft afge-

scheurd en dat misschien voorbestemd was om het voer te worden van een regenworm. Maar het gaat nog veel verder, Sam. Met het uit elkaar spatten van die kruik werd G'd verbannen in de dingen zoals ook wij Joden later verbannen zijn. En daarom is het geen toeval, maar een missie dat ons volk over de hele aarde is verspreid. Van generatie op generatie is het onze plicht om overal ter wereld door een deugdzaam leven die lichtvonkjes te verzamelen en terug te brengen naar hun oorsprong. Dan, als alle licht weer verenigd is, zal de wereld genezen zijn van het kwaad en breekt de dag van de Verlossing aan.'

Die gedachte stond me meteen aan. Ineens had ik beseft dat ik niet alleen gebukt ging onder de rotzooi in de wereld, maar misschien vooral onder mijn gevoel van machteloosheid om er iets aan te verhelpen. Voor het eerst in maanden moest mijn moedeloosheid wijken voor weer een sprankje hoop.

Ik was bij de Sterns blijven slapen. Davids moeder verzekerde me dat het geen moeite was, ze hadden haast elke vrijdag gasten. Op zaterdagmorgen gingen we opnieuw naar de synagoge, deze keer vergezeld van Davids moeder en Sarah, van zes. Myriam, de zus die onder David komt, bleef thuis bij de kleintjes die een beetje verkouden waren. Voor we vertrokken gaf ze me haar gebedenboek, Hebreeuws met de vertaling ernaast, zodat ik de teksten zou kunnen volgen. Toen ik haar bedankte, sloeg ze haar ogen neer, niet-temin ving ik een glimp van een glimlach op.

'*Ein davar*', zei ze. 'Het is niets. Het is een gebod, een *mitzvah*. *Hasjem* houdt van wie Hem zoekt.'

Tijdens de dienst betrapte ik mezelf er een paar keer op dat haar glimlach me opnieuw in gedachten kwam. Het was hartverwarmend, schuldig dat ik me erdoor liet afleiden voelde ik me niet. Al was ik een Jood, ik dacht aan meisjes zoals een *goj*. 's Middags, nadat Davids vader opnieuw *kiddoesj* had gemaakt en we brood en de rest van de kippensoep hadden gegeten, ondervroeg hij de kinderen over wat ze in *sjoel* hadden gehoord. Met de oudsten ontspon zich bij momenten een levendige discussie. Telkens als reb Stern iets aan David vroeg, sloeg mijn hart een slag over. Ik had de indruk dat hij, omdat ik er was, extra aan de tand werd gevoeld, maar hij antwoordde rustig en zonder te haperen en ik was razend trots op hem. Misschien werd hij toen écht mijn vriend.

'Ik dank *Hasjem* dat Hij mij een zo wijze zoon gegeven heeft', zei reb Stern. 'Er bestaat geen grotere vreugde voor een vader dan gezegend te zijn met goede kinderen.' Hij keek naar de *rebbetzin*. 'En met een goede vrouw.'

Elk kind kwam aan de beurt. De kleinsten mochten vertellen wat zij de

voorbij week voor G'd hadden gedaan. Sarah, een haantje de voorste die zich tussen haar broers wil weren, stond al te springen.

'Ik mocht van *ima* in de winkel een snoepje kiezen, want ik had goed gehopen met Deborah een badje te geven', begon ze te vertellen. 'Het was niet gemakkelijk om te kiezen, want er was zoveel, maar chocola is toch echt wel het aller-, allerlekkerste. Ik had de reep liefst meteen opgegeten, maar ik wilde ze thuis ook wel eerst aan *abba* laten zien... De hele tijd onderweg keek ik ernaar. Toen kwam er een jongetje met een ballon. Daar keek hij naar. De ballon huppelde bij elke stap aan zijn hand. Maar ineens was er ook een hond, hij kwam nergens vandaan. Hij sprong naar de ballon. Het jongetje was bang van de hond en hij liet de ballon los, die ging vliegen. Toen hij begon te huilen, kreeg hij van zijn moeder op zijn kop toe. Ze snauwde dat het zijn eigen stomme schuld was, maar dat was niet zo, hij was alleen maar geschrokken. En nu was hij zijn ballon ook nog kwijt.'

Meer zei Sarah niet, maar iedereen leek te weten wat er verder was gebeurd. En toen reb Stern trots zei dat het jongetje zich vast getroost en blij had gevoeld met haar reep, dacht ze even na en zei: 'Maar *ik* was blij, *abba*! En ik heb jou en *ima* die me niet stom zouden vinden als ik bang was.'

Toen moest iedereen lachen. Sarah bang?

Ik dacht aan de psalm die we na het eten gezongen hadden. *De Heer is mijn herder, mij zal niets ontbreken...*

Hoe zou het zijn om nooit meer bang te hoeven zijn?

Al deze dingen had ik aan Ruth en Wout willen vertellen. Ze lagen op mijn tong, maar ik voelde dat ik ze moest beschermen. Ze waren te broos.

De sabbat ging veel te vlug voorbij. Het was een droom waaruit ik niet wakker wilde worden, of eerder omgekeerd, ik wilde niet opnieuw inslapen. Gelukkig was het zomer en ging de zon niet al te vroeg onder. Baby Deborah sliep met haar hoofdje tegen de schouder van Myriam, maar ook tweejarige Rebecca en Sarah hadden zich niet wakker kunnen houden en waren op de bank in slaap gevallen. Voor *havdalah* werden ze zachtjes door hun moeder gewekt.

Reb Stern nam de beker wijn in zijn hand. Hij sprak vier zegeningen uit, te beginnen over de wijn en de tweede over een zilveren doosje dat gevuld was met sterk geurende kruiden. Hij gaf het rond, iedereen rook er aan.

'Het geeft onze ziel kracht om de droefheid om het einde van de sabbat te kunnen dragen', fluisterde David me toe.

Toch voelde ik me weemoedig.

Reb Stern en zijn vrouw, die het aanvoelden, zeiden haast in een adem dat

ik maar zo vaak sabbat met hen moest komen vieren als ik wilde.

De derde *b'racha* werd uitgebracht op G'd als Schepper van alle licht. En omdat Hij meer dan één lichtbron is, sprak reb Stern de zegen uit over een kaars met vijf wieken. Na hem spreiden ook wij onze handen uit boven de vlam. Ze wierpen een schaduw af.

'Het onderscheid,' zei Davids vader, 'tussen licht en donker. Kijk, dat is *hav-dalah*.'

Hierop sprak hij de laatste zegen uit, ter ere van G'd die onderscheid maakte tussen gewijd en ongewijd, tussen licht en donker, tussen Israël en de andere volkeren, tussen de zevende dag en de zes werkdagen.

Hij dronk van de wijn, maar bewaarde een restje dat hij uitgoot in het *hav-dalah*bord. Hij doofde er de kaars in.

'*Sjawoewa tov*', wenste hij ons. 'Een goede week.'

'*Sjawoewa tov*.' ■

¹ wanneer een jongen religieus volwassen wordt (13 jaar + 1 dag)

KEES MAAKT CARRIÈRE,

door A. D. HILDEBRAND. Geïllustreerd door HANS BORREBACH. Met aanbeveling van Dr. P. H. RITTER Jr.

Prijs: Ingenaaid f 2.—,

In prachtband f 2.90.

Zoals de titel reeds te raden geeft, hebben we hier met een verhaal te doen van een eenvoudigen, flinken en vastberaden Hollandschen jongen, „Kees Bouman”, die, na de H.B.S. te hebben afgeloopen, op een bankkantoor komt om in het kassiersvak te worden opgeleid.

Er is gang in dit werk. Niet alleen is het vlot en suggestief geschreven, maar het is ook uitstekend van karakteruitbeelding, waar gezonde humor niet aan ontbreekt. Het komt ons alles zoo natuurlijk, zoo vanzelfsprekend, zoo nauw aan ons verwant voor, dat het ons boeit als het leven zelf, en dat lijkt ons de grootste lof, die wij den acteur van dit verhaal kunnen toezwaaien. 't Is misschien daarom ook dat het werk van dezen modernen Hildebrand ons inderdaad geboeid en gepakt heeft.

Voor de noodige spanning, zoowel op humoristisch, als op dramatisch gebied is voldoende gezorgd.

De acteur, die ons Amsterdam laat zien met de oogen van een jeugdigen knaap, brengt ons in pensions aldaar, waar de armoede en de zorg om den hoek gluiert, en licht, al is het maar heel even, den sluier op, waarachter de ellende van vele groote-stadsbewoners schuil gaat.

Het geheel ademt een frisschen, gezonden, Hollandschen geest, waar nu eindelijk eens iets anders behandeld wordt, dan de eeuwige zeurige moedeloosheid van dezen tijd, zonder uitzicht op werk, levenslust en levensvreugde, en wij kunnen het niet helpen, als wij schrijven, dat dit werk ons wel eenige hoop op een kentering in de toekomst heeft gegeven. De schrijver heeft met dezen jongensroman zijn grooten naamgenoot eer aangedaan.

Dr. P. H. RITTER Jr.

Uitgave GEBR. KLUITMAN, Alkmaar.

Indien je de aankondiging niet ziet en je hoort ze alleen voorlezen dan zou je denken dat het aangeprezen boek in 2006 geschreven werd. Wellicht is 'actualiteit' wel een eeuwigdurend gegeven?

In de tweede helft van dit winternummer brengen we nog enkele 'weirdevolle' verhalen en vooral een hartverwarmende poëzietoemaat om de winter te misleiden. We vernemen de geheimen omtrent de vier opa's van Nathan en waarom Dik Trom de broek draagt.

Dominique Biebau

22

The heart asks pleasure first,
And then, excuse from pain.

[*Emily Dickinson*]

Je zal het quizzzen het meeste missen. Elke vrijdag- en zaterdagavond was je in een of andere rokerige parochiezaal of cultuurcentrum terug te vinden, over een blad vragen gebogen. De spandoeken met de plaatselijke sponsor en het lauwe bier nam je er graag bij. Iedereen speelde in groep, behalve jij. Jaren geleden had ook jij ploeggenoten gehad, maar die hadden allemaal een voor een afgehaakt. Je vroeg nooit waarom, want je wist dat jij de reden was. Je obsessie om te winnen, om de beste te zijn. Om alles te weten. Eerst had je 'Geografische feiten' van Karel overgenomen, na die blunder over het Tanganjikameer. Later had je 'Muziek uit de jaren '80' en 'Beeldhouwers uit het Cinquecento' ingepalmd. Tot je alleen zat en altijd won.

De neuroloog toonde je wat grijze vlekken op een monitor en noemde die je hersenen. Hij had de vingers van een slachter. Dikke, obscene stompjes met zwartgerande nagels.

Je knikte afwezig en vroeg je af waarom ze niet meer kleurtjes hadden gebruikt zoals op tv.

'En dit is de hippocampus,' zei de dokter. Hij wees naar twee vegen op het scherm. Ze leken nog het meest op twee pindanoten.

'Hier worden de meeste herinneringen opgeslagen, net als alle zakelijke feiten.' Je knikte ongeduldig. Drie jaar geleden had je 'Anatomie van de Mens' van Francis overgenomen.

'De meeste mensen gebruiken maar een beperkt deel van hun geheugen capaciteit. Hooguit zo'n dertig procent. U - en voor zover ik weet bent u de eerste dergelijke casus - heeft de beschikbare ruimte wel volledig benut. Uw harde schijf is vol, om het simpel uit te drukken.'

Vanaf dat ogenblik haatte je je neuroloog, net zoals je iedereen haatte die ongevraagd metaforen gebruikte. Of het woord *casus*.

‘En de hoofdpijn?’

‘Wel... Dat is natuurlijk giswerk. Maar mogelijk zit het zo... Iedere keer dat u iets bijleert of een nieuwe herinnering creëert, maakt de hippocampus nieuwe cellen aan. En die drukken de andere hersendelen weg.’ Hij pauzeerde.

‘Dit heb ik nog nooit meegemaakt.’

‘Wat moet ik doen?’

De voorbije uren had je doorgebracht met het invullen van een rist kleurrijke formulieren, sommige – en daar was je zeker van – meer dan een keer. Je greep de ziekenhuisbalie vast, als een drenkeling die een stuk wrakhout omhelst – niet van plan om zonder antwoorden weg te gaan. De hoofdverpleegster, een zuiderse schone op retour, gaf je een geringschattende blik.

‘Ik dacht dat dat duidelijk was.’

‘De dokter heeft niets gezegd.’

‘U mag geen nieuwe informatie meer opslaan, heeft hij gezegd. Dat is bij mijn weten de duidelijkste diagnose die dokter Beeckman in jaren heeft gesteld.’

‘Maar dat is toch ... onmogelijk?’

‘De maatschappelijk assistente komt volgende week bij u langs.’

De maatschappelijke assistente was nooit langsgekomen. Net zomin als je vrienden en collega's van bij de bank. Misschien was het maar beter zo. Mensen wilden onvermijdelijk praten, nieuwtjes uitwisselen en dat betekende een extra belasting voor je hersenen. De rolluiken bleven al snel de hele dag beneden.

Je hield ervan om naar het plafond te staren. Lezen deed je al lang niet meer. Je boeken en platen had je zorgvuldig in een hoek van de woonkamer gestapeld, als een wankel toren van Babel. Eerst had je nog geprobeerd om wat tv te kijken – een of ander idioot spelprogramma (iets waarvan je dacht dat je hersenen het wel zouden aankunnen) –, maar de vreemde hoofdpijn was teruggekomen. Uiteindelijk had je je erbij neergelegd dat je nooit meer iets nieuws zou horen, lezen of zien. Je vulde je dagen met herinneringen. Je startte met de eerste beelden uit je kleutertijd en werkte zo chronologisch verder: via de lagere school, je plechtige communie en je eerste kus tot de alledaagse ontgoochelingen van de volwassenheid. De nicotinevlekken in het behang waren het vaste decor voor deze mentale excursies: soms stelden ze wolken voor in een romantische, voortgejaagde

hemel; soms de wanhoop van een eenzame zondagmiddag in volle puberteit.

Je winkelde snel en ondoordacht, terwijl je krampachtig probeerde geen verpakkingen te lezen, reclameboodschappen op te vangen of gesprekken uit te lokken. Ooit stelde een verkoopster je een nieuwe klantenkaart voor. Het kostte je drie dagen om er weer bovenop te raken.

Je overwoog om te verhuizen. Naar een of andere troosteloze steppe in Mongolië (hoofdstad: Oelan Bator), waar er alleen leegte is. En geen klantenkaarten.

Caroline kwam op de slechtst mogelijke manier in je leven: met een gerechtelijk bevelschrift in haar handtas. Eerst dacht je dat ze de maatschappelijke assistente was, op wie je nu toch al meer dan twee maanden zat te wachten. Dat was de enige reden waarom je haar binnenliet. Pas toen ze haar pasje bovenhaalde, besepte je hoe erg je je wel had vergist.

‘Caroline Maes. Uw wijkagent,’ zei ze zonder zweem van ironie. ‘Uw burens hebben over u geklaagd.’

Ze zag er onbetamelijk jong uit. Je verdacht haar ervan witte schoolmeisjessokjes te dragen en geen puntjes maar minuscule hartjes op haar i’s te zetten.

‘Uw heg woekert in de tuin van de burens,’ beantwoordde ze je vragende blik. ‘En dat is gevaarlijk voor de kinderen.’

De migraine kwam opzetten als een stalen oorlogsvloot, maar je verbeet de pijn.

‘*Taxus baccata*,’ zei je.

‘Wat?’

‘Dat is de correcte benaming van mijn haag.’

‘Ach zo. Meneer is bioloog.’ Ze trok een sarcastische mondhoek omhoog.

‘Dan zou snoeien geen probleem mogen zijn.’

‘Ik ben altijd al beter in theorie geweest.’

‘Kan ik even binnenkomen?’

Je nam een besluit.

‘U doet maar.’ Je leidde haar door de hal naar de keuken. Het rook er naar vochtige aarde.

Elke buurt heeft haar verwaarloosde bejaarden. U kent ze wel. Hun kleren worden wat minder vaak gewassen dan strikt nodig, hun voortuintjes liggen er wat minder verzorgd bij en ja, ze ruiken wat zurig; maar voor de rest zien ze er gewoon... gewoon uit. Tot je bij hen over de drempel stapt en de

geur van bederf je net niet bewusteloos slaat.

Ik schrok toen ik zag hoe je leefde, tussen de lege pizzadozen, colaflessen en chocoladewikkels. Je leek me zo'n beschaafde, welopgevoede man. Een gentleman. Ik wou vragen wat je zo ver gedreven had, maar je legde je vinger op je mond, als een kleuterjuf die een rumoerig klasje stil wil krijgen. Je gaf me een beduimelde ringmap – zo een waar ik mijn bankuittreksels in bewaar. Jouw map bevatte je medisch dossier. Je gebaarde me om te gaan zitten op de enige afvalloze plaats in het hele huis: de sofa voor de tv. Daar begon ik te lezen.

Tegen alle verwachtingen in stond ze de volgende dag terug op je stoep. Ze had twee papieren zakken met boodschappen bij. Pasta en ander modern spul dat je niet direct herkende. Je vroeg haar of ze dat voor alle buurtbewoners deed.

'Alleen voor de echte hopeloze gevallen,' zei ze. Ze lachte. Je vroeg haar binnen.

'Ik mag zeker niets over mezelf vertellen?' vroeg ze.

Je tikte verontschuldigend tegen je linkerslaap. 'Slecht voor mijn pindanoten...' Zo zaten jullie een tijd lang naast elkaar, ongemakkelijk in elkaars gezelschap. Ze slurpte beleefd van de koffie die je had gezet. Je wist hoe je koffie smaakte en bewonderde haar flegma. Je was zo bang dat ze zou weggaan.

'Het is genoemd naar een Ethiopische provincie,' begon je.

'Wat?'

'Koffie. Het woord komt van Kaffa, in Ethiopië.'

'Ik dacht dat ze daar geen eten hadden,' zei ze.

'Blijkbaar wel,' zei je.

Ze kwam ook de volgende dag. En de dagen erna. Dat verraste je. Je dacht dat alle politieambtenaren verdronken in het werk. Toen je haar dat vroeg, haalde ze haar schouders op.

'Ik kan zwemmen,' zei ze.

Daarna praatten jullie nog wat. Of liever: jij praatte en zij luisterde. Je vertelde haar anekdotes en feiten, dwaze dingen eigenlijk. Over hoe Archimedes aan zijn wet kwam en hoe Alexander Fleming per ongeluk penicilline ontdekte. Ze glimlachte toen je met een laken over je schouder Cicero imiteerde of met enkele beschuiten de situatie aan de Maginotlinie illustreerde.

‘Verveel ik je niet?’ vroeg je haar.

‘Vertel me nog wat over Hendrik de Achtste,’ antwoordde ze.

Haar privé-leven was verboden terrein. *No man's land*. Dat had je jezelf opgelegd. Een van de vele regels waar je je aan moest houden. Tot nu toe was dat je aardig gelukt. De gedachte dat elk nieuw gegeven je hersenen kon doen exploderen, had natuurlijk geholpen.

Toch was het moeilijk om zakelijk te blijven. Die teddybeer met kapotgekauwde oren op haar achterbank; wees dat op een kind? Die zorgelijke trek die soms haar mond ontsierde, was die het gevolg van relatieproblemen? Of was de kleine ziek? At ze wel genoeg? Deed ze soms ook iets leuks?

Soms zat je uren naar de deur te staren, te wachten tot ze kwam. Dat vertelde je haar natuurlijk niet.

Op een dag besloot je het te vragen. Je wist dat je jezelf veroordeelde tot enkele dagen barstende hoofdpijn en mogelijk erger. Maar ergens deed dat er niet toe.

‘Caroline, heb je kinderen?’

Ze keek verrast, haar wenkbrauwen vormden twee bezorgde vraagtekens.

‘Eén zoontje. Hij heet Dylan.’

‘Zoals de dichter. Hoe oud is hij?’

‘Ben je wel zeker...?’

‘Het is nu toch te laat.’

‘Hij wordt volgende week vier.’

‘Is het een goede student?’

Ze glimlachte om zoveel wereldvreemdheid.

‘Daar is hij nog wat jong voor. Maar hij is pienter.’ Een vleugje moederlijke trots.

‘Dat is goed.’

En toen waren je vragen op.

Dylan – bijna vier – een pientere jongen. Carolines zoontje. Je voelde hoe deze nieuwe gegevens, *feiten*, een plaats in je hoofd opeisten. Je vreesde de pijn die nu elk ogenblik kon opzetten.

Je zat stil te wachten op de sofa, starend naar het testbeeld van je tv. Je was er klaar voor, hield je jezelf moedig voor. Om te betalen voor de indiscreetie die je jezelf had toegestaan. Toen er niets gebeurde, was je zelfs eerst

geprikkelde: er was je iets ontnomen waar je tenslotte recht op had. Pas later kwam de opluchting. En nog wat later de vragen.

De volgende dagen experimenteerde je met jezelf. Je stelde Caroline kleine vragen. Over haar lievelingseten (spaghetti carbonara), haar lievelingsmuziek (de soundtrack van *The Piano* en alles van R.E.M.) en haar hobby's ('dansen en hopeloze bejaarden helpen,' had ze hierop geantwoord, maar je wist niet zeker of ze dat wel serieus had bedoeld). De hoofdpijn bleef – tegen alle logica in – weg. Je wist niet wat je overkwam.

Je maakte je ontdekking bekend aan Caroline, op de dag dat je voor het eerst pasta had klaargemaakt. Een nieuw recept. Je was erin geslaagd om de saus te laten aanbranden.

'*Carbonara*,' had ik gezegd, niet 'carbonisé', grapte ze. Je lachte.

Toen werd ze serieus.

'Je moet naar het ziekenhuis,' zei ze. 'Ik geloof niet in mirakels.'

Je wou eerst niet. Ze drong aan.

'Dit heb ik nog nooit meegemaakt,' zei de neuroloog.

'Dat zei u de vorige keer ook,' antwoordde je. Je was prikkelbaar want je had de voorbije twee uur in een wachtkamer doorgebracht met een doorschijnend operatiekleedje aan.

De dokter negeerde je opmerking. Dat vond je professioneel van hem. Zijn nagels waren nog altijd slecht onderhouden. Op de monitor waren je hersenen te zien. Dit keer hadden ze meer kleuren gebruikt, merkte je tevreden op.

'De hippocampus is gekrompen,' zei de dokter, meer tot zichzelf dan tegen jou. '22 millimeter om exact te zijn.'

De hoofdverpleegster (de zuiderse schone op retour) gaf je een stugge, bruine enveloppe.

'Dit zijn de foto's,' zei ze. 'Hier liggen ze toch maar in de weg.'

'En... voor ik het vergeet,' voegde ze er snel aan toe. 'neemt u deze ook maar mee.' Ze haalde een identieke enveloppe uit een metalen archiefkast. 'Die had u de vorige keer vergeten.'

'Maar wat...' probeerde je nog. Ze snoerde je complexloos de mond.

'De maatschappelijk assistente komt volgende week langs.'

Je sneed de twee enveloppes open en hield ze zodanig vast dat de foto's er in een vloeiende beweging uitgleden. Je vond al snel wat je zocht: twee MRI-scans van je borstkas, een van enkele maanden geleden en de foto van vandaag. Je legde ze naast elkaar en bekeek de wazige, grijze vlekken met de intensiteit waarmee je vroeger quizvragen bestudeerde.

Je hart bleek de voorbije maanden merkbaar te zijn gegroeid. Je haalde er een meetlat bij. Je was slechts matig verbaasd toen bleek dat het verschil exact 22 millimeter bedroeg. ■

Thomas Ligotti

Een selectie uit Nachtboeknotities

[Geselecteerd en met toestemming vertaald
door *Yorgos Dalman*]

Thomas Ligotti (1953, Detroit, USA) is schrijver van zogenaamde *weird fiction*. In het Nederlandse taalgebied is er niet een genre dat hiermee vergeleken kan worden en dat zegt zoveel over het (te?) nuchtere literaire klimaat hier. Je kunt Ligotti's werk vergelijken met de surreële, duistere sfeer van David Lynch, de beklemming en achterdocht van de vroegere films van Roman Polanski, de naar fetisj neigende obsessie voor poppen en marionetten in de animatiefilms van de gebroeders Quay en met de vaak plotloze, nachtmerrieachtige verhalen van Franz Kafka.

Ligotti's even sprankelende als duistere volzinnen dragen bij aan de beklemmende sfeer die zijn verhalen ademen. Tegelijkertijd voegen zij iets poëtisch toe aan het vaak verderfelijke en perverse van de inhoud. Ligotti's woordenstroom, taalkunsten en beeldenstormen kronkelen alle kanten op maar vormen aan het einde toch een hechte, haast op het autistische af ineengesloten eenheid. Zijn taal is als een fuik waarin de lezer even verstrikt lijkt te raken maar aan het einde, door een zomaar ineens verschijnend gat in één van de mazen, toch weer wordt vrijgelaten.

Ligotti's debuut uit 1985, *Songs of a dead dreamer*, was een instant klassieker in de duistere marge van de Amerikaanse literatuur. Tussen het verschijnen van boeken als *Grimscribe*, *Nocturay* en de novelle *My work is not yet done* door maakte Ligotti in samenwerking met de Britse post-industriële muziekformatie Current 93 enkele audio cd's waaronder *I have a special plan for this world* en *In a foreign town, in a foreign land*, waarbij Ligotti zorgde voor de tekst en frontman David Tibet de duistere muzikale omlijsting verzorgde.

Tot de meest recente publicaties behoren een dichtbundel *Death poems*, zijn nieuwste verzameling verhalen *Teatro Grottesco* en een 'best of' bundel *The shadow at the bottom of the world*, voor wie een degelijke introductie wenst in de macabere wereld van een literaire kluizenaar en duivelskunstenaar.

Men kan misschien wel dromen

Buiten het raam hangt een dichte mist over het kerkhof, er schemeren enkele heilige lichten als de gloed van oude lantaarns in een verlaten straat. De nacht valt zacht.

Binnenin de ramen zitten smalle tralies, zowel horizontaal als verticaal, die het geheel zo net in kleinere ramen verdeelt. Op de overlappingsen vormen de tralies crucifixen die hun eigen reflectie niet ver voorbij het venster kennen in die andere kruisen die uit de aardeomhelzende mist op de begraafplaats steken. In elke hoedanigheid is het een dodenakker in de wolken zoals ik hem aanschouw vanachter het raam. Op de vensterbank ligt een oude pijp die in een ander leven de mijne moet zijn geweest. De donkere kom van de pijp moet roodachtig hebben opgegloeid terwijl ik bedachtzaam rokend door het raam naar het kerkhof buiten staarde. Wanneer de tabak tot op de bodem was opgebrand, zou ik misschien de pijp zachtjes tegen de binnenkant van de open haard hebben uitgeklopt en de houtblokken en stenen met warme as hebben besprenkeld. De open haard zit loodrecht tegenover het raam ingelijst in de muur. Aan de andere kant van de kamer staat een groot bureau met een hoge leunstoel. De lamp op de rechterhoek van het bureau moet als verlichting dienen voor het hele vertrek, een bescheiden vervanging voor al die bleke bakens buiten het raam. Enkele oude boeken, pennen en schrijfpapier liggen verspreid op het bovenblad. In de duistere uiteinden van de kamer, tegen de vierde wand, staat een mensgrote klok die zachtjes tikt.

Dit zijn de hoofdingrediënten van de kamer waarin ik mezelf vind: raam, open haard, bureau en klok. Er is geen deur. Ik heb nooit gedroomd dat sterven in je slaap het dromen zelf zou omsluiten. Wellicht heb ik vaak van deze kamer gedroomd en nu, nu ik de dood nader, ben ik zijn gevangene geworden. En hier wordt mijn bloedeloze vorm nu vastgehouden terwijl mijn andere lichaam ergens stil ligt en zonder hoop. Er kan geen twijfel over bestaan dat mijn huidige conditie zonder werkelijkheid is. Ik weet wat het is om te dromen, als ik al niets anders weet. En alhoewel een universum van vreemde sensaties ingegeven is door de lichten buiten het raam, door de nevel en het kerkhof; het is niet meer echt dan ik ben. Ik weet dat er voorbij die lichten iets is en dat de verhulde grond buiten nooit mijn voetstappen zou kunnen dragen. Zou ik me buiten begeven, dan zou ik meteen in een allesomvattende duisternis vallen, meer dan dat ik die via mijn stervende dromen in stappen zou naderen.

Want andere dromen kwamen voor deze – dromen waarin ik lichten zag die

feller schenen, een mist die nog dichter was en grafstenen met namen die ik vanuit het raam bijna kon lezen. Maar alles dimt, lost op, en uiteindelijk: verduistert. De volgende droom zal nog donkerder zijn, alles een beetje meer verwarrend, mijn gedachten... talmend. En voorwerpen die nu nog deel uitmaken van de scène kunnen spoedig vermist worden; zelfs mijn pijp zal misschien – als zij al ooit van mij was geweest – voorgoed verdwijnen. Die flinkerende lichten in de mist vormen het echte gezicht van oneindigheid, de overgebleven gelaatstrekken van een leeg masker. De klok in de kamer slaat en voor een ogenblik heeft de stille leegte een echoënde stem gevonden. Alles verduistert, lost op... de volgende droom zal nog donkerder zijn. En als ik wakker word, zal de kamer nog meer in duisternis zijn gehuld en verdwijnen als nevelflarden om mij heen, zwarte mist waarin alles verdrinkt en al mijn gedachten voorgoed zullen weggwijnen. Maar op het ogenblik ben ik veilig in mijn droom, deze droom. Buiten het raam hangt een dichte mist over het kerkhof, er schemeren enkele heilige lichten als de gloed van oude lantaarns in een verlaten straat. De nacht valt zacht.

De poppenmeesters

Die met die schele ogen vertelde me dingen. Natuurlijk bewoog zijn zachte, zorgvuldig genaaide mond niet, geen van hun monden beweegt tenzij ik dat laat gebeuren. Niettemin kan ik hen meteen verstaan wanneer ze me iets te vertellen hebben, en dat is vrij vaak. Zij hadden dingen meegemaakt die niemand zou geloven. En ze zitten overal in mijn kamer. Deze lag op de vloer, plat op zijn kleine buik, met zijn hoofd tussen zijn twee handen gestoken. Een kleine voet bewoog achter hem in de lucht. Die daar ligt hoog op een lege plank gedrapeerd, leunend op zijn elleboog, een dun been van stof gehoekt als een driehoek. Ze zitten in de open haard die ik nooit aan zou steken; in mijn meest comfortabele stoel die er door hen gigantisch uitziet; zelfs onder mijn bed liggen ze, met velen, evenals in mijn bed. Meestal bezet ik zelf een kleine stoel in het midden van de kamer en in de kamer is het vrijwel altijd erg rustig. Anders zou het moeilijk zijn de stemmen te horen die altijd zwak en schor waren, wat verwacht mag worden met keeltjes als die van hen.

Wie zou er anders naar ze luisteren en uiting geven aan wat ze hebben doorgemaakt? Wie kon anders hun angsten begrijpen, hoe klein die destijds ook leken te zijn. Tot op zekere hoogte zijn ze afhankelijk van mij. Geduldig hoor ik geschiedenissen aan, anekdotes over het bestaan voorbij het voor-

stellingsvermogen van de meeste mensen. Nooit heb ik ze een reden gegeven te denken dat zelfs de subtielste schommelingen van hun angsten, de minste nuance van hun zorgen, niet door mij zijn opgenomen en met veel sympathie beschouwd.

Praat ik ooit met ze over mijn eigen leven? Nee; althans niet meer sinds een bepaald incident dat enige tijd geleden plaatsvond. Tot op de dag van vandaag weet ik niet wat me overkwam. Afwezig begon ik te praten over wat kleine zorgen die ik had, ik was compleet vergeten wat het was. En op dat moment zwegen al hun stemmen, elke van hen, en lieten een ondragelijk vacuüm van stilte achter.

Uiteindelijk begonnen ze weer tegen mij te spreken en alles was weer als voorheen. Maar ik zal nooit dat intermezzo van hartverscheurende stilte vergeten, net als ik nooit meer de oneindig duivelse gezichtsuitdrukkingen zal vergeten die me vanaf dat moment sprakeloos hadden gemaakt. Zij zijn uiteraard gewoon weer doorgegaan met praten en praten... van schap tot plank, van vloer tot stoel, van onder het bed en erin.

Dood zonder einde

Tegenover anderen probeerde hij altijd de schijn op te houden dat hij op een betere plek woonde dan hij eigenlijk deed, een die veel comfortabeler was en veel minder in staat van ontbinding. 'Als ze eens konden zien hoe de dingen om mij heen eigenlijk waren, weggrottend.'

Hij voelde zich wat kregelig toen hij zijn ogen sloot en in droefgeestige weerspiegelingen verzonk. Hij zat in een pompeuze luie stoel waarvan de veringen op enkele plekken in de versleten bekleding doorstaken.

'Zou je willen weten hoe het voelt om dood te zijn?' vroeg een ingebeelde stem hem.

'Ja, dat wil ik best,' antwoordde hij, ook ingebeeld.

Een wankelende, wrakke, maar trots uitziende heer – zo stelde hij zich de drager van de stem voor – leidde hem langs de poorten van het kerkhof. (En deze waren geschilderd door tijd en piepten in de wind, precies zoals hij het zich had voorgesteld.) De eigenaardig overheellende grafstenen, de omheining van zwak heen en weer wiegende bomen, de zachtgrijze lucht erboven, de koele lucht met een zweem verrotting: 'Is dit hoe het is?' vroeg hij hoopvol. 'Namiddag in een eeuwigdurende herfst?'

'Niet precies,' antwoordde de heer. 'Blijf alstublieft opletten.' Zijn instructie was ironisch bedoeld, want er was niet langer iets om te aanschouwen:

geen grafzerken, geen bomen of lucht, noch hing er een opmerkelijke geur in de lucht.

‘Is dit dan nu hoe het is?’ vroeg hij nog een keer. ‘Een lichaam bevroren in duisternis, een eindeloze winter nacht?’

‘Niet precies,’ antwoordde de heer. ‘Sta je zicht toe te wennen aan de duisternis.’

Toen begon het langzaam aan hem te verschijnen, omgeven door een ijzige gloed, een zwak ondergronds of bovenkosmisch schijnsel. Aanvankelijk, leek het of het lijk dat hij zag in een stramme, rechtopstaande positie verkeerde, maar hij had geen mogelijkheid om het exacte gezichtspunt te bepalen; even leek het er zelfs op dat hij net boven het lichaam uitkeek, dan dat hij het recht in het gezicht kon aankijken. Niet minder dan de beschimmelde kleren die het droeg, was het lijk verscheurd als oude lompen, zijn lippen verschrompeld tot een poederige veeg op een bleekgesluierd gezicht, de ogen uitgedroogd en terug in hun kassen gekropen en het haar niet veel meer dan wat spuitend stof. En nu kon hij zich het gevoel van dood voorstellen dat tot dan toe voorbij zijn inbeeldingsvermogen had gelegen. Dit gevoel was eenvoudigweg dat van een eeuwig verlengde, jeukende sensatie.

‘Ja, natuurlijk,’ dacht hij. ‘Dit is hoe het echt moet zijn, een verschrikkelijke jeuk doordat alle lichaamssappen verdwenen zijn en verscheurd vlees tegen verscheurde lompen schuurt. Een verschrikkelijk jeuken en anders niets, niets ergers.’ Toen vroeg hij de oude man hardop: ‘Is dit dan hoe het echt voelt om dood te zijn? Alleen dit en niet al die onvoorstelbare verschrikkingen waar ik al die tijd bang voor was geweest?’

‘Is dat wat je nu zou hebben, deze ware kennis?’ vroeg een stem, al was het niet de stem van de zwakke en trots uitziende oude heer die hij zich eerst had ingebeeld. Dit was een compleet andere stem, een vreemde stem die beloofde: ‘De ware kennis zal de jouwe zijn.’

Een lange tijd ging voorbij voor zijn lichaam gevonden werd. Zijn benige vingers hadden zich ingegraven in het sleetse materiaal van een grote, luie stoel, zijn huid verkruimeld en bedekt met een flinterdun laagje huisstof. Zijn vindsters waren een paar kennissen geweest die zich hadden afgevraagd wat er met hem gebeurd was. En terwijl zij een enkel verstomd ogenblik rond de aanblik van het zittende lijk stonden, begonnen er een paar afwezig aan hun nek of arm te krabben.

Samen met het trauma van deze onverwachte vondst was er de shock van het zien van de povere, verwaarloosde staat waarin de woning van de overledene verkeerde. Het was alles behalve wat de kennissen zich ervan hadden voorgesteld. Maar op een bepaalde manier bleef het in hun verbeelding

in betere staat zijn wanneer zij – op herfstachtige dagen of winternachten – terug dachten aan het ding dat ze in de stoel hadden gevonden, of wanneer zij simpelweg het fenomeen van de dood zelf overdachten. Vaak gingen deze overpeinzingen van deze kennissen gepaard met onopvallend, nauwelijks zichtbaar gekrab net achter de oren of in de hals. ■

('Notebooks of the night' uit *Noctuary* © 1994 – Hieruit: 'One may be dreaming', 'The puppet masters', 'Death without end!')

Sven Cooremans

Van denken aan twee

I

Ze nemen zuidvruchten, haar handen,
Laten traag het licht voor wat het is
Op huid. De hare is van purpersteen.
Hier liggen haar gewoonten gestold.
De jongste, een vraag, is van kwarts,
Waarmee de nacht gemeten wordt.
Een omtrek die het bed uit schuift.
Waar rond wat maan haar arm ligt,
Schiet een kus uit haar droom hem
Te binnen. Hij lepelt naar woorden.
Zijn zwijgen schuift wit in de kom.
Slechts een lach plooit zijn mond,
Zoekt de vorm die hij nergens dan
Naast haar wordt zachter vergeten.

II

Waarmee de mensen zich omringen in de slaap.
We zijn de dingen, staan hen bij. We horen hier
En houden boek. In hersengrijs een oude dans
Hernomen. Het worden van een kou met kans
Op rijm. In het oog van het zwart het verzakken
Van verdriet. Haar uitlopen. In een onderbuik.
De omtrek die het bed uit schuift en iets in hem
Houdt stil. We kijken als paarden en dampen.
We dampen zijn verhalen. Hij staat zich leeg
Te luisteren. Het komt hem voor als inzicht.

III

Wat van de maan
Aan de mensen behoort,
Is het bleke gewatteerde,
Het bleke gewatteerde
Van denken aan twee.

Pieter Luyckx

Oversteek naar het licht

hoe mooi is het

hoe mooi is het om van het ogenblik
iets vast te houden, te horen hoe het
schaap eet van het gras, te zien hoe
vlinders voelen aan de net begonnen
roos – alsof het zonder schaduw is,
zoals het landschap is in kinderogen:
niet weten wat er voordien was, niets
anders om in terug te keren, om zachter
nog het aan te raken en dan niets meer.

vandaag ging de zon

vandaag ging de zon bijna onder, sprak men
eerst samen, later gescheiden, had men geen
weet meer van schamel verdriet, de plek,
teder en treurig, nergens vernam men waar het
vandaan kwam, tot waar het zou gaan, wekte het
hoop en alles gebeurde er later, tot men het losliet.

lichtval

lichtval op dat fijn gezicht, men legt
het beeld keer op keer neer, maar in
plaats van verdwijnen is er ontluiken,
zuiver als het aanwaaien van bloesem;
de wijze waarop de ogen groot en jong
zijn, tot in de verliefde tijd, en hoe de
hand zich opent en aarzelend begint
aan een oversteek naar het licht, dit is.

zoals een steen

zoals een steen, opgeraapt, wordt
omgedraaid en van alle kanten
bekeken, zijn vorm prijsgeeft en
zijn kleuren, maar altijd anders is en
geheimzinnig – de tederheid van de
hand verdraagt en zo prachtig duurt.

Diederick Slijkerman

Zonder dat licht

SCHIPBREUK

op de koude stenen van de kliniek
tikt een klok seconde na seconde
maar geen kreet uit het vooronder

spreekt de ruimte zonder woorden
wachten ze leeg en troosteloos
moeizaam op de weg terug

zij leeft nu in een andere wereld
gescheiden van het teken dat ze droeg
zonder de tijd ooit te herwinnen

met gevoelens van de ander besloten
ligt een toekomst aan het verleden
neemt verdriet voor later in zich op

te laten komen wat niet komen zal
zonder dat licht in het bestaan
zal het niet meer hetzelfde zijn

MISDAAD

treuren over het nabije verleden
voltrokken daden kennen geen herstel
de overwinning van geneugten
heeft de onschuld bedorven

bitter de pil van verwijten
zet een misstap zijn spoor
op de vlakte van het bestaan
als herinnering aan de eigen zwakte

het bewustzijn met een dergelijk gebrek
is het vuur ontnomen
wordt een strijd om steun
naar een verlossend einde

moeheid van het bloed
een onbestemd verlangen in het hoofd
maken de nachten duister
wanhoop bedrukt het hart

in deze zware eenzaamheid
vergaat een schreeuw in niets
zelfs leven aan de zijde
geeft rust geen verrijzenis

Tymen Trolsky

Reisgedichten

KROEG IN PIREAUS

In een kroeg dichtbij het water komen oude goden
bij elkaar en spelen kaart. 'Wie heeft gedeeld?'
En na wat traag gepraat: 'Wie heeft geboden?'

De stevige waardin zit snurkend op een zak met bonen
en open als de deuren van een paardestal of tempel staan
haar schort en blouse, ogen die passeren van wc

naar tafel en terug, reizen in knikkend welbehagen
over haar borsten, groot en bloot als kruiken.
Die van het meisje dat bedient, zijn bezig te ontluiken.

Hefaistos geeft met zijn beroete hand een teken dat
de hele kroeg een rondje krijgt. Dan valt hij met zijn kin
vol op de toog, een voortand vliegt de spoelbak in.

De kaarters zien de gaten in zijn sokken - ze heeft
hem eindelijk geloosd, lijkt wel - en knikken hem,
bespeler van het vuur en vanger van beminden, toe: 'Proost.'

Dan schrikt ze wakker, de waardin, staat op en plant
zich wijdbeens voor de gast. 'Wie heeft u hier gebracht?'
Ze pakt zijn hand en brengt die naar haar neus -

wat is ze onbehouden weer : 'Had ik het niet gedacht.
Een rukker. Weg! Verbras je geld maar aan een
automaat, verscheur de stilte met een handgranaat.'

Ze schuift wat stoelen aan. 'Pandora, ooit de schoonste van de Griekse vrouwen, kom, doe niet zo rottig, ook al ben ik dan berooid, kom hier en laat me één keer voelen.'

De goden laten door een knaap sardientjes halen.
Geluid van bootverkeer klinkt op, van golven die om kadetreden spoelen. Uit zonlicht dalen duiven op de drempel neer.

En aan de overkant, halfweg een magazijn vol ingedikte lucht van maïs en erwten, schraapt een dichter woorden weg en krabt zijn kont. De zorgelijke staat van beurs en maag

dwingt hem tot genialiteit, hij voegt een nieuwe regel aan zijn lofzang op het varken toe die rijmen moet op: zang.
'Wat houd ik van je monologen, het kuiltje in je wang.'

Geluiden komen in de schalen van de pleinen schommelend tot rust. Vanuit de keuken komt de geur van kool. Een dienstster schuifelt aan de deur voorbij met in haar jaszak haar obool.

EEN VAAS

'Normaal varen ze uit als er geen maan is,' zei ze.
'De nacht is donker dan, het schijnsel van de lampen lokt

de vissen naar de oppervlakte, maar waarom verlaten ze
de diepte eigenlijk voor licht? Een kano, kijk! Nog een.'

Van peddels blinkend in het lamplicht vielen druppels,
glans van mannen bij de boeg, drietand in de hand.

Vol duisternis en bruisen was de branding.
'Over de wortel van een zeeden viel ik,' zei ze.

'Terwijl ik overeind kwam, uit het grijze zand,
voelde ik de hand van het landschap op mijn schouder.'

Hij dacht aan wat ze eerder zei. 'Een vaas ben ik,
mijn scherven liggen over heel de wereld verspreid.'

Ze brak een tak in tweeën, nukkig keek ze van hem weg.
Vreemde meid, gebroken, maar niet ongelukkig toch.

Ben ik, kon hij niet nalaten te denken, was dat ongerijmd,
een scherf die weliswaar niet past, maar toch wel lijmt?

Hij keek ook weg en zag haar opstaan en een loopplank
opgaan van een Vlaamse boot bevracht met koren.

Een hoofd, het zijne niet, lag op haar schoot, terwijl ze zong:
'Naar jou, wees maar niet bang, is ook een schip op weg',

waarna haar zang vervaagde, een geluid weerklonk
als van een zeehond die uit zee het strand op sprong.

OUDE DROOMT

Opzij van het hotel, het pas gemaaide gras, ontlokt
een meisje kussen aan de lippen van een jongen,
als een kind dat in de lente heel de straat bedekt
met bloesems ziet, naar huis rent, snel haar beurs
en knikkerzak leegschudt en die vult met bloesem
die haar door hard waaien werd geschonken. Zo.

De oude kijkt ernaar vanuit haar stoel verborgen
in de schaduw van een boom en ze herinnert zich
de kussen die zij zich ontstelen liet, ruikt weer de geur
van teer en visserstuig, ontwaart de glans van zon
op water, dalend tij. Amor vliegt haar nu, een eik
die vrijwel al zijn blad verloor, zonder pardon voorbij.

Wie is haar lief: de lucht, het licht, het einde?
Met wie wil ze een dubbelleven delen?
Ze voelt soms wrevel om haar kalm bestaan,
vervulling duurde een moment, te weinig opwinding
heeft ze gekend, verlangen naar een liefde die
haar één keer nog ontvlammen doet, welt op.

Ontrouw, is dat troost, glanst op de jonge lippen al.
De wolk die overgave dooft, komt ginder aangedreven.
Op geurig gras en onder beven, wordt beloofd
wat niemand in dit aardse leven geven kan. Terwijl hij
streelt en haar verleidt, bedriegt met eeuwigheid gemaakt
uit tijd en keer op keer verwoord, stapt hij aan boord.

Eric Vandenwijngaerden

Wij, die hier waren

DEEMSTERING

Wij zitten met scharrellicht in de tuin,
het gras in zijn woekerende klavers.

Er is een mensensoort die zinnen
maakt in het duister, tafelranden beroert
tot het pijn doet: foto's genoeg om,
tussen elkaar, binnen pronkkasten te plaatsen.

Er is een wormensoort die zich
in houten schepen en palen boort
en wij zitten er gelaten bij
nu deemstering de tuin stilaan herovert.

Er loopt een onduidelijk spoor
door het plathout
dat geen aanraking verdraagt,
dat overal kraakt rondom zijn boormeel.

Er is een mensensoort die de kunst
verstaat om zinloze plannen te maken,
en wij, die hier waren, wij houden voortdurend
de nacht in de gaten – of het licht ons verraadt.

WAT AVOND DOET

Aarzelt er schemer rond het huis,
weet ik soms met mezelf geen blijf.

Misschien moet nu de kijkkast dicht
mijn warme hand tussen haar dijen
en omhoog, de deken strakker
rond haar klamme lijf.

(Wat wordt het schat? Wat zullen wij?
Wat heeft zich niet genoeg geuit?
Hoelang nog duurt het voor je mij
in mijn verlangen stuit – het slot erop.)

Maar ik draag af en aan, wat drankjes
en wat zoete koek, en sneetjes appel
voor de dorst. Ik sla mezelf wel op de borst
want ik verdien wat ik verzonnen heb.

En nu de avond komt eraan,
word ik nog zotter in mijn kop.

AVONDLOOS

Er kruist een schielijk licht op straat
een schuwe blik – een schim verlaat

zijn bordpapieren huis; vindt in de
resten van de stad een habbekrats
een avondmaal, en spreidt zijn krant, zijn buit.

Er huist een late dag op straat,
met ouwe kop en ruwe huid

en in het Parkhof schittert later in het
maanlicht een fontein, en klatert water
spat de koele wind de klinkers nat, en rein.

Liliane Melis

Cyclus 'Caspar David Friedrich'

1

DER WANDERER ÜBER DEM NEBELMEER (1818)

Hij is kijkend alleen
Zuigt op de stilte
Van het landschap

Vlucht van de torenvalk
Hoog boven nevels

Een tocht terug naar
Onpeilbare diepten
Dante indachtig

EIN MANN UND EINE FRAU IN BETRACHTUNG DES MONDES (1830/35)

Hij draagt haar maanzieke ogen
In de palm van zijn hand

Samen kijken ze
Hoe duisternis verdicht
Tot een gordijn van mist

Muren draaien toe
De maan steelt een kwartier
De tijd die hen nog rest

KLOSTERFRIEDHOF IM SCHNEE (1817/1819)

Verstard in ijs en sneeuw
Smelten stemmen samen
In een oud verbond

Bomen, kaal als de botten
Van de doden buigen
Hun takken naar de wind

Hier heerst een wachten
Op een voetstap, een geluid
Het sluiten van een cirkel

Wouter Noorderwier

Prendergast & Co

HOE PRENDERGAST DENKT OUD TE WORDEN

Op de wc doorbladerde hij vast
tot op latere leeftijd nog snel
zijn dagelijkse rantsoen:
pêle-mêle van papieren kut
en papieren kont en van papieren tietten.
Maar hij kreeg hem niet meer overeind.
Met zo'n lichaam zou hij binnenkort
op straat zomaar neerstorten.
(Ook daar was natuurlijk niks belachelijks aan.
Als je 't maar niet expres deed).
De zeventig bereiken moest erger zijn
dan van een vierde verdieping vallen.
Hij droomde natuurlijk herhaaldelijk,
al dan niet met zijn sporadische erectie
in schraal dichtgeknepen handje,
dat zijn overleden vrouw uit haar graf was opgestaan
en een vruchtencake voor hem zou bakken.
Geen zon, geen lach, geen kleuren, geen geuren,
geen kinderstemmen, geen muziek, geen vriendschap:
een wensdroom dus.
Hij zou die vrouw heus niet altijd even heus
hebben behandeld, en daarover, druppel voor druppel,
al jaren het bloed dat wroeging wordt genoemd hebben
gezweet.
Iedere man op die leeftijd bekijkt bij dageraad
verbaasd in spiegels, die jarenlang zijn vrienden leken,

zich afvragend of dat gerimpelde gezicht
met die donkere kringen onder de ogen
wel echt van hem was, en waarom die vreemde ogen
hem nu als vijanden aanstaarden,
alsof ze hem even wilden zeggen
dat zijn jeugd nooit had plaats gevonden
en dat hij binnenkort,
aftands zonder eerbiedwaardig te zijn,
zonder vriend die hem de ogen sloot,
onbeweend, ongeëerd en onbezongen zou moeten sterven.

Enfin. Als je niet oud wilde worden,
kon je je nog het beste in je jeugd ophangen.

DE GEVOLGEN VAN PRENDERGASTS GEDACHTELOOS IKHOUVANJOU

Als antwoord draaide ze zich tweemaal om,
om met haar lippen zijn lotusbloem te zoeken,
om met de stamperknop te spelen.
Hij bedacht dat de netste manier
om in gezelschap een vijg te eten
zou zijn, die bij één eind te nemen
en zo te openen dat ze een blinkende,
roze vochtige breedbladige honingbloem werd.
Een wichelroede leidde hem in close-up
naar het Jersjalajim van de zoete inkeping
in de luwte van zijn geurige genoot,
waar de schaamlippenlezer in hem,
kopje onder in deze wijdbeensheid,
genoot van de dankbaar knerpende
kroesharen schaamstruik
en van de lila nis
- een stukje neonbuis of ander glaswerk, zo teer was het -
die je kon tentoonstellen
zodat de mensen hem kwamen bekijken.
Omflankt door woefully staaldraad
vond zijn tong haar Stijfkopje.
Precies boven de plaats waar ieder mens vertrekt,
aanvaardde zij de tover van een zachtere tong
dan ooit zijn spraak wist op te eisen.

Hij voelde zich levender dan ooit,
omdat hij de werkelijkheid van dat zachte harde doorntje
in haar rode ziel met de tong aanraakte,
en omdat een vrucht die bij een tandenbeetje al sap afscheidt
als geen andere smaakt,
en omdat de lippen van zijn geliefde tegelijkertijd
met de voorzichtigheid van een kat die haar jongen wegdraagt
zijn kwetsbare delen omsloten.

Hij voelde zich gelukkig als een vlieg op een wond.

Alvert Kostverloren

Om nooit te vergeten

I. P. V. B L O E M E N

i.p.v. bloemen versregels
lezen valt nu eenmaal minder op
terwijl de mensen wel raar kijken

als ze blijven liggen voor de deur
je met een mond vol vloeken weigert
om ze weg te zetten in lauw water

liever niets op tafel met een kaart
vaarwel mijn liefste de natuur
begeeft het met een dag of zeven
en vervangen doe je niet voor niets

maar deze regels spreken elke dag
opnieuw dezelfde woorden uit
zo kan ik voor hetzelfde geld
voor altijd afscheid van je nemen

HET VOORDEEL VAN RIVIEREN

de binnenschipper heeft zichzelf in slaap
gedobberd en droomt van volle zee en
zeemeerminnen rijk voorzien van
belboeien en bakens waar hij
oeverloos omheen kan varen

dit roept hij door het laagland is mijn
laatste lading varen ga ik eindelijk
het zeegat uit de fles is leeg
laat het bericht te water zeg iets
in het voordeel van rivieren

de man die voor het laatst gezien werd
op de brug in zijn geboortedorp
werd teruggevonden aan de waterkant
zijn brief bleef hangen in de bocht

O N Z E H E L D

aan het einde van een vruchtbare en
goed gevulde avond, waarop ik zoveel
nadacht en zoveel van de wereld zag
voorbijgaan aan mijn geestesoog
en - als ik mij goed herinner - zoveel
veelbelovende brieven begon aan lieve
die en die, lieve die en die, en beste zus
en zo, overvalt mij, vlak voordat ik
doorgaans naar de fles grijp,
het vernietigende inzicht
dat alles anders moet

moedig kruip ik
overeind verman mijzelf en sla
de aanval af maak korte metten
met aanstormende demonen en
ik duld dus, zo laat ik luidkeels weten
van niemand tegenspraak

wat een moment om
nooit te vergeten

een dronk op onze held!

Johan Clymans

Verstilde treurnis

VARANASI

In Varanasi leek het leven gebarsten,
heden liep er gebogen; mank als de
bedelaars onder haar schaduwpoorten,
bedaagd als geheimen, lang vervlogen

Hier schreeuwden apen en ouden,
wanneer doden de Ganges verzilverden
vertelden Sadhu's van droeve gezichten,
die achter sari's om de wereld rouwden

Arenden waren er net kleine kinderen,
die joelend naar baars en witvis zochten,
tot het licht boven Assi Ghat minderde,
ratten en water om de nacht vochten

Trots waren de koperen Pradeshmensen,
om hun zijden stad, haar geweven legende
waar de wereld haar aangezicht toonde,
in goddelijke verlossing en stille wensen,
in armoede, verdriet en eeuwige ellende.

HET MUSEUM

In het museum waren veldslagen gestreden,
maar enkel stof had de oorlog gewonnen
en godenbeelden, klam en aangevreten,
sliepen in nissen, door duister verdrongen

Vergeeld manuscript verhaalde in Sanskriet,
de zoete jaren die sluiervrouwen verloren,
van stille liefde en kinderloos verdriet
die in Maharadja's paleis werden geboren

Sandelhouten soldaten geurden er naar wouden,
ornament en steen naar de stad haar gebeente,
waar hindimensen om hun doden rouwden,
's nachts hongerige visserskinderen weenden

In het museum verbrokkelde tijd elke zonde
werd wat opgegraven was weer vergeten
en de enkelingen die hier waarheid vonden,
konden enkel huilen om hun eigen verleden.

PUNE

Hier klokken vogels en ritselen eekhoorns,
omarmen lianen innig de banyanbomen
Soms kraakt bamboe zijn gewrichten, zucht
de modderkleurige hemel en denk ik

aan boomgalerijen van verstilde treurnis,
waar het peulvruchten regent en waterjuffers
onbelangrijke geschiedenissen schrijven -
aan mensen die er mijmeren.

Kil is het voorjaar hier, -en donker
en zo zijn de sarivrouwen die er dolen,
sussend langs me heen ruisen, in sluiertaal
met vlinders en dode kinderen praten.

In het park verdwaalden de woordeloze dagen,
waar jouw zwijgen hing in mistige dreven,
het voorbijje reeds de wereld kleurde, ik in
een land van droefheid ben achtergebleven.

Koud kan je het najaar hier noemen, en duister,
als ik bladeren veeg, alleen ben met verliefden,
die onder paraplu's de herfst weg fluisteren,
trekvoegels hoog over me heen tranen.

En 's avonds aan de gesloten poorten
roept het park me terug, wenken de kromme
banyanbomen, om bij hen te blijven,
te vergeten, wat nooit meer terug zal komen.

Erik Corman

Het laatste woord

De vier opa's van Nathan

Mijn oudste zoon heet Nathan. Hij werd geboren op 1 november. Hij is negen jaar en ondanks zijn jonge leeftijd een gedreven lezertje. Alle boekjes uit de kleine klasbibliotheek kennen hem en de juffrouw van het bibliotheekfiliaal achter onze hoek legt hem in de literaire wat-ten. Elke week ontfutselt hij haar wel een viertal boeken. Zijn verjaardag stelt ons dus niet voor onmogelijke keuzes. We trekken naar de gespecialiseerde jeugdboekenhandel 'De groene olifant' en klaar is kees. Zijn verjaardagsgeschenk is geen probleem van "wat?", maar wel een van "hoeveel"?

- Paps, al mijn vrienden en klasgenoten hebben minstens twee opa's en oma's. En krijgen evenveel cadeautjes met hun verjaardag. Hoe komt het dat ik geen opa en oma heb?
- Ze zijn er niet meer. Overleden.
- Allemaal?
- De ouders van je mama zijn allebei erg jong omgekomen in een auto-ongeluk. Je mams was al een wees op zes jaar.
- Heb je mams toen leren kennen?
- Neen, háár oma en opa hebben haar verder opgevoed. Ik heb mams leren kennen op het atheneum.
- En wat is er dan gebeurd met jouw papa en mama?
- Oei, dat is een ingewikkeld verhaal, Nathan ...
- Is het spannend?
- Niet echt, eerder triest.
- Vertellen, paps ...!
- Mijn eerste vader heb ...
- Ho, heb je meer dan één vader gehad ? Hoe doe je dat?
- Mijn eerste vader heb ik nooit gekend. Na een goed jaar waren mijn vader en moeder al uit elkaar. Het klikte helemaal niet, maar ondertussen was mijn moeder wel van mij in verwachting.
- Jouw échte vader heeft je dus nooit echt gezien?
- Voor zover ik weet niet.

- Stel je voor dat ik jou nooit zou gezien hebben ... Vreemd.
- Na de scheiding leerde moeder een andere man kennen, zij huwden redelijk vlug en de man erkende mij als zijn kind en ik noemde hem dus 'vader'.
- Wat is er dan met hem gebeurd, want ik ken hem niet?
- Op een bepaalde dag is hij even plotseling 'verdwenen' als hij gekomen was. Voor zijn werk moest hij naar het buitenland en hij is nooit teruggekeerd. Moeder heeft jaren zitten wachten en hopen tot er op een bepaald ogenblik een bericht kwam van de ambassade van Nicaragua dat hij daar in een rebellenhinderlaag om het leven was gekomen.
- Wat zijn rebellen?
- Dat zijn mensen die het niet eens zijn met degenen die aan de macht zijn en die trachten ze dan door de boel op stelten te zetten van de macht te verdrijven.
- Vorige week waren er bij ons verkiezingen. Kan dat dan niet in Chicaragua?
- Eerst het verhaal over mijn vaders, Nathan. Mijn moeder werkte toen als ontwerpster-atelierchef voor een modehuis. Op een dag kwam ze met een oudere mannelijke collega thuis en dat werd dan uiteindelijk mijn derde vader.
- Maar ook hem heb ik nooit gekend. Komt er soms nog een mogelijke opa?
- Nee, dat is heus de allerlaatste. Na een drietal jaren is moeder overleden aan darmkanker. Mijn derde vader bleef dus alleen achter, hij verhuisde naar Brussel, zijn geboortestad, zocht zijn oude vrienden en kennissen op. We verloren elkaar stilaan uit het oog en het hart. Nu en dan reden we naar Brussel om er op zondagsnamiddag een koffie te slurpen en een gebakje te eten. En wat bij te praten, maar we groeiden meer en meer uiteen. Naar Antwerpen kwam hij niet zo graag. Hij hoorde niet graag Vlaams praten en dat Vlaams Blok irriteerde hem mateloos.
- Wat is er dan uiteindelijk met hem gebeurd? Gestorven?
- Hij kreeg een hartprobleem, geraakte in de coma, geraakte na zes weken weer uit de coma en we zijn hem dan wekelijks gaan bezoeken. De laatste maanden herkende hij ons weer, de spraak en het geheugen kwamen langzamerhand terug.
- Wat is dat: de coma?
- Het lichaam leeft nog, maar de geest laat het afweten. Je leeft verder zoals een plant, je krijgt zuurstof en vloeibaar voedsel toegediend, maar eigenlijk weet je van niets. Bon, op een kille winterdag tijdens de kerstvakantie kregen we van het ziekenhuis het bericht dat hij overleden was.
- Heb je van al die vaders dan niets geërfd, paps?

- Nathan, hoe kom je daar nu bij?
- Ik dacht aan mijn vriend Frank. Die zijn opa is onlangs ook overleden en Frank zijn ouders hebben een villa in Toscane geërfd en twee auto's, een dikke BMW en een knalgele Porsche, echt cool. En ja, nog pakken centen ook, zegt Frank.
- Van mijn twee eerste vaders kon ik niets erven, want ze waren gescheiden van mijn moeder. En de laatste vader had in Brussel een vriendin gemaakt aan wie hij in een testament al zijn bezittingen had nagelaten. Ik was dus, zoals men zegt, onterfd.
- Kan dat dan zo maar?
- en toen we bij de notaris moesten komen, bleek dat die, ons onbekende, vriendin ondertussen ook aan kanker overleden was.
- En naar wie ging dan opa's bezit?
- Wel, bleek dat er nog een heel verre neef in leven was, die al meer dan vijftig jaar taal noch teken had gegeven en die nu als enige overblijvende bloedverwant alles in de schoot kreeg geworpen. Opa's appartement werd op een dag volledig leeggehaald, zijn spaarrekening op de bank werd leeggeplunderd, ik hield er zelfs geen foto van mijn moeder aan over. De neef heeft ons nooit gecontacteerd.
- Moest dat niet?
- Nee, dat moest hij wettelijk gezien niet.
- Je kon dus niets doen?
- Niets, hoegenaamd niets.
- Gruwelijk, zeg. Amai, paps, is dat lang geleden gebeurd?
- De laatste opa in de rij is overleden toen jij twee jaar was. Hij heeft je trouwens nooit gezien.

Nathan staarde mij wat ontredderd aan. Hij wist niet goed wat zeggen. Op die leeftijd wórd je nog getroost. Zijn vader troosten kwam niet direct bij hem op. 'Hoe doe je dat trouwens?' las ik in zijn opengesperde vraagogen.

Na een vervelende stilte.

- Mag ik een cola nemen, paps?
- Neem er twee, ook een voor mij.
- Je gaat dat hele verhaal toch niet opschrijven?
- Waarom zou dat niet kunnen?
- Ach, paps, het is té echt, niemand die het gelooft, echt waar. Ze gaan zeggen dat je overdrijft. ■

Woordenkramerijckdom

Ik heb een broek aan, zegt Dik Trom

Het is de bedoeling om in deze korte rubriek een tekst te brengen die om een of andere reden grappig, provocerend, onthullend, beangstigend is.

De oudsten onder ons kennen wellicht nog de snaakse kapoen Dik Trom van in hun jeugdjaren. In een oude uitgave *Uit het Leven van Dik Trom* (uitg. Gebr. Kluitman, Alkmaar, geen jaartal vermeld) lichten we een deel van hoofdstuk V, waarin de opgroeiende Dik wordt voorgesteld. Succes-schrijver van dienst was C. Joh. Kieviet. We geven de tekst in de oude spelling, een charmant surplus. Het boek kostte toen 2 gulden.

Dik ondergaat een gedaanteverwisseling en blijft toch dezelfde

Toen Dik ruim drie jaar oud was, achtte zijn moeder het oogenblik gekomen, waarop hij de jurk uit- en de broek moest aantrekken. Bij die gedaanteverwisseling liet hij dat eigenaardige gesnor hooren, dat steeds getuigde van zijn bijzondere tevredenheid. Moeder, die door haar groote liefde voor den kleinen dikzak niet verblind was om te meenen, dat zijn kromme been-tjes geschikt waren om zijn schoonheid te verhoogen, had, om ze wat rechter te doen schijnen, de pijpen heel wijd gemaakt, zoo wijd, dat een Volendammer visscher er mee in zijn schik zou zijn geweest. Twee draagbanden, of galgen, zooals zijn moeder ze noemde, zorgden er voor, dat hij zijn broek niet zou verliezen. Een lakensche jas, gesneden uit een afdankertje van vader, bedekte dat gedeelte van zijn lichaam, dat tusschen hals en middel gelegen was, terwijl twee korte slipjes, elk van een knoop voorzien, van achteren nog eventjes over zijn broek neerhingen. Onder dat jasje droeg hij een blauw geruit boezeroentje, en op zijn hoofd een pet, waarvan de klep gewoonlijk naar zijn rug wees.

Dik was met zijn nieuwe pak bijzonder in zijn schik. Zoodra hij het aan had, stak hij zijn vuisten in zijn broekzakken, duwde ze zoover mogelijk van zijn beenen af, om er maar erg breed uit te zien, trok zijn klompen aan en stapte naar buiten. Hij was op dat oogenblik uitermate trotsch. Onophoudelijk

keek hij naar beneden, om zichzelf te bewonderen, en daarbij nam hij stappen als een dragonder. Dat had hij niet moeten doen, want daardoor merkte hij niet, voor het te laat was, dat hij tegen een muur liep. Bom! Het kwam geducht aan; hij kreeg er sterretjes van voor zijn oogen en een blauwe plek, die hem niet mooier maakte, onder zijn pet. Gelukkig was er niet dikwijls wat van te zien, want hij zette zijn pet nooit af, dan als hij naar bed ging. Hij stond eenige oogenblikken beteuterd te kijken, zette zijn pet weer goed, dat wil zeggen, met de klep naar achteren, en wandelde toen den weg op. Daar stond bij een boom een meisje, dat ongeveer van denzelfden leeftijd was als hij. Dik liep naar haar toe en keek haar geruimen tijd strak aan, wat zij op dezelfde wijze beantwoordde. Toen draaide hij met zijn handen in zijn zakken om haar heen, teneinde haar goed van alle zijden te bekijken. De uitslag scheen bevredigend te zijn, want hij bleef weer voor haar stil staan, zweeg nog eenigen tijd, en zei toen: 'Dag.'

Het kind gaf geen antwoord, maar stak den vinger in den mond en bleef hem onbeweeglijk aankijken.

'Ik Heb een broek aan!' vervolgde Dik met trots.

'En ik heb suikerballetjes. Die heb jij niet, lekkertjes,' was het antwoord van de jonge dame, terwijl ze haar hoofd langzaam op en neer bewoog.

'Laat eens zien! Zijn ze lekker?' vroeg Dik, die een liefhebber was van alles, wat goed smaakte.

'Neen, ik houd ze zelf. Hoe heet jij?'

'Dik'

'Ik niet, ik ben Anneke.'

'En waar zijn de suikerballetjes?' vroeg Dik, die er grooten trek in had.

'In mijn zak, maar jij krijgt ze niet.' (...)

Ja, drie jaar waren ze. En al zo doortrapt en uitdagend. Het fel besproken rollenpatroon zat er toen al aan te komen. Niets nieuws onder de zon? Tenzij dat meisjes nu ook broeken en petten dragen. Maar hebben ze nog wel suikerballetjes in hun zak? ■

Publicaties & mededelingen van onze abonnees

- Van Cyriel verscheen de poëziebundel *Vrouwen*, met illustraties van Rik Vermeersch. Uitgave HAM (Honest Arts Movement). Meer info + bestellingen: Ham vzw, Park ter Heide 21, 9070 Heusden, tel: 09-231.27.44.
- Creatief Schrijven lanceerde het nieuwe tijdschrift *VOLZIN*, het eerste tijdschrift in Vlaanderen voor schrijfliefhebbers. Onbekend talent kan aan de slag. Schrijfdocenten geven feedback bij de teksten. Hoofdredacteur Yves Joris. Een lanceringsabo kost 15 euro voor 6 nummers. Meer info: tel: 03-222.40.99 of op www.creatiefschrijven.be.
- Van Lut de Block verscheen de nieuwe poëziebundel *Het onverborgene*. Uitgeverij Arbeiderspers.
- Van Eric Rosseel verscheen de poëziebundel *Omtrent Martine: Het verhaal van een bipolaire stoornis*. Uitg. Het Zinkend Schip, Amsterdam/Dendermonde. Info: <http://hetzinkendschip.web-log.nl>. Prijs: 10 euro rek.nr. 737.0149131.86 t.n.v. Fernand Ronsmans. In het Nederlandse filosofietijdschrift *Splijtstof* verscheen het artikel 'Het blikveld als werkplaats' van Eric Rosseel.
- Willy Spillebeen won de Thea Beckmanprijs.
- Bert Bevers exposeerde bij Boek op 't Zand in Bredevoort.
Wim van Til van Poëziecentrum Nederland wil een reeks exposities opstarten van dichters die tevens beeldend actief zijn. Nog meer info: www.bertbevers.com.
- Van Hendrik Carette verscheen de 6de poëziebundel *Gestolen lucht* bij uitgeverij Poëziecentrum/Gent. Prijs: 15 euro, 56 blz.
- Van Joris Denoo verscheen bij dezelfde uitgeverij de nieuwe bundel *Oblomow in Handzame*. Prijs: 15 euro, 58 blz. Meer info: www.poeziecentrum.be.
- Van 8 oktober tot 8 december exposeerden Willie Cools en Brigitte Balhan in Art Gallery Ami in Verviers. Van hen verschenen tegelijk de publicaties *Kleur-rijk* met werk van Willie Cools (80 pag., kleurenillustraties, prijs: 27,50 euro) en een hardcover van Brigitte Balhan (24 pag., prijs 15 euro). Meer info: info@galerie-ami.be.
- Chrétien Breukers stelde de bloemlezing *25 jaar Nederlandstalige poëzie, 1980-2005, in 666 en een stuk of wat gedichten* samen. Meer info: BnM Uitgevers tdb@bnm-uitgevers.nl.
- Op 26 oktober werd door Patrick Janssens, burgemeester van Antwerpen, de nieuwe thriller *Voltaire en de Chinese Connectie* van Hubert Van Lier in galerie De Zwarte Panter voorgesteld.
- Van Monika Van Paemel verscheen het pamflet *Te zot of te bot*, uitg. Querido.
- Ruth Lasters debuteerde met poëzie en proza in *Gierik & NVT*. *Poolijs* is haar

eerste roman, uitg. Meulenhoff/Manteau, 180 blz., prijs: 18,95 euro.

- In december verschijnt de nieuwe poëziebundel *Rozen verwelken, bloemen* (een keuze uit diverse dichtbundels) van **Hannie Rouweler** bij uitgeverij WEL, Bergen op Zoom.

- Op zaterdag 9 december werd in galerie De Zwarte Panter de nieuwe dichtbundel van **Marcel van Maele** *Over woorden gesproken* voorgesteld en ingeleid door **Roger M. J. de Neef**. Uitgave Uitgeverij P, info: www.uitgeverij-p.be.

- Eveneens in galerie De Zwarte Panter wordt op 22 december de nieuwe dichtbundel van **Bart Stouten**, *Happy Christmas, Happy New York* voorgesteld. Eveneens een uitgave van Uitgeverij p.

- **Monique Jacqmain** schreef de vrouwenmonoloog *Standpunt van Stephanie*. Deze zal worden opgevoerd in theater *Het Appeltje* (Antwerpen) in maart-februari 2007. Het is de geschiedenis van Stephanie van België, dochter van Leopold II: een ontroerend verhaal van een vrouw die op ruwe manier volwassen werd en toch nog iets van haar leven wist te maken. Vertolking: Doris van Caeneghem, regie: Catrien Hermans.

- Van **Bert Bevers** verscheen bij Doorgeverij Zinderend de nieuwe poëziebundel *Onaangepaste tijden*, met tekeningen van Ron Scherpenisse. Prijs: 12 euro, bestel: frans.mink@doorgeverijzinderend.nl, zie ook: www.bertbevers.com.

- **Agnes Caers** verzorgde voor het tijdschrift *Archipel* een bijzondere uitgave in samenwerking met De Blauwe Reiger: *Seuphor et Alice Nahon*, waaruit moet blijken dat er in Antwerpen begin jaren twintig vorige eeuw minder emotionele en taalbarrières waren dan vandaag. Prijs: 14 euro, rek.nr. 320-0831782-77. Info: vzwarchipel@pandora.be en blauwe.reiger@skynet.be.

- *De 50 Meesterdichters van Vlaanderen* is een initiatief van **Thierry Deleu** en *The Order of the Razorblades*. Iedere sollicitant-dichter kan voor selectie in aanmerking komen. Eén tot drie gedichten opsturen naar thierry.deleu@skynet.be.

- Op 8 december werd in de Bibliotheek Harelbeke door Peter Wulle de nieuwe psychologische roman van **Thierry Deleu** *Klamme Handen* voorgesteld. Het is een uitgave van Razor's Edge Editions, prijs 14 euro. ■

UIT SYMPATHIE

DRUKKERIJ
alineea

Handels-, reclame- & privédrukwerk

Lange Elzenstraat 75

2018 antwerpen

tel 03 238 88 96

fax 03 216 99 78

E-mail alineadrukk@belgacom.net

facturen
bestelbons
huisstijlen
folders
omslagen
geboorte- & huwelijkskaarten
uitnodigingen
visitekaartjes
e.a.

UIT SYMPATHIE

Schuttershofstraat 2

2000 Antwerpen

Tel 03 227 02 28

Fax 03 227 02 29

Gierik

& Nieuw Vlaams Tijdschrift

is te verkrijgen in volgende betere boekhandels

Antwerpen: Dierckxsens-Avermaete, Melkmarkt 17

Standaard Boekhandel, Huidevetterstraat 1-3

Blomberg, Home of Obsession, Lange Gasthuisstraat 28

Gent: Boekhandel Limerick, Kon. Elisabethlaan 142, 9000 Gent

Poëziecentrum, Vrijdagsemarkt 36, 9000 Gent

Nieuwscentrum Walry, Zwijnaardsesteenweg 6, 9000 Gent

en in de Co-Libro boekhandels:

Antwerpen: De Groene Waterman, Wolstraat 7 (2 Gieriksterren)

Brugge: Boekhandel De Reyghere, Markt 12 (2 Gieriksterren)

Brugge Sint-Kruis: Boekhandel De Reyghere, Moerkerksesteenweg 186

Gent: Walry, Zwijnaardsesteenweg 6 (1 Gierikster)

Hasselt: Markies van Carrabas, Minderbroederstraat 9-11

Kortrijk: Boekhandel Theoria, O.L.-Vrouwestraat 22 (2 Gieriksterren)

Mechelen: Boekhandel Forum, D. Boucherystraat 10 (1 Gierikster)

Mol: Boekhandel Bredero, Rozenberg 15 (1 Gierikster)

Roeselaere: Boekhandel Hernieuwen, Noordstraat 100

Sint-Niklaas: Boekhandel 't Oneindige Verhaal, Nieuwstraat 17 (2 Gieriksterren)

Tienen: Boekhandel Plato, Peperstraat 22 (1 Gierikster)

Beschermcomité Gierik & NVT

Meerdere mensen spraken en spreken ons nog altijd aan om van het Gierik-beschermcomité deel uit te maken. Niet de minsten die hun morele steun toezegden en hun intellectueel, creatief gewicht in de waardenschaal leggen. Ziehier de lijst van de uitverkorenen die er het vlugst bij waren (in willekeurige volgorde):

Frans Redant, dramaturg – Frans Boenders, auteur, essayist, cultuurminnaar – Ludo Abicht, vrije denker, filosoof, Arkprijs van het Vrije Woord – Gilbert Verstraelen, gemeenteraadslid Stad Antwerpen – Jos Vander Velpen, advocaat, voorzitter Liga Rechten van de Mens – Peter Benoy, theaterdirecteur Zuidpool – Lucienne Stassaert, vertaalster, auteur, Arkprijs van het Vrije Woord – Rik Hancké, toneelregisseur – Bert André, toneelspeler – Monika De Coninck, voorzitter OCMW Antwerpen – Freek Neyrinck, zette het figurentheater op de wereldkaart – Willy Claes, Minister van Staat – Philippe Lemahieu, bedrijfsleider en cultuurminnaar – Stefan Boel, bedrijfsleider en cultuurminnaar – Eric Brogniet, dichter, directeur *Maison de la Poésie* van Namur – Walter Groener (Fakkeltheater) – Victor Vroomkoning (NL), dichter – Chrétien Breukers (NL), dichter, stichter nieuwe poëziereeks *De Windroos* – Bart F.M. Droog (NL), dichter-performer, redacteur bekendste literair internettijdschrift *Rottend Staal* – Wim Meewis, auteur, kunsthistoricus – Thierry Deleu, auteur – Lionel Deflo, auteur, ex-hoofredacteur *Kreatief* – Eric Rosseel, doctor psychologie – Silvain Loccufier, erector VUB – Rik Torfs, prof. kerkelijk recht KUL..

UIT SYMPATHIE

vervliet@work

ONTWERPEN, UITVOEREN EN BEGELEIDING VAN

BERKENVELDPLEIN 16

2610 WILRIJK

TEL/FAX 03 830 15 50

GSM 0476 242 991

E-MAIL vervliet.grco@skynet.be

Bent U geïnteresseerd in de optimalisering van uw grafische communicatie en uitbouw van een sterk imago, contacteer ons dan voor een vrijblijvende bespreking.

advertenties
affiches
agenda's
belettering
beursstanden
boeken
campagnes
direct mail
folders
handelsdocumenten
jaarverslagen
kalenders
kranten
kunstmappen
logo's
tentoonstellingen
tijdschriften
uitnodigingen
verpakkingen
websites

Medewerkers herfstnummer 93

Dominique BIEBAU - (*1980), reporter radiozender Q-Music, laureaat verhalenwedstrijd VDAB, in april 2007 verschijnt de laureatenbundel *De eerste keer* bij uitg. Manteau.

Dimitri BONTENAKEL - (*1971) schreef *Een zwerver met pleinvrees* (Davidsfonds/Literair, 2004) en een tweede roman verschijnt in het voorjaar 2007. Eerder verschenen kortverhalen in *Gierik & NVT*, *De Brakke Hond* en de verhalenbundel *Mooie jonge honden* (Van Halewijnck, 2003).

Nicole BOUMAËZA - (*1949) geboren als Nicole Ceulemans, volgde opleiding kleuterleidster. Huwde in 1972 met Mohammed Boumaâza, die haar stimuleerde om te gaan schrijven. Ze heeft vier volwassen kinderen van wie er twee ook schrijven. Nicole schrijft kinderboeken en is beëdigde vertaalster voor de rechtbank. Publiceerde o.a. *Het Marokkaanse jongetje* (1978), *De stille wereld van Yamina* (1984), *Aan de andere kant van het water* (1989), *Cyberlief* (2001) en *Om de lieve vrede*, een biografie (2004).

Johan CLYMANS - publiceerde poëzie in *Gierik & NVT*, *Vlaanderen*, *En er is* en in *Van nu & Straks*, won twee jaar op rij de Aarschotse cultuurprijs.

Carll CNEUT - (*1969) studeerde grafische vormgeving aan het St-Lucasinstituut te Gent en ging na zijn studies aan de slag als art director. In 1996 illustreerde hij zijn eerste boek. Sindsdien won hij vele prijzen (o.a. Boekenpauw 2000 & 2004, De Bratislava Biënnale Gouden Plaque 2004 & 2006, Zilveren Penseel, Prix Octogone). Zijn laatste boek *O monster, eet me niet op!* (auteur Carl Norac) verscheen in 11 talen en 15 landen tegelijkertijd.

Sven COOREMANS - (*1970) studeerde wijsbegeerte aan KUL, leadsinger Nederlandstalige rockgroep ludo, zaalvoetbalspits, publiceerde bij uitg. P de bundels *Myeline* en *Erlangen 7* alsook poëzie en verhalen in *Gierik & NVT*, *Revolver*, *Yang*, *DWB*, *De Brakke Hond* en *Deus ex Machina*.

Erik CORMAN - (* 1975, Nieuwpoort) publiceerde de dichtbundels *Wolken overal* en *Waarom mei en andere maanden minder* (2002), maakt ook illustraties en cartoons, verdiept zich in een studie over het liefdesleven van Herman Gorter.

Yorgos DALMAN - (*1973) schrijft in Nederlandse, Vlaamse en Amerikaanse bladen, full-time narcist en gedeprimeerd arbeidsongeschikt, publiceerde de verhalenbundel *De vrouw in de Kamer* (2004, uitg. Passage).

Jan DE LEEUW - (*Aalst, 1968), publiceerde verhalen in *DW&B* en *De Brakke Hond*. Debuteerde in 2004 bij Davidsfonds/Literair met de volwassenenroman *Droom niet Meer* en het jeugdboek *Vederland* (Boekenwelp). In 2005 volgde *Nachtland* (Prijs Gouden Uil - prijs van de Jonge lezer), in 2006 *Dag Vreemde Man* en *Midzomernachtzee*.

Luk DEPONDT - zie pag. 38 e.v.

GUY DIDELEZ - publiceerde in 1988 *Raspoetin*, zijn eerste jeugdboek. Schreef samen met spitsbroeder Patrick Bernauw het in 1996 bekroonde *In het teken van de Ram* en met Marc de Bel *De Marbello-diamanten* en *Het geheim van de haarcirkels*. Leeft sinds 1995 als auteur-scenarist van zijn pen. Hij schrijft boeken, toneel en scenario's voor radio en televisie en doceert scenarioschrijven aan de Antwerpse SchrijversAcademie. In 2006 verschijnt zijn eerste tv-film *Vleugels*.

BETTIE ELIAS - In het dagelijkse leven is Bettie Elias medebestuurder van een consultancybureau. Kinderen hebben haar echter altijd geboid. Hun dagelijkse belevenissen en emoties vormen de leidraad in haar verhalen. De laatste jaren boort Bettie Elias met succes actuele thema's aan zoals rasdiscriminatie in *Thuis eten we apentaart* (Clavis, 2003) of de vluchtelingenproblematiek in *Weg* (Clavis, 2005). Ze schreef reeds meer dan 20 boeken, waarvoor ze viermaal een Boekenwelp ontving en tweemaal een bekroning van de Kinder- en Jeugdjury.

Rita GHESQUIÈRE - doceert aan KUL, dep. Literatuur & cultuur, publiceerde o.a. *Averbode een uitgeverij apart* (2002), *Het verschijnsel Jeugdliteratuur* (Acco, 2000), *Lexicon van literaire termen* (i.s.m. H. van Gorp en D. Delabastita).

Alvert KOSTVERLOREN - publiceerde in *Lava*, *Krakatau*, *Op Ruwe Planken* en de poëziebundel *Groeten uit Babylon*.

Thomas LIGOTTI - zie p. 86.

Pieter LUYCKX - publiceerde in verschillende literaire tijdschriften, o.a. *Gierik & NVT* 82.

Liliane MELIS - genomineerd voor sms-poëziewedstrijd 2006 (Poëziecentrum), publiceerde o.a. in *Meander*, haar bundel *Zure regen* was eindwerk op Antwerpse SchrijversAcademie.

Wouter NOORDERWIER - dichter, publicist. Van hem verscheen *Met de dood speel je niet*, een verzameling Zuid-Amerikaanse gedichten in vertaling.

Diederick SLIJKERMAN - publiceerde in 't *Muzenkoerijtje*, *SchoonSchip*, *Parlando* en *Weirdo's*.

Tymen TROLSKY (Jasper Mikkers) - publiceerde bij de Bezige Bij: *Hyacintha en Pascaline*, *Liederen van weemoed, wanhoop en waanzin*, *Aliesje*, *Indiase Liederen*, *Zwarte liederen*, *De weg van de regen* en de verhalenbundel *De kleine jongen en de rivier*; bij Querido verschenen de dichtbundels *Wie is uiteindelijk*, *De verdwijning*, *Nagelaten gedichten* en bij Aspekt: *Het einde van de eeuwigheid* en *De klimmer*.

Barbara VAN DEN EYNDE - (*1966, Antwerpen) volgde fotografie in Academie Antwerpen, 11 jaar theaterervaring, docente SchrijversAcademie en Creatief Schrijven, schrijft theatermonoloog voor volwassenen, een kinderboek en een novelle, redactielid van *Gierik & NVT* en *goesting*, geeft schrijflessen in lagere school.

Eric VANDENWJNGAERDEN - publiceerde in *Gierik & NVT*, *Meander*, *Dichter*, *SchoonSchip*, *OpSprak* en *Weirdo's*, in 2005 verscheen zijn bundel *Het Licht stelt de wet* (uitg. Kramat).

Gerda VAN ERKEL - Gerda Van Erkel (*13.4.1954) volgde na haar klassieke humaniora een opleiding secretariaat moderne talen. Op haar 35ste startte ze met een opleiding gestaltpsychotherapie. Sinds 1994 heeft ze een eigen praktijk. Haar schrijfcarrière begon ze met sprookjes en Vlaamse Filmpjes. Haar eerste boeken zijn evenwel romans voor volwassenen. Na dit therapeutische schrijven richt ze zich uitsluitend op jongeren. Haar doorbraak kwam er met *Zes maal een is zeven*, waarvoor ze de Prijs Knokke-Heist Beste Jeugdboek 1993 kreeg. Dit jaar won ze voor *Huilen naar de maan* zowel De Kleine Cervantes als goud bij de Kinder- en Jeugdjury. Haar roman in wording *Basjert!* verschijnt in de loop van 2008 bij Davidsfonds/Infodok.

Do VAN RANST - 32 jaar, woonachtig te Hamme. Naast theater met kinderen, jongeren en volwassenen, is schrijven zijn grote passie. In '98 debuteerde hij met *Boomhuttentijd* om vervolgens drie Dina-boeken te schrijven: *Zeven zinnen en een zoen*, *Een pruik en paarse lippen* en *Hoge hakken en een hoed*. Intussen verschenen er enkele jeugdboeken zoals *Mijn bed is een boot*, *Mijn hondenjongen* en *Mijn vader zegt dat wij levens redden*. De laatste titel wordt verfilmd en doet het erg goed in Duitsland. Zijn nieuwste boek heet *Dun!*, een soort *roadmovie*-verhaal dat zich afspeelt in de grote stad. *Ravenhaar*, het boek dat eind 2005 verscheen, staat momenteel op de lijst van de Kinder- en Jeugdjury en won een Boekenwelp. Andere prijzen: provinciale prijs letterkunde van Oost-Vlaanderen en Prijs Knokke-Heist Beste jeugdboek '04. 'Dakota' is een fragment uit *Zangzaad*, de roman waar hij nu aan werkt, verschijnt eind 2007 bij Davidsfonds/Infodok.

Els WUYTS - (*1971) is kleuterjuf. Haar debuut *Maandag mag je met me mee*, een poëtisch voorleesverhaal, verscheen bij Querido.